

genom långa och korta stafvelser omväxling uppkommande takt i vers. Takt. — Skrifves äfv. Rythm.

RYTTARAKTIG, a. 2. Som liknar ryttares sätt, o. s. v. *R-a maner.* — *Ryttarakligt*, adv.

RYTTARE, m. 3. (af *Rida*) 1) En, som rider. *Hästen slog af sin r. Han är god r., rider väl.* — 2) Krigsman, som gör tjenst till häst. *En trupp af 500 r.* — 3) (fortif.) *Spansk r.*, korsvis af pålar genomträd, i begge ändar hvässlång bjelke, som nyttjas i brescher, o. s. v. — *Ss.* *Ryttarhäst, Ryttaremundering, Ryttarstövvel, -tjenst, -vakt.*

RYTTARMÄN, --- är. På *r.*, på ryttares sätt, vis.

RYTTERI, n. 3. Trupper till häst. — *Syn.* Kavalleri.

RYTMÄSTARE, m. 3. Befälhafvare för en skvadron ryttare. Svarar emot Kapiten vid infanteriet. — *Syn.* Sqvadronechef.

RÅ, a. 2. neutr. köll. 1) (isl. *Ra, Rha*) 1) Okoki, ostekt. *Rätt köll. Råa frukter.* Åta någonting rått. (Fig. sam.) *Ge någon rätt för illa sudet,* vederbörlig någon efter förtjenst. — 2) Oberedd, oarbetad, oförädlad. *Råa hudar. Rätt silke. Rätt socker,* se *Råsocker.* *R. salpeter. R. koppar,* se *Råkoppar.* — 3) Ej torr, fuktig. *R. ved. Rätt trä, virke. R. väderlek. Rätt väder.* *Det är rätt i luften.* — 4) (fig.) Okunnig, oförfaren, ohyfsad. *En r. människa. En r. yngling. Råa seder.* — *Syn.* Okunnig, Dum, Ohyfsad, Ostudad, Oberstad, Brutal, Råbarkad, Grof, Plump, Fäktigt, Bondaktig, Bondsk. — 5) (bergsbr.) *Rätt jern,* se *Nödsatt.*

RÅ, m. sing. II. Se *Råegg.*

RÅ, f. sing. III. (t. *Reh*) Se *Rådjur.*

RÅ, n. 4. IV. Se *Godä.*

RÅ, f. 3. V. (Brukas numera aldrig i plural.) Betyder ursprungligen: Påle, staf, stång, hvarmed ägostkilda utmärcktes. Bibehåller sig ännu i uttrycket: *R. och rör*, ägostgräs, t. ex.: *inom r. och rör. Lägga r. och rör*, utstaka gränsskilnaden för ägor. Se f. 6. *Rör, Rörshemman.*

RÅ, f. 3. VI. (egentl. samma ord som föregående) *Rår* kallas, i sjömannaspråket, de på förkant af masterna och stängerna horisontelt hängande rundhult.

RÅ, v. n. VII. Se *Råda.*

RÅ, n. 3. VIII. (af *Råda*) Så kallas, enligt folktron, ett ställes rådande ande. — Deraf *Sjö-, Skogs-, Bergs-, Tomträ.*

RÅBAND, n. 3. (skepp.) Hvar och en af de båndlar, med hvilka seglet fästes till rån.

RÅBARKAD, a. 2. 1) (garf.) Sages om hudar, som råa blifvit förarbetade. — 2) (fig. sam.) *Rå*, ohyfsad, grof, plump.

RÅBOCK, m. 2. Hane af Rådjurslägget.

RÅBRÅKA, se *Råbråka.*

RÅCK, m. fl., se *Rock*, &c.

RÅBULT, m. 2. (skepp.) Dubbel segelduk under seglets rålik.

RÅD, m. oböjl. I. 1) Förmögenhet. *Jag har ej r. att kosta på mig det. Det har jag ej r. till. Hafva god r., vara förmögen, välbegrad, bemedlad. Efter r. och lägenhet ell. efter r. och ämne*, efter hvad ens förmögenhet tillåter. — 2) Tillgång. *På penningar är god r. Det är god r. på fisk.*

RÅD, n. 3. II. 1) Yttrande, då man säger någon sin tanke, huru han i något visst förevarande fall bör förhålla sig. *Gifva någon ett*

*godt, dåligt r. Bistå någon med goda r. Följa, lyda, rådda sig efter ens r. Han gaf det r-et, att... Den r. lyder är vis. Taga till råds, fråga till råds, se Rådfråga. Gå till råds med, rådgöra med. Klok i r. och dåd, i råd och gerning. Med råds r-e, med rådets tillstyrkan. — 2) Se Rådsförsamling. Rikets r. Hemliga r-et. Sammankalla r-et. — Deraf Statsrådet. — 3) Rådslag, öfverläggning. Hålla r., rådgöra. Lägga r., öfverlägga. De lade r. tillsammans. — S. n. 3. Rådsperson; rådgifvare. Alla råderna voro samlade till öfverläggning. Han är dess hemliga r. — Deraf Riks-, Stats-, Krigs-, Geheimeråd, m. fl. Anm. Dessa sammansättningar, chura till formen neutra, fordra adjektiv i maskulin, t. ex.: *Krigsrådet N. är utnämnd till President.* — S. n. sing. o. m. sing. oböjl. Utväg, medel, hjälp. *Det ges intet annat r. ell. ingen annan r. Bästa r-et är att vara oförskräckt. Han hade intet annat r. än att betala. Det var hans bästa r. Veta r. för något. Det blir väl r. för. Han föll på det r-et att..., påfann den utvägen att... Icke veta sig någon r., någon lefvande r., vara alldeles rådlös. (Ordspr.) Kommer tid, kommer r., om man får tid på sig, hittar man väl på någon utväg.**

RÅDA, v. n. o. a. 2. (Sammandraget: pres. sing. *Rår*; pres. plur. o. inf. *Rå*) 1) Gifva råd. *R. en till något. Head råder ni mig till? Jag råder er att bada. R. ifrån, afråda. R. till, se Tillråda. — 2) Herrska, regera, äga att bjuda, befälla. R. öfver ett land, ett folk. Hvar och en råder i sitt hus. Ni råder öfver mig, äger att befälla öfver mig. Råda ell. (vanligare) rå sig sjelf, vara sin egen herre, ej bero af andra. *Han vill alltid r., vill, att allt skall gå efter hans vilja. (Fig.) Ärelustnaden råder i hans själ. Låta passionerna r. — 3) (fig.) Vara allmänt utbredd, gängse, vara allmän. Der i landet råder stor nöd. Här i staden råder största fattigdom. Der rådde en djup tystnad. — 4) Hafva makt, förmåga; förmå, kunna, äga (att). *Han råder (vanligare: rå) göra, hur han vill, han kan göra, &c. Jag rå inte, förmår i den saken intet, kan ej hjälpa det. R. mycket hos någon, hafva mycket att säga hos honom. — Rå för, vara orsaken till, vålla. Jag rå ej därför. Han rå ej för, att... Head vår jag för det? icke är det jag, som vållat det. — Rå med, förmå att lyfta, orka att bära. Jag rå ej med så stor börda. — Rå om, äga, t. ex.: *Hvem rå om det huset? Rå om sig, vara sin egen herre. Rå om sig sjelf, rå om sin tid, kunna använda sin tid efter behag. Rå om någon, äga (en slaf); (sam.) äga att förfoga öfver ens arbete; äfv. äga ens sällskap, t. ex.: *Huru länge få vi rå om er? — Rå på ell. rå på, vara öfverlägsen, starkare än, t. ex.: *Den mindre rå på den större; äfv. förmå att bestämma ens vilja, beslut, t. ex.: *Jag har försökt övertala honom, men jag rå ej på honom. — 5) Häfda, lägga. Hon blef rådd af honom. — Rådan-de, part. pres. Nyttjas ofta nästan adjektivt, t. ex.: *Ett r. mod, en r. sed.* — Substantivt i neutrum brukas *Rådande* bland menige man i samma mening som *Rå* (VIII). — *Rådd*, part. pass. Endast i bem.: *Häfdat, lägrad. Hon är r.********

RÅDBRÅKA, v. a. 1. (t. *radbrechen*, af *Rad*, hjul och *brechen*, bryta) Straffa med rådbräkning (se d. o.). *Blifva r-d.* *Jag är som jag vore r-d*, alldeles sönderbråkad i kroppen, af strapas

eller trötthet. — 2) (fig.) *R. ett språk*, tala det mycket illa. *R. ett namn, ett ord*, vanställa, förvräda det i tal eller skrift. — *Rådbråkan-de*, n. 4. [Råbråka.]

RÅDBRÄKNING, f. 2. 1) Ett slags straff, då delinqventens bröst, armar och ben krossas medelst ett litet hjul eller en klubba, hvarest kroppen sätts på ett hjul. — 2) (fig.) Vrångning, förvridding. *R. af ett språk.* [Råbräkning.]

RÅDD, se *Råda.*

RÅDELIG, m. fl., se *Rådlig*, &c.

RÅDERÅGA, v. a. 1. Begära råd af. *R. någon i en sak. — Syn.* Rådföra sig med. — *Rådfrågande*, n. 4. o. *Rådfrågning*, f. 2. RÅDFÖRA SIG, v. r. 2. *R. sig med, se Rådfråga.* *Man bör alltid r. sig med dem, som äro klokare.*

RÅDIGFVANDE, a. 1. Som gifver råd.

RÅDIGFVARE, m. 3. — *VERSKA*, f. 1. En, som gifver råd. — I fem. brukas äfv. *Rådgifvarinna.*

RÅDGÖRA, v. n. 2. (böjes som *Göra*) *R. med någon*, öfverlägga med honom, för att inhämta dess råd, i en angelägenhet. *R. med någon om en sak. R. med sig sjelf*, öfverlägga. — *Syn.* Rådplåga. — *Rådgörande*, n. 4.

RÅDHUS, n. 3. Offentlig byggnad i en stad, der rådhusrätten har sina sammanträden.

RÅDHUSRÄTT, m. 3. Benämning på den högre domstolen i stad. Den lägre kallas Kämnersrätt. *R. består af borgmästare och rådmän.*

RÅDIG, a. 2. Som vet att finna råd, utväg, när så behöfves. *En r. man.*

RÅDIGHET, f. 3. Egenskapen att vara rådig, lätthet att finna utvägar.

RÅDJUR, n. 3. Djur af Hjortsläktet, mindre än hjorten, i Sverige ej större än ett får, men med högre fötter och grågul färg; har gaffelformiga horn, men nästan ingen svans. *Cervus Capreolus.* — *Ss.* *R-shagel, -shår, -sjagt, -skött, -sskinn, -sstek.*

RÅDJURSHAGEL, n. 3. Ett slags hagel, som begagnas vid rådjursjagt.

RÅDJURSKALF, m. 2. pl. — *kalfvar.* Ej ännu fullväxt rådjur.

RÅDKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar.* Se *Rådsförsamling.*

RÅDLIG, a. 2. Som är att tillråda, tillstyrka. *Det vore r-t att försöka. Det är ej r-t att gå dit. Ett sådant steg vore ej r-t. Det r-aste är att vänta.* — *Syn.* Tjenlig, Nyttig, God.

RÅDLÄGGA, v. n. 2. (böjes som *Lägga*) Se *Rådgöra.*

RÅDLÖS, a. 2. Som icke vet sig någon råd, ej kan hitta på någon utväg.

RÅDLÖSHET, f. 3. Brist på rådhighet.

RÅDMAN, m. 3. pl. — *män.* Bistattare i rådhusrätt. — *Ss.* *R-sval.*

RÅDPLÅGA, v. n. 1. Se *Rådgöra.* Sages isynnerhet om en öfverläggande församling, hvar-
emot *Rådgöra* brukas mer om enskilda öfverläggningar.

RÅDPLÄGNING, f. 2. Öfverläggning om en sak. *Jfr. Rådplåga.*

RÅDRUM, n. 3. Tid att rådgöra, att fråga sig till råds, att öfverlägga. *Hafva r. Lemna mig r. att tänka öfver saken. — Syn.* Betänketid, Betänkningsstid, Besinningsstid.

RÅDSAL, m. 2. Sal, der en rådsförsamling håller sina öfverläggningar.

RÅDSEMBETE, n. 4. En rådsherres, ett riksråds eller statsråds embete.

RÅDSFÖRSAMLING, f. 2. Församling af flera om allmänna angelägenheter rådslående personer. RÅDSFÖRVANDT, m. 3. (gam.) Se *Rådman.* RÅDSHERRE, m. 2. pl. — *herrar.* Medlem af en rådsförsamling, isynnerhet ett regeringsråd. RÅDSLÄG, n. 3. 1) Hvad som rådes, tillstyrkes, beslutas. *Onda r. Motverka ens r. — Syn.* Råd, Beslut, Plan, Åsigt. — 2) Öfverläggning. *Under deras r. hände, att...*

RÅDSLEDAMOT, m. 3. pl. — *möter.* Medlem af en rådsförsamling.

RÅDSLÄ, v. n. 3. (böjes som *Slå*) Öfverlägga om enskilda eller offentliga angelägenheter. — *Syn.* Rådgöra, Rådplåga. — *Rådslående*, n. 4.

RÅDSPERSON, rådspärrson, m. 3. Ledamot af en rådsförsamling.

RÅDSTUFFA ell. RÅDSTUGA, f. 1. (uttalas i dagligt tal: rådstu ell. råstu, samt skrifves ofta förkortadt: *Rådstu*) Se *Rådhus.*

RÅDSTUFVUBETJENT, m. 3. (uttalas vanligen: råstufbetjant) Rättshet vid en rådstufvurätt. — Skrifves äfv. *Rådstugubetjent.*

RÅDSTUFVUDAG, m. 2. (uttalas vanligen: råstudad) Dag i veckan, då rådstufvurätten har sammanträde. — Skrifves äfv. *Rådstugudag.*

RÅDSTUFVUMÄTT, n. 3. (uttalas vanligen: råstumätt) Likaremått, som förvaras på rådstufvan i en stad. — Skrifves äfv. *Rådstugumätt.*

RÅDSTUFVURÄTT, m. 3. (uttalas vanligen: råsturätt) Se *Rådhusrätt.* — Skrifves äfv. *Rådstugurätt* och *Rådsturätt.*

RÅDSTUFVUSAL, m. 2. (uttalas vanligen: råstusäl) Sal i ett rådhus, der rådhusrätten sammanträder. — Skrifves äfv. *Rådstugusal* och *Rådstusal.*

RÅDSVÄRDIGHET, f. 3. En rådsherres, ett riksråds eller statsråds värdighet.

RÅDVILL, a. 2. Se *Villrådig*, *Rådlös.* — *Rådvillhet*, f. 3.

RÅEGG, m. 2. Små, nästan omärkliga partiklar af stål, hvilka finnas kvar på eggen af en knif, sedan den blifvit slipad, och som måste borttagas, innan man begagnar sig af den. [Råegg.] RÅG, m. sing. Allmänt känt sädeslag. Se *cereale*. — *Ss.* *R-a-a, -blomma, -brodd, -fält, -gårde, -halm, -korn, -mjöl, -mjölsgröt, -stånd, -sadd, -sade.*

RÅGA, v. a. 1. Fylla råge på (ett mått, kärl). *R. ett mått, en korg. R. ett glas*, fylla det till brädden. — *R-d*, part. pass. *R-t mål*, då måttet bör rågas. (Fig.) *I r-d mått ell. mål*, rikligen, ymnigt.

RÅGA, f. sing. o. RÅGE, m. sing. Hvad som lligges, fyllas på uppöfver kanterna af ett mått, ett kärl, o. s. v. (Fig.) *Till r. på olyckan*, att dess mer öka olyckan.

RÅGATA, f. 1. Se *Rågång.*

RÅGBLOMMA, f. 1. Ört, som har sitt namn deraf, att, när den blommar, bonden anser tiden inne för rågens såning. Draba verna.

RÅGET, råjöt, f. 3. pl. — *getter.* Honan af rådjurslägget.

RÅGRÄNNE, m. 2. pl. — *grannar.* Person, hvars ägor gränsa intill en annans.

RÅGÅNG, m. 2. Uppgången ägoskildnadslinje. *Gå upp r-en emellan tvänne ägor. Upphugga r.* Den jorden ligger inom min r., på mina ägor.

RÅHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara rå (okokt, ostekt; oberedd, oarbetad). — 2) Fuktighet. — 3) (fig.) Brist på vett, hyfsning, seder. — *Syn.* Grofhet, Okunnighet, Plumpet, Fäktig-

het, Bondaktighet, Brutalitet. — *Se. R-still-stånd.*

RÅHULT, n. 3. (skepp.) Det lag af bordläggningsplanor, hvilket är närmast skändäcket.

RÅJERN, n. 3. I. *Se. Goråjern.*

RÅJERN, n. sing. II. Benämning på det järn, som vid Half-Vallonsmide efter slutadt kok upp-brytes och lägges afslides i hård.

RÅK, n. sing. I. Tarmarne och vissa delar af innanmätet hos slagboskap.

RÅK, f. 2. II. *Se. Vråk.*

RÅKA, f. 1. *Se. Sadeskråka.*

RÅKA, v. a. o. n. 1. o. 2. Träffa, finna på. *R. någon på gatan. R. målet. — R. på', träffa, anträffa, påträffa, finna, påblitta. R. på ett lik i skogen. Jag r-de på honom, just som han tänkte gå ut. Jag kunde ej r. på dörrn. Arméerna r-de på hvarandra. Jag har r-t på ett vackert ställe i boken. (Fig.) R. på ens tanka, finna, utgissa den. — V. n. 1) Genom ödets skickelse, oförsedd, händelsevis komma i någon viss (farlig, svår, obehaglig o. s. v.) belägenhet, eller tillfälligtvis emot sin vilja komma att göra någon skada, o. s. v. R. i fara, i nöd, i fattigdom, i skuld. R. i försåt, i en fälla, ett bakhåll. R. i röfverehänder. R. i ens våld, i ens händer. R. i slagsmål. R. i olycka, i ledsamheter. R. i onåd hos någon, förlora ens nåd. R. i förakt, bli föraktad. R. i villfarelse, taga vilse, irra sig, göra sig irrig föreställning. R. i tvist med hvarandra. Han r-de att bli öfverfallen, att få stryk, att falla. Man kan lätt r. att fela. Han r-de att stöta omkull glaset. Han r-de säga, att ..., han kom att säga ... Jag r-de få göromål, händelsen gjorde, att jag fick göromål. Jag r-de att komma dit, just då ... Om han r-de dö. Han har r-t förtära gift, har händelsevis kommit att ... — R. emellan, händelsevis komma emellan något på ett sätt, som medför fara, smärta, skada. R. emot, händelsevis stöta emot. R. fast, händelsevis fastna; (fig. fam.) komma i en svår belägenhet. Nu har ni r-t väl fast. R. för, se R. ut för. (Fam.) R. ihop, händelsevis komma i träta, tvist, strid, slagsmål. R. i'n i, händelsevis komma in i, t. ex.: R. in i ett försåt. R. ut för, händelsevis träffa på en fiende, en fara, en obehaglig person, o. s. v. R. ut för en bandit, en röfvere, en sjukdom, en olycka. R. ut för elakt sällskap. R. ut för elakt väder. R. illa ut. (Ironiskt) Der r-de han väl ut. — 2) Hitta. Jag r-r icke dit. R. rätt. R. i'n, ned, upp, &c. — R-s, v. dep. Träffa hvarandra. Hvar r-ades vi sist? Vi r-ades på gatan. Vi r. snart igen. Farväl, tills vi r.!*

RÅKALF, m. 2. pl. — *kalvar. Se. Rådjurs-kalf.*

RÅKALL, a. 2. Fuktig och kall.

RÅKILLING, m. 2. *Se. Rådjurskalf.*

RÅKOKA, v. a. 1. o. 2. (bergsbr.) Säges om järn, då det kokar under räkningen.

RÅKOPPAR, m. sing. Den koppar, som fås efter förnyad smältning, sedan han blivit reducerad, utgörande en spröd metallmassa, ännu förörenad af svafvel, jeru, m. m.

RÅLIK, n. 3. (skepp.) Det lik på ett råsegel, som fästes vid rån.

RÅLÄGGNING, f. 2. Utstakning af ägoskilnad.

RÅLÅNGA, f. 1. (skepp.) En kabelgarnstropp.

RÅM, råmm, m. sing. Fiskagg. — Skrifves af några Rom. [Råmm, Romm.]

RÅMA, v. n. 1. *Se. Böla. — Råmande, n. 4.*

RÅMFISK, råmm -, m. 2. Fisk, som har råm.

RÅMGÄDDA, råmm -, f. 1. Gädda, som har råm.

RÅMJÖLK, f. sing. Första mjölken, som en ko ger efter kalvningen.

RÅMJÖLKSGRÄS, n. 3. Ört med hög, rak stjolk och lång purpurrod blomspira. *Epilobium angustifolium.*

RÅMSTEN, råmm -, m. 2. En stenart, som utgör en blandning af kornigt afsöndrade stycken af kalksten och sandig mergel.

RÅMÄRKE, n. 2. Påle eller sten (rå ell. rör), som tjänar att utmärka ägoskilnad.

RÅN, n. 3. Det brott, som begås, då man våldsamt öfverfaller och plundrar personer.

RÅNA, v. a. 1. I. Våldsamt öfverfalla och plundra. — *Rånande, n. 4.*

RÅNA, v. n. 1. II. Draga till sig fuktighet ur luften, blifva rå (fuktig).

RÅNARE, m. 3. En, som gör sig skyldig till rån.

RÅNOCK, m. 2. (skepp.) Nock på en rå.

RÅNSMAN, m. 3. pl. — *mån. Se. Rånare.*

RÅNTE, rånte, m. 2. pl. Rånar. *Se. Fargall.*

RÅ- OCH RÖRSHEMMAN, n. 3. (kameral.) Benämning på ett slags hemman, hvilka åtnjuta nästan lika stora friheter som säterier, och anses hafva uppkommit på det sätt, att de blifvit upp-röjda på gamla säteriers mark, inom deras rå och rör, eller inom den bys rågång, på hvars ägor säteriet är beläget.

RÅPERT, råpärt, m. 3. (skepp.) Pert, hörande till en rå. *Jfr. Pert.*

RÅSEGEL, n. 3. (skepp.) Segel, som är fästadt under en rå medelst nockbändslar och råband.

RÅSEGLARE, m. 3. (sjöl.) Ett fartyg, som isynnerhet för råsegel.

RÅSIDA, f. 1. (vid tysksmide) Smältans undre sida.

RÅSILKE, n. sing. Silke, som endast blifvit upphaspladt, icke dubleradt och tvinnadt.

RÅSKILNAD, m. 3. Genom rågång utstakad ägoskilnad.

RÅSKINN, n. 3. Skinn af rådjur.

RÅSLAGG, m. sing. (bergsbr.) Slagg, som bildar sig vid råsmältning.

RÅSMÅLTA, v. a. 2. (bergsbr.) Låta koppar undergå första smältningen.

RÅSMÄLTNING, f. 2. (bergsbr.) Första smältningen af koppar.

RÅSOCKER, n. sing. Socker, som icke blifvit raffineradt.

RÅSPRINGNING, f. 2. *Se. Kålhalning, 2.*

RÅST, *se. Röst.*

RÅSTEK, f. 2. Stek af rådjur.

RÅSTEN, råsten, m. 2. *Se. Grånssten.*

RÅSTÅL, n. sing. Stål, beredt af tackjern, genom smältning, under betäckning af slagg, men som, i anseende till luftens ringare tillträde, behåller en del af sitt kol.

RÅSULA, f. 1. (bergsbr.) Tackjörnsartad färsk. *RÅTACKLING, f. 2. (skepp.) Allt det gods, som å större eller mindre rår påacklas och fastsättes.*

RÅTTA, f. 1. Ett djursläkte af Gnagarne med spetsig nos, utstående öron, lång, naken och fjällig svans, samt vidrig lukt. *Mus. Se. Lilla och Stora Husrättan, Skogsrätta. Searla R-n, en art af råtsläktet, gråsvart, 7 tum lång, ytterst glupsk. M. Rattus. — Se. Rättbo, -unge.*

RÅTTA, f. 1. Ett djursläkte af Gnagarne med spetsig nos, utstående öron, lång, naken och fjällig svans, samt vidrig lukt. *Mus. Se. Lilla och Stora Husrättan, Skogsrätta. Searla R-n, en art af råtsläktet, gråsvart, 7 tum lång, ytterst glupsk. M. Rattus. — Se. Rättbo, -unge.*

RÅTTA, f. 1. Ett djursläkte af Gnagarne med spetsig nos, utstående öron, lång, naken och fjällig svans, samt vidrig lukt. *Mus. Se. Lilla och Stora Husrättan, Skogsrätta. Searla R-n, en art af råtsläktet, gråsvart, 7 tum lång, ytterst glupsk. M. Rattus. — Se. Rättbo, -unge.*

RÅTTA, f. 1. Ett djursläkte af Gnagarne med spetsig nos, utstående öron, lång, naken och fjällig svans, samt vidrig lukt. *Mus. Se. Lilla och Stora Husrättan, Skogsrätta. Searla R-n, en art af råtsläktet, gråsvart, 7 tum lång, ytterst glupsk. M. Rattus. — Se. Rättbo, -unge.*

RÅTTA, f. 1. Ett djursläkte af Gnagarne med spetsig nos, utstående öron, lång, naken och fjällig svans, samt vidrig lukt. *Mus. Se. Lilla och Stora Husrättan, Skogsrätta. Searla R-n, en art af råtsläktet, gråsvart, 7 tum lång, ytterst glupsk. M. Rattus. — Se. Rättbo, -unge.*

RÅTTA, f. 1. Ett djursläkte af Gnagarne med spetsig nos, utstående öron, lång, naken och fjällig svans, samt vidrig lukt. *Mus. Se. Lilla och Stora Husrättan, Skogsrätta. Searla R-n, en art af råtsläktet, gråsvart, 7 tum lång, ytterst glupsk. M. Rattus. — Se. Rättbo, -unge.*

RÅTTA, f. 1. Ett djursläkte af Gnagarne med spetsig nos, utstående öron, lång, naken och fjällig svans, samt vidrig lukt. *Mus. Se. Lilla och Stora Husrättan, Skogsrätta. Searla R-n, en art af råtsläktet, gråsvart, 7 tum lång, ytterst glupsk. M. Rattus. — Se. Rättbo, -unge.*

RÅTTA, f. 1. Ett djursläkte af Gnagarne med spetsig nos, utstående öron, lång, naken och fjällig svans, samt vidrig lukt. *Mus. Se. Lilla och Stora Husrättan, Skogsrätta. Searla R-n, en art af råtsläktet, gråsvart, 7 tum lång, ytterst glupsk. M. Rattus. — Se. Rättbo, -unge.*

RÅTTFRAT, n. sing. *Se. Musfrat.*

RÅTTFÄLLA, f. 1. Inrättning med gillor till rättors fångande.

RÅTTFÄNGARE, m. 3. En, som gör yrke af att fånga rättor.

RÅTTGIFT, n. 3. Hvit arsenik.

RÅTHÅL, n. 3. Litet hål i golf eller vägg, der rättor hafva sin gög.

RÅTTKATT, c. 1. Katt, som fångar rättor.

RÅTTMAT, m. sing. Med hvit arsenik tillblandad mat, att dermed förgifta rättor.

RÅTTPULVER, n. sing. Pulveriserad hvit arsenik till rättors förgiftning.

RÅTTSVANS, m. 2. 1) Svansen af en råtta. — 2) (fabr.) Oskuren strimma på kläde.

RÅVÄDER, n. 3. Rätt, fuktigt väder.

RÄGG, *se. Rægg.*

RÄMMNE, n. 4. (fabr.) Oarbetadt ämne.

RÄCK, n. 3. 1) På en vägg uppspikadt smalt bräde med krok ar att derpå hänga kläder. — 2) *Se. Ledstång.*

RÄCKA, v. a. 2. (af Räk) 1) Utsträcka och gifva. *R. handen åt någon ell. r. någon handen. R. främ, se. Framräcka. R. ned, sträcka ned. R. upp, ut, öfver, se. Upprätta, &c. — 2) R. jern, utsmida det under hamnaren till stänger. R. hudar, sträcka dem. — V. n. 1) (stundom äf. aktivt) Nå, sträcka sig, utbreda sig (ända till). Han r-ker upp till taket. Fjäl-larne r. upp i skyn. Jag r-ker taket med handen. Sätt det så, att jag r-ker det. Bor-det r-ker från ända ändan af rummet till den andra. Finska viken r-ker ända fram till Petersburg förbi Helsingfors. Bället r-ker ihop om lifvet. Skärpet r-ker två gånger om lif-vet på honom. Gärden r-ker icke omkring. Allén r-ker ett stycke inom staden. Rocken r-ker ned till, r-ker nedom knäet. Klädningen r-ker upp till halsen. Sandbottnen r-ker ut-efter hela stranden. Tåget räckte öfver borg-gården långt ut igenom porten. — 2) (i fråga om tid) Vara, fortvara. Riksdagen r-ker ännu. Deras vänskap r-ker ej länge. — 3) R. ell. r. till, förslå. Provianten r-ker till våren. Gifva, så långt det r-ker. Veden r-ker öfver jul. Det r-ker till åt många. Klädet r-ker ej till. Tiden r-ker ej till för mig att skriva mer. — R. sig, v. r. Höja upp armarna och sträcka ut kroppen. — Syn. Sträcka sig.*

RÄCKA, f. 1. Sträcka, rad. En lång r. af rum.

RÄCKANDE, n. 4. Handlingen, då man räcker.

RÄCKARE, m. 3. Smed, som räcker jern.

RÄCKAREHÅRD, m. 2. *Se. Räckhård.*

RÄCKBOLSTER, m. 2. pl. — *bolstrar.* Underbolster af hela sängens längd.

RÄCKE, n. 4. *Se. Ledstång.*

RÄCKHAMMARE, m. 2. pl. — *hamrar. Se. Knipphammare.*

RÄCKHÅRD, m. 2. Smideshård för jern, som skall uträckas under hammaren.

RÄCKNING, f. 2. *Se. Räckande.*

RÄDAS, v. d. 2. Sammandrages i pres. ofta till *Råds. Se. Fruka* (bem. 1. a och b). R. för någon. Han rådes icke för något. Jag råds, att det är sant. — Syn. *Se. Fruka* och *Förskräckas*; äf. *Barnas, Grufva sig.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

RÄDD, a. 2. (utan neutr. sing. indef.) 1) Fruk-tande, betagen af frukten. *Blifva r. Vara r. för någon. Man kan bli r. för mindre än så. — Syn. Förskräckt, Bang, Skygg, Försagd, Mod-färd, Modstulen, Modlös. — 2) Af naturen fruk-II.*

tande. Han är mycket r. af sig. *R-a menni-skor. Vara r. som en backhare. (Ordspr.) R-a gossar få aldrig vackra flickor. — Syn. Feg, Försagd, Klenmodig, Feghjortad, Fegsint, Bang, Skygg, Fruktande, Harbjortad. — 3) Bekymrad. Jag är r., att han dör. Jag är r. för, att det går på lok. — 4) Angälden att vårda, spara, behålla. Vara r. om sin helsa, om sina lid-der, om sin heder, om lifvet. R. om sig, mån om helsans bibehållande. R. om mödan, som ogera mödar sig. R. om styfvern, sparsam, hushållsaktig. R. om tiden, som ej vill onyttigt spilla någon tid. (Fig.) R. om skinet, rädd för att få stryk. R. om orden, frärdig. — Syn. Mån.*

RÄDDA, v. a. 1. Befria från hotande fara; rycka undan förstörelse. *R. någon ifrån döden, lifsfara. R. ens lif. R. sin egendom undan elden. Vid eldsödan kunde man blott r. helt litet. — Syn. Se. Befria, Bevara. — R. sig, v. r. Befria sig ifrån en hotande fara. R. sig ifrån fiende, ur en lifsfara. R. sig ur fän-gelse. Rädde sig hem som kan!*

RÄDDANDE, n. 4. Handlingen, då någon eller något räddas.

RÄDDHET, f. 3. Rädd natur.

RÄDDHÅGA, f. 1. *Se. Fruktan. R. för dö-den. Utan r. för menniskor göra sin pligt. Man bör ej lemna inrymme åt r. i sitt sinne. — Syn. Rädsla; se äf. Fruktan.*

RÄDDNING, f. 2. 1) *Se. Räddande. En menniskas r. R. af ens lif. R. af gods. Utan r. förlorad, utan att kunna räddas. — 2) Till-lykt undan en hotande fara. Han blef min r. — Se. R-sanstall, -sförsök, -smedel.*

RÄDDNINGSSÖJ, m. 2. Ett slags boj till skeppsbrutens räddning, så inrättad, att, då den kastas i vatnet, en rakett antändes, som brinner i 30 minuter och lättar möjligheten att komma de nödställda till hjälp.

RÄDDNINGSBÅT, m. 2. Ett slags båt, så in-rättad, att den icke kan kantra, och ämnad till skeppsbrutens räddning. — *Räddnings-skepp* är af lika beskaffenhet, och har samma ändamål.

RÄDDNINGSHUS, n. 3. Uppfostringsanstalt för värnlösa barn.

RÄDISA, rådisa, f. 1. En artförändring af Trädgårdsrättika med rund eller aflång, mindre rot.

RÄDSLÅ, rådså, f. sing. *Se. Räddhåga. Utan r. gå fienden till mötes, gå döden under ågonen. [Rädså.]*

RÄF, m. 2. pl. råfvar. 1) Ett bekant rof-djur, med spetsig nos, raka och spetsiga öron, ylvig svans, färgen vanligen röd. *Canis Vulpes. Svart R.*, ett slags råf med svarta, i spetsen silf-verhvita hår, och som lemnar ett ganska dyrbart pelsverk. *Se. f. ö. Korsråf och Fjällråf. Råd som en r. Listig som en r. (Talesätt) Hafva råfven bakom öronen, vara listig. Din r. biter inte min gås, jag skall nog akta mig för din list. — 2) (fig. fam.) Listig person. Han är en r. — Se. R-fångare, -hona, -husvud, -jagt, -jägare, -tik, -skinn, -skinnss-pels, -spår, -svans, -unge.*

RÄFAKTIG, a. 2. (fam.) *Se. Listig. — Räf-aktigt, adv.*

RÄFAKTIGHET, f. 3. (fam.) *Se. Listighet.*

RÄFBLOMSTER, n. 3. *Se. Taggpuk.*

RÄFFELBÖSSA, RÄFFLA, m. fl., *se. Reffel-bössa, Reffla, &c.*

RÄFGROP, f. 2. Grädd fyrkantig grop till råfvars fångande.

RÄFGRYT, n. 3. Råfkula i berg.
RÄFGÅRD, m. 2. (jäg.) Ett slags inhägnad till råfvars fångande medelst levande beten.
RÄFHAGEL, n. 5. Ett slags hagel, som begagnas vid råfjagt.
RÄFHÅL, n. 5. ell. **RÄFHÅLA**, f. 1. Se *Råfkula*.

RÄFKAKA, f. 1. Den platta, häriga, glänsande frukten af det ostindiska trädet *strychnos nux vomica*, hvilken begagnas till förgiftning af luder för rofjdjur.

RÄFKAKSTRÄD, n. 3. Ostindiska trädet *strychnos nux vomica*, hvars frukt kallas Råfkaka.

RÄFKLIPA, f. 1. Ett slags råffänge.
RÄFKLOR, m. 3. pl. Örten *anthyllis vulneraria*, med nästan gula blommor.

RÄFKNEP, n. 3. (fig.) Se *Knep*.
RÄFKROK, m. 2. (fig.) *R-ar*, listiga undflykter, knep och konster.

RÄFKULA, f. 1. Håla, der en råf har sitt bo.
RÄFLO, n. 4. En varietet af Lodjuret. *Felis Lynx*.

RÄFMJÖLK, f. sing. Ört med gröna blommor och hvit, giftig mjölk. *Euphorbia Helioscopia*.

RÄFORM, se *Reform*.
RÄFRUMPA, f. 1. 1) Svansen på en råf. — 2) En art Fräken. *Equisetum arvense*.

RÄFSA, råfsa, f. 1. Redskap, som brukas att samla ihop höstrån på marken, bestående i ett smalt trästycke med vidfästade träpionnar, i ändan af ett långt skaft. *En r. hö*, så mycket hö som kan tagas med ett drag af råfsan. — *Ss. Råfspinne*, -skaft.

RÄFSA, råfsa, v. a. 1. Medelst råfsa hopsamla hö på marken. *R. hö. R. bört, fram, ihop.* — *Råfsande*, n. 4.

RÄFSARE, m. 3. -**SERSKA**, f. 1. En, som råfsar.

RÄFSAX, f. 2. Ett slags sax, som gillras, för att deri medelst brock eller lockmat fånga råf.

RÄFSDRAG, råfsdrag, n. 3. Se *Råfslag*.
RÄFSHJON, råfshjon, n. 3. Person, som råfsar.
RÄFSNING, råfsning, f. 2. Handlingen, då man råfsar.

RÄFSPEL, n. 3. Ett slags spel, emellan två personer, hvartill nyttjas ett bräde med 26 rutor, ett hål i hvarje hörn, en pjäs, som kallas Råfven, jemte 22 andra, som föreställa fåren, och hvarvid spelet vinnas af den, som förer råfven, om denne kan komma bakom fåren, men förloras, om fåren kunna instänga råfven.

RÄFST, råfst, f. 3. 1) Laga ransakning. (Fig.) *Hålla r. med någon*, ställa någon till ansvar. — 2) Besträffning, straff. *Ej undslippa r.*

RÄFSTAG, råfstag, n. 3. Drag, som göres på marken med en råfsa, för att samla ihop hö.

RÄFSTETING, råfsteting, n. 3. Så kallades fordom vissa extra ting, som höllas, för att ransaka öfver särskilda, hela riket rörande frågor, och på hvilka öfven dömdes öfver högmål samt konungens ärenden pröfvades.

RÄFSTRECK, n. 3. (fig.) *Knep*.
RÄFTUNGA, f. 1. Se *Gullris*.
RÄFVEL, se *Refvel*.

RÄKA, f. 1. Skorpdjur af Tiofötterna, 2 tum lång, med små tånglor på de två första fotparen; har mjukt skal, och kan, kokad, ätas utan att skalas. *Palæmon Squilla*.

RÄKEL, m. 2. pl. *råklar*. Oduglig menniska. *En lång r.*

RÄKENBOK, se *Räknebok*.
RÄKENBORD, n. 3. Ett slags bord med lika långa och sins emellan parallella inskärningar, hvilket fordom användes till lättnad vid räkning. — Äfv. *Räknebräde*.
RÄKENBRÄDE, n. 4. Bräde af samma beskaffenhet som ett Råkenbord (se föreg.) och användt till samma ändamål. — Äfv. *Räknebräde*.
RÄKENKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar*. Se *Räkneklass* och *Räknekammare*.
RÄKENKARL, m. 2. En, som är väl öfvad i räknekonsten eller mycket sysselsätter sig med att räkna.

RÄKENKONST, se *Räknekonst*.
RÄKENMÄSTARE, m. 3. Lärare i räknekonsten. — Äfv. *Räkнемästare*.

RÄKENMASKIN, -- maskin, m. 3. Maskin, hvarmedelst man kan få vissa räknefrågor besvarade, utan att behöfva göra sig besvär att räkna.

RÄKENPENNING, m. 2. Spelmark, förgylld eller försilfrad, af koppar eller af messing. — Äfv. *Räknepenning*.

RÄKENSAP, f. 3. Har i singular samma betydelse som Redogörelse, Redo, och brukas endast i vissa uttryck, såsom: *Göra, aflägga r. för*, redogöra för. *Affordra en r. för något*, ställa till ansvar derför. — *R-er*, pl. Alla slags räkningar med dithörande papper, som röra enskilt persons, ett offentligt verk eller statens inkomster och utgifter, skulder och fordringar, m. m. *Föra en persons r-er. Kronans r-er*.
RÄKENSAPSFÖRARE, m. 3. En, som förer räkenskaper.

RÄKENSAPSKARL, m. 2. Se *Räkenskapsförare*.

RÄKENSAPSVÄRK, n. 3. Embetsverk, hvarigenom det allmänna räkenskaper besörjas.

RÄKENSAPSÅR, n. 3. Ett år, räknadt ifrån och till en viss dag, med hvilken allmänna eller enskilda räkenskaper avslutas. *R-et för kronans uppbörd slutas med den 31 Augusti*.

RÄKENTAFLA, f. 1. Tafla af skiffer eller af svartmåladt trä, att räkna uppå.

RÄKNA, v. a. o. n. 1. 1) Efterse, huru många enheter en viss mängd af föremål utgör. *R. penningar. R. innebyggarna i ett land. David r-de folket. R. på fingrarna*, med tillhjälp af dem. (Fig. fam.) *R. bilarna åt någon*, vara njugg om maten, som man ger någon. *Mina penningar dro snart r-de*, jag har ganska litet penningar. *R. sig i slägt med någon*, på grund af uppgifna släktkapsförhållanden påstå sig vara slägt med någon. *R. af, efter, fram. Se Af-räkna, &c. R. ifrån en något*, räkna något, som man af en annan emottager. *R. ihop*, räkna tillsammans. *R. in*, se *Inberäkna*. *R. om*, räkna ännu en gång. *R. till en något*, i en persons närvaro räkna något, som man lemman honom. *R. upp*, se *Uppräkna*. — 2) Så förbinda gifna talstorheter med hvarandra eller afsondra dem ur föreningen med andra, att en ny talstorhet deraf uppkommer.

Lära r. R. addition, subtraktion, regula di tre. R. i hufvudet, utan tillhjälp af yttre hjälpmedel, såsom räken-tafla, papper, o. s. v. *R., huru mycket det gör. R. efter*, enligt, t. ex.: *r. efter en viss metod. R. efter*, se *Efterräkna*. *R. fel, miste*, räkna orätt. *R. för någon*, låra någon att räkna; Äfv. undervisas af någon i räknekonsten. *R. ifrån, igenom*, se *Frånräkna*, *Genomräkna*. *R. om*, räkna ännu en gång, på nytt. *R. ut, öfver*, se *Uträkna*, *Öfverräkna*. — 3) Inberäkna, med-

räkna, upptaga i räkningen. *Jag r-r ej, hvad det kostar.* — 4) Beräkna. *Jag r-r, att vi seglat 100 mil.* — 5) (fig.) a) *R. från*, härleda, datera från, t. ex.: *Detta slott r-r sin ålder ifrån medeltiden.* — b) Anse, hålla före, uppskatta. *Han r-s ibland de lärde. Invånarnes antal r-s till två millioner. Jag r-r för en heder, för en ära, att...* *Jag r-r det för intet. Jag skall r. det för ett stort vänskapsprof.* — c) *R. på: a) R. på något*, förvandra sig, göra sig hopp, löfte om, t. ex.: *R. på hjälp, understöd; jag r-r ej på att blifva hulpen.* — b) *R. på någon*, lita på, förtrosta sig på honom; vänta sig hjälp af honom; förvänta sig, att han skall infinna sig, o. s. v.

RÄKNANDE, n. 4. Handlingen, då man räknar (för bem. 1 o. 2).

RÄKNEBOK, f. 3. pl. — *böcker*. Bok, innehållande undervisning i räknekonsten.

RÄKNEBOKSTAF, m. 3. pl. — *bokstäfver*. Bokstal, som användes vid räkning.

RÄKNEBEMPEL, räkneexempel, n. 3. Exempel för öfning i något slags räknesätt.

RÄKNEFEL, n. 3. Fel, som blifvit begånget vid något slags räkning.

RÄKNEKLASS, m. 3. Skolklass, der undervisning lemnas förnämligast i räknekonst, skrifning och räkningars uppsättande. — Äfv. *Räkenklass*. [— class.]

RÄKNEKAMMARE, m. 2. *R-n* kallades fordom ett embetsverk, för hvilket riksskattmästaren stod i spetsen, och hvarur i sednare tider kammarkollegium med flera andra embetsverk hafva utgått.

RÄKNEKNEKT, m. 2. Bok, hvori de allmänna förrekommande exempel af intresseräkning finnas uträknade. — Kallas Äfv. *Lathund*.

RÄKNEKONST, f. 3. Konsten att så förbinda gifna talstorheter med hvarandra eller afsondra dem ur föreningen med andra, att en ny talstorhet deraf uppkommer.

RÄKNELIG, a. 2. (föga brukl.) Som kan räknas.

RÄKNELÄRA, f. 1. Lärobok i räknekonsten.

RÄKNEMYNT, n. 3. Fingeradt mynt, bestående blott i en antagen beräkningsgrund, utan präglad representant. *Pund Sterling är ett r.*

RÄKNEORD, n. 3. (gram.) Sådant slags ord, som brukas, för att angifva ett visst antal.

RÄKNESKOLA, f. 1. Se *Apologistiska*.

RÄKNESÄTT, n. 3. Hvarje särskilt förfaringsätt, räknekonstens uppgifter, såsom addition, subtraktion, o. s. v.

RÄKNEVERK, se *Räkenskapsverk*.
RÄKNEVÄRDE, n. 4. Värde, som bestämmes i tal eller siffror.

RÄKNING, f. 2. 1) Räkande. *R. med räknepenningar. R. på fingrarna. Komma med i r-en*, blifva inberäknad, vara med ibland antalet. *Man har ingen r. på dem*, man vet ej, huru stort deras antal är. *Fel i r-en*, se *Räknefel*. — 2) (i räkenskapsväg) a) Omständlig förteckning öfver inkomster och utgifter i penningar eller varor. *Föra r. på något. Sätta, föra på r.*, anteckna i räkenskapsbok. *Hålla r. på inkomster och utgifter.* — b) Förteckning på emottagna föremål med priset utfördt för hvarje särskilt af dem jemte summan af alla posterna. Personell räkning. *Sätta, föra något på ens r. Upplaga, uppföra något i ens r. Afsluta en r. Betala en r. Hålla r. med någon*, föra löpande räkning, som upptager, hvad man emottager af

och utgifver till en viss person, och som kontrolleras af moträkning eller motbok å hans sida. *Taga på r.*, på kredit, på borgen. *Taga på egen r.*, på en annans r., låta föra något, som man köper, på egen, annans räkning. (Fig.) *Jag tar det på min r.*, jag ansvarar derför. *Göra r. med någon*, genomgå med honom ömsesidiga räkningar, för att finna, hvilkaandra har ett fordra af den andre och huru mycket. *Göra r. för*, se *Redogöra*. *Sälja, köpa något för ens r.*, åt någon, i hans namn. *För min r.*, för min del, hvad mig beträffar. *För egen r.*, för sig själf, i eget namn. *Det är för er r.*, tillhör er, är ämnadt åt er; är er sak. *Hålla en r. för något*, vara en tacksam, värdera, högakta en för något. *På samma r.*, för samma orsak, t. ex.: *Jag blef stämnd, och han på samma r.* (Fig. fam.) *Göra upp r-en utan värden*, afgöra, besluta i en sak, utan att inhämta samtycke af den, af hvilken den beror. *Stryka ett streck öfver ens r.*, tillintetgöra ens beräkningar, planer. — 3) Beräkning. *Efter min r. Efter den r-en. Göra sig r. på*, se *Räkna på*. *Finna sin r. vid*, finna sin fördel vid. *Qvinnors r.*, den beräknade tiden för deras månadsrening.

RÄKNINGSÄTT, n. 3. Se *Räknesätt*.

RÄNKER, ränkgr, f. 3. pl. (fordom *Ränkor*; isl. *Hrekkior*) Svefulla anläggningar till egen fördel eller andras skada.

RÄNKFULL, a. 2. Som genom ränker söker uppnå sina ändamål.

RÄNKKÄRRE, m. 3. -**KERSKA**, f. 1. Ränkfull menniska.

RÄNN, n. sing. (fam.) Rännande, löpande, spring.

RÄNNA, f. 1. (af *Rinna*) I. 1) Lång, smal fördjupning, hvori vatten eller ett smalt ämne rinner. *R-n ur en masugn. R-n i en å*, den djupaste flöden deruti. — 2) Af trä hopslagen eller i trä urhållad fördjupning, till ledning af vatten eller för dess bortträngande, t. ex. *Qvarn-, Tak-, Pumpränna*, m. fl. — 3) Lång, smal fördjupning, i hvilken ett föremål kan skjutas fram och tillbaka.

RÄNNA, v. n. 2. II. (af *Rinna*; fam.) Löpa, springa; Äfv. rida i starkaste fart till anfall vid tornerspel. *R. omkull någon*, springa emot någon så häftigt, att han far omkull.

RÄNNA, v. a. 2. III. (af gamla verbet *Rinda*) 1) Drifva, stöta häftigt. *R. hufvudet emot väggen. R. värjan genom lifvet på någon. Han har ränt en sticka i fingret, i foten*, vid någon häftig rörelse fått en sådan i &c. *R. in, ned*, stöta, drifva in, ned. — 2) *R. väf*, se *Varpa*, v. n.

RÄNNADUST, m. 3. (gam.) Se *Spärridande*.

RÄNNANDE, n. 4. 1) Löpande, springande. — 2) Dustridning vid tornerspel.

RÄNNARBAN ell. **RÄNNAREBANAN**, f. 1. Se *Tornerbana*.

RÄNNGJORD, f. 2. Övergjord, som tjänar att förstärka sadelgjorden, att i nödfall ersätta den och att fasthålla sadelläcket.

RÄNNIL, m. 2. (af *Rinna*) Vatten, som rinner på marken, i en ganska smal och grund fördjupning.

RÄNNING, f. 2. (väf.) Se *Varpning* och *Varp*.
RÄNNKNUT, m. 2. Se *Löpknut*.

RÄNNKULA, f. 1. Gevärss- ell. bösskula, så mycket mindre än kalibern, att flera tagas till hvarje skott.

RÄNNKÄRING, f. 2. (fam.) Käring, som rän-

ner omkring i husen eller gårdarna, i slinkärenden, för att squalra, o. s. v.

RÄNNLA, v. a. 1. Se *Reffa*.

RÄNNSKITA, f. 1. (lägt ord) Stark utset.

RÄNNSNARA, f. 1. Snara med löpnut.

RÄNNSPEL, n. 5. Ett slags borrh.

RÄNNSTEN, m. 2. Ränna, formad genom stenläggning, för aflopp af vatten, t. ex. på sidorna af en gata.

RÄNNSTENSUNGE, m. 2. pl. — ungar. (fam.) Öknamn på barn af den fattigare folkklassen i städer.

RÄNNTRÄ, n. 4. Se *Varpa*, f.

RÄNSA, m. fl. = *Rensa*, äc.

RÄNSEL, se *Rensel*.

RÄNTA, f. 1. I. Inelivorna af ett slagadt kreatur jemte hufvud och fötter.

RÄNTA, f. 1. II. (fr. *Rente*, af *Rendre*, gifva i afkastning, ifrån lat. *Reddere*) 1) Afkastningen af en utlånt penningssumma på viss gifven tid, efter visst för hundradet. Låna ut penningar på r., mot viss årlig afgift för hundradet. Sätta på r., se *Förränta*. En skuldsedel som löper med r., för hvars belopp erlägges ränta. R. på r., säges, då hvarje års ränta lägges till kapitalet, och följande års ränta beräknas för den sålunda tillökta kapitalsumman. Taga r. på r., på detta sätt räkna sig räntan tillgodo af en penningssumma. Lefva af sina räntor, på räntefastningen af utlånta penningar. — 2) Se *Jordränta*. Köpa ett hemman för 6 års r. Ordinarie r., skatt till kronan, som utgöres af jorden, bestående uti en mängd persedlar af ortens produkter, hvilka tid efter annan blifvit hemmanen påförda. [Ränta.]

RÄNTA, v. a. 1. III. Gifva, afkasta i ränta. Huru mycket r-r hemmanet?

RÄNTEGIFVARE, m. 5. En, som är skyldig att erlägga ränta för penningar eller jord. [Rent-.]

RÄNTEKAMMARE, m. 2. pl. — kamrar. Kongl. R-n, den afdelning af statskontoret, dit statens inkomster omedelbarligen ingå.

RÄNTEKONTRAKT, -- käntrækt, n. 5. o. 5. Kontrakt emellan ägaren af jord och den, åt hvilken jorden upplättes till besittning, angående deraf utgörande ränta. [— kontrækt.]

RÄNTEPERSEDEL, -- perssedl, m. 2. pl. — sedlar. R-dlar kallas de olika slag af varor, som enligt gammal skattläggning utgå af jorden såsom grundskatt eller ränta till kronan.

RÄNTERI, -- ri, n. 3. Se *Landtränteri*.

RÄNTERÄKNING, f. 2. 1) Det slags räkningssätt, med hvars tillhjälp räntan uträknas å kapital för olika tid. — 2) Uträkning, som göres efter detta räkningssätt. — 3) Förteckning på särskilda ränteposter, hopsagna till en slutsumma.

RÄNTEÄGARE, m. 5. Den, som äger att uppbära ränta för penningar eller jord.

RÄNTMÄSTARE, m. 5. Se *Landtränmästare*.

RÄSON, m. fl., se *Reson*, äc.

RÄT, a. 2. neutr. rätt. (lat. *Rectus*) Som förtgår oobrutet i samma riktning, utan att afvika åt höger eller vänster. R. väg. Rätt streck. R-a gator. R linie, som ligger jemt emellan sina yttersta punkter. R. vinkel, som håller 90 grader eller en fjerdedel af en cirkel. (Fig. fam.) R. och slät, helt enkelt.

RÄTA, v. a. 1. Göra rät. R. upp, rätta något med riktning uppåt. R. upp stg, rätta kroppen uppåt. R. ut, gifva ett krokigt föremål rät sträckning, t. ex.: R. ut benen. — Rätande, n. 4.

RÄTA, f. 1. Se *Rättsida*.

RÄTHET, f. 5. Egenskapen att vara rät.

RÄTKLUFVEN, a. 2. Klufven i rät riktning.

R. ved.

RÄTLINIG, a. a. Omgifven af rätta linier. R. figur. — Rätlinighet, f. 3. — Rätlinigt, adv.

RÄTSDIDA, f. 2. Den sidan af en sak, som brukas utåt värd, såsom varande bättre, tjenligare, starkare, vackrare, än den motsatta (Afvigsidan).

RÄTT, a. 1. I. (lat. *Rectus*) 1) Riktigt. R-a vägen. R-a kusiner. — 2) Befogad, vederbörlig, tillbörlig, behörig, laglig. R-er man. R. ägare, arfvinge. — 3) Passande, tjenlig, lämplig. Der dr r-a stället för målningen. R-a tiden är nu inne. Komma i r-an tid. — 4) Sann, sannskyldig, rättskaffens, verklig. R-a meningen.

R-a orsaken. Hans r-a namn. En r. krisen. (Ironiskt) Han är just r-a tröstaren, hans tröst är ej mycket värd. (Substantiv) Han är just den r-e, ingen är mindre än han duglig dertill. Han har råkat den r-a, har funnit sin man.

— 5) Öfverensstämmande med naturlig rätt, lag och religion. En r. vandel. Brukas mest i neutrum med åtföljande infinitiv, t. ex.: Det är r. att så handla. Det vore icke r. af dig att göra det. — 6) Rättvis, billig. Endast i neutrum.

Det vore icke mer än r., om han blefve plikt-färd. Det är r. åt honom, han förtjenar det, det är ett förtjent straff, en rättvis luktan för honom. — 7) Substantivt brukas ordet i följande uttryck: Rå, taga r. på, få, taga reda på (se Reda). Till r-a (gammal böjd kasus), betecknar återförmådet, återfåendet af något, t. ex.: Komma till r-a, blifva återfunnen. Komma till r-a med någon, komma sams med, komma leda, styra någon. Komma till r-a med något, kunna verkställa, utföra, genomdrifva, taga reda på, utreda, förklara något. Hjelpa någon till r-a, hjälpa någon, så att han åter kommer sig före, i ordning, o. s. v. Hjelpa något till r-a, se Tillrättaställa. Ställa, skaffa, visa till r-a, se Tillrättaställa. Tillrättaställa. Tillrättaställa. Föra till r-a, återföra på rätt väg; (fig.) åter leda till det rätta, åter förhjelpa i ordning. Lägga, sätta till r-a, lägga, sätta något så, att det åter kommer i ordning, sätter rätt. — Rätt, s. n.

sing. indel. 1) Hvad som öfverensstämmer med sanningen, med det riktiga. Hafva r. i sitt påstående. Jag må hafva r. eller orätt. Han har r. i det. Ge en r., medgifva, att någon har rätt. — 2) Hvad som öfverensstämmer med förnufts båd och sedlighetslagen; det sedligt sanna. För denna bem. brukas äfven i bestämd form: Det rätta. Rätt och orätt. Göra rätt. Göra det r-a. Gör rätt och räds för ingen. Han har rätt i allt neka, det är rätt af honom att neka.

RÄTT, adv. II. (af Rät) Kompar. Rätare; superl. Rätast. I rät riktning, rakt. Vägen, alléen går r. åt söder. Hafva vinden r. emot sig. R. fram, se Fram. R. i'n, ned, upp. R. under, öfver, mitt under, öfver. R. upp eller nedstigande släglinie, slätskap, nedstigande från far till son o. s. v., eller uppstigande från son till far o. s. v. R. och slät, helt enkelt.

RÄTT, adv. III. (af Rätt) 1) Riktigt. Gå r. Sätta, ställa, lägga något r. Skära, klippa till r. Stöta, hugga, sticka r. R. uttala ett ord. Mitt ur går ej r. R. värdera. Jag visste ej r., hvad jag skulle göra. Om jag minnes r. — 2) I öfverensstämmelse med det rätta. Handla r. — 3) Rättvist. Döma r. —

4) Mycket, ganska. R. hungrig. R. dum, vakker. R. söl, älskvärd. R. bra. R. väl. R. mycket. — 5) Just, alldeles. R. så! R. så väl som, lika väl som. R. som, just som, bäst som, t. ex.: R. som det var, somnade han ifrån alltihop. Jfr. Bäst. R. som det är, innan kort, snart. R. nu, se Rättnu.

RÄTT, m. 3. IV. A. Utan plural. 1) Rättighet. Hafva r. till något, att göra något. Hafva bättre r. till något. Han har r. till aktning. Jag har r. till neka. Med mera r., med bättre r. R. öfver lif och död, rättighet att bestämma öfver lif och död. Med hvad r. fordrar ni det? Påstå sin r., yrka utöfvandet af sin rättighet. Den starkares r., våldet. — 2) Rättvisa. Lag och r. En på r. och billighet grundad begär. Hafva r-en på sin sida. Låta hvar och en r. vedersaras. Låta nåd gå för r., visa mildhet, ej tillämpa lagens hela stränghet. Våld går för r., lag och rättvisa äro af våldet undertryckta. R-en skall ha sin gång, lag och rätt böra alltid, utan anseende till person, iakttagas. Skaffa ell. ta sig r., ej anlita lagens arm, utan själf förskaffa sig rättvisa, taga hvad man anser sig äga rätt till. Göra hvar man r., vara ärlig och rättskaffens emot alla; äfven göra alla rättvisa. Göra r. för sig, riktigt uppfylla sina ingångna förbindelser; punktligt betala hvad man är skyldig; älv. göra skäl, besked för sig. Göra r. för, göra skäl för, förtjena. Göra sig sjelf r., rättvist bedöma sig sjelf. Med r. och orätt, utan afseende på medlen. Med rätta (gam. böjd kasus), med rättvisa, rättvist. Lida, straffas med r-a. Och detta med r-a, gammal slutformel i laga domar, som betyder: och är detta straff med all rättvisa ådömdt. — B. Med plural. 1) De naturliga sanningarne i fråga om rätt och orätt, vare sig i allmänhet eller särskilt. Den naturliga r-en. Herrns bud och r-er. Brukas mest i sammansättningar, såsom: Folk-, Stats-, Samhalls-, Civil-, Brottmålsrätt, m. fl. — 2) Lag. Andig r. Verldstig r. — Mest i sammansättningar, såsom: Stads-, Lands-, Sjö-, Birkerätt. — 3) Domstol. Högre, lägre r. R-en sitter i dag. R-ens sakören. Installa sig för r-en. För, till r-a (gam. böjd kasus), för, till domstolen, t. ex.: Gå till r-a med. Stämna för r-a, instämna till domstol. Draga för r-a, se Lagföra. Vara för r-a, vara före vid domstol. Komma för r-a, inställa sig för domstol. Stå till r-a, svara inför domstol i ett rättegångsmål.

RÄTT, a. m. 3. V. (af Reda, tillreda, eller t. Gericht, af richten, d. s.) Tillagad mat, som vid måltid kringbjudes och förtäres särskilt för sig. En måltid af sex r-er. Första, andra r-en. En r. fisk. — Bildar sammansättningar som: Köträtt, Fiskrätt, m. fl.

RÄTTA, för, med, till r., se Rätt, I och IV. **RÄTTA**, v. a. 1. I. (af Rät) Göra rät, gifva rät riktning. R. ett led, en trupp. — R. sig. v. r. 1) Gifva kroppen en rak ställning. — 2) (om trupper) Ställa sig i rät linie. — Rättande, n. 4.

RÄTTA, v. a. II. (af Rätt) 1) Göra rätt, riktigt. R. en uppgift, ett misstag, ett fel. R. en vägskäl. R. ett ur, ställa det så, att det går riktigt. R. missbruk, afhjelpa, afskaffa dem. R. mot någon begången orättvisa, förhjelpa honom till åtnjutande af sin rätt. — Syn. Beriktiga. — 2) Återföra på rätt väg, till det rätta, tillrättföra, tillrättvisa. Brukas både i fysisk och andlig mening. R. en, som gör något på felaktigt

sätt. R. en lärjung. R. en som lär att läsa, skrifa, spela, o. s. v. R. en felande, vilse-förd. Han står ej att r. i den delen. Han låter ej r. sig. — Syn. Förbättra. — 3) (med prep. efter) Afpassa, inrätta. R. det ena efter det andra. R. sitt förhållande efter omständigheterna. R. sitt tal efter åhörarnes begrepp. R. sin lefnad efter evangelii läror. Se äfv. Matsäck. — Syn. Passa, Foga, Lämpa, Ställa. — R. sig, v. r. 1) Förbättra något fel, som man begått; bortlägga en ovana; upphöra med utöfvandet af en last, o. s. v. Han rådde att begå ett misstag, men han r-de sig. Han har nu r-t sig ifrån sina fel. — Syn. Förbättra sig. — 2) Förbättra något oriktigt, oför-sigtigt o. s. v., som man sagt, yttrat. Han höll på att säga en dumhet, men han r-de sig strax. — 3) (med prep. efter) a) I handling och uppförande följa någons yttrade vilja, önsknin-gar, efterdöme, o. s. v. R. sig efter någon. R. sig efter ens vilja, önsknin-gar, befallningar, till-sägelser. R. sig efter ens exempel, föredöme. Det råtter efter efter. Jag r-r mig ej efter hvad han säger, jag bryr mig ej derom. Man kan aldrig r. sig efter honom, efter hvad han säger, man vet aldrig, om han talar sanning eller ljuger; hans ord äro ej att lita på; äfv. hans råd, befallningar, tillsägelser äro ej så beskaffade, att man kan följa, efterkomma dem. — b) R. sig efter något, afpassa sitt tal, sitt handlings-sätt, uppförande, sätt att gå till väga efter något. R. sig efter sina åhörarnes begrepp, efter omstän-digheterna, efter årstiderna, efter sin inkomst. — Syn. Foga sig, Böja sig, Lämpa sig, Ställa sig.

RÄTTANDE, n. 4. Handlingen, då någon eller något rättas. Jfr. Rätta, II.

RÄTTARE, RÄTTAST, adj. o. adv. kompar. o. superl. af Rätt. Rättare sagdt, för att tala riktigare; fastmer, snarare.

RÄTTARE, m. 5. Person på en landlegen-dom, som enligt fogdens eller inspektorens befallning föresätter arbetsfolket, hvad de skola göra, och pådrifver arbetet.

RÄTTARETING, n. 5. (af Rätta) Så kallades fordom öfverrätter, der dom fälldes i konungens namn uti enskildes tvistemål och brottmål, som blifvit hänskjutna från lagmans- och häradsstingen.

RÄTTARLAG, n. 5. Samtelige åboer, vare sig bönder eller torpare, som lyda under ett herregods och äro skyldige att der förrätta dags-verken.

RÄTTEGÅNG, m. 2. Tvistemåls eller brott-måls upptagande, ransakning och åfdömande vid domstol. Börja, anställa r. emot någon. Föra r. emot någon, hafva ett tvistemål emot honom instämt till domstol. Föra r., betyder äfv.: vara sakförare i ett mål, t. ex.: Han lefver af att föra r-ar. — Syn. Process. — Ss. R-s-sport-ler, -stad, -stäm-ma.

RÄTTEGÅNGSBALK, m. 2. Den hufvudafdelning af svenska lagen, som handlar om hvad iakt-tagas bör vid rättegångars förande.

RÄTTEGÅNGSBITRÄDE, n. 4. Se *Rätte-gångsombud*.

RÄTTEGÅNGSBRUK, n. 5. Lagstadgad bruk, som iakttagas vid rättegångars förande.

RÄTTEGÅNGSDAG, m. 2. Viss bestämd dag, då rätt sitter, för att upptaga och åfdöma rätte-gångsmål.

RÄTTEGÅNGSFEL, n. 5. Fel, begånget af domstol i bandläggandet af något rättegångsmål.

RÄTTEGÅNGSFRIER, 3. pl. Den tid på

äret, hvarunder en domstol icke har sammanträden till rättegångsars afdomande.

RÄTTEGÅNGSFÖRM. m. 3. Se *Rättegångsbruk och Rättegångsordning*.

RÄTTEGÅNGSPÅRÅG. f. 1. Fråga, som rör rättegångssak och dess förande.

RÄTTEGÅNGSFULLMÄKTIG. m. pl. — *måktige*. Person, som vid domstol förer annans talan i något dit instämmt mål. — *Syn.* Advokat, Sakförare, Rättegångsbiråde, Rättegångsombud.

RÄTTEGÅNGSHANDLING. f. 2. (mest i plur.) Handling, protokoll, dokument, som hör till ett rättegångsmål.

RÄTTEGÅNGSKOSTNAD. m. 3. De afgifter, som efter slutad rättegång måste af den tappande parten till domstolen erläggas. *Blifva dömd att betala r-erna.*

RÄTTEGÅNGSMÅL. n. 3. Tvistemål eller brottmål, som är under ransakning vid domstol och af densamma skall afdomas.

RÄTTEGÅNGSOMBUD. n. 3. Se *Rättegångsfullmäktig*.

RÄTTEGÅNGSORDNING. f. 2. Den ordning, som bör iakttagas, för att göra sin rätt gällande inför borgerlig domstol.

RÄTTEGÅNGSSAK. f. 3. Se *Rättegångsmål*.

RÄTTEGÅNGSSKRIFT. f. 3. Skrift, som af part i ett rättegångsmål inlemnas till domstol.

RÄTTEGÅNGSTIL. 2. sing. Det slags skriftsätt, som är brukligt i rättegångsskrifter.

RÄTTEGÅNGSSÄTT. n. 3. Se *Rättegångsordning*.

RÄTTEGÅNGSTERM. m. 3. Ord, som särskilt brukas vid rättegångsars förande.

RÄTTEGÅNGSTVIST. f. 3. Se *Rättegångsmål*.

RÄTTEGÅNGSVÄRK. n. 3. Se *Domstol*.

RÄTTEGÅNGSVÄG. I r., genom rättegång. I r-en, i hvad beträffar rättegångsars förande.

RÄTTEGÅNGSVÄSENDE. n. 4. Allt hvad som angår rättegångsars förande.

RÄTTELIGEN. adv. I själfva verket, egentligen; om det vore rätt. *R. heter han N. R. borde du ha stryk, om jag (han o. s. v.) gjorde rätt, så borde du ha stryk.*

RÄTTELSE. f. 3. 1) Rättande. *R. af ett fel, ett missbruk, ett missg. R. af tryckfel. Till r-s vinnande.* — 2) Hvad någon bar att rätta sig efter. *En fyrbåk till r. för sjöfarande. Lända, tjena till r. Detta kon tjena honom till r. Taga till r., taga r. af, rätta sig efter.* — *Syn.* Efter rättelse. — 3) (i tryck) Anmärkt tryckfel. — 4) Talfigur, då det föregående likasom återtages, för att starkare uttryckas.

RÄTTELSÖRE. n. 4. (Egentligen: spöre, hvar efter timmermän och andra rätta sig vid sina arbeten.) Det, hvarefter man i sitt handlingsätt bör rätta sig. *Det rätta var alltid r-t för hans handlingar. Tjena till r.* — *Syn.* Rättelse, Efter rättelse, Efterdöme, Regel.

RÄTTFRAM. rättfräm, a. (utan neutrum sing. indef.) Uppriktlig och utan omsvep i tal och handling. — *Rättframhet.* f. 3.

RÄTTFÄNGEN. a. 2. neutr. — *et.* På lagligt sätt fången, bekommen. *R-et gods.*

RÄTTFÄRDIG. a. 2. (i biblisk och kyrklig stil) Som älskar att göra det goda och undfly det onda. Gud kallas *rättfärdig*, emedan han belönar det goda och straffar det onda.

RÄTTFÄRDIGA. v. a. 1. Visa, att någon är oskyldig till en anklagelse eller beskyllning, att han handlat rätt, eller att något är med rätt of-

verensstämmande. *Söka att r. någon, ens handlingsätt. Ingenting r-r denna åtgärd.* — *R. sig, v. r.* Visa sin oskuld; ådagalägga, att man handlat rätt. — *Syn.* Rättvisa, Försvara, Urskulda. — *Rättfärdigande.* n. 4.

RÄTTFÄRDIGGÖRA. v. a. 2. (böjes som *Göra*) Sages i teologien om Gud, då han förläter den troende människans synder, samt förklarar henne för sitt barn och arvinge till den eviga saligheten.

RÄTTFÄRDIGGÖRELSE. f. 3. (i teologien) Den Guds domshandling, hvaruti han af nåd och för Christi skull förläter den på Guds nådelöften i Christo troende människans synder, samt förklarar henne för sitt barn och arvinge till den eviga saligheten.

RÄTTFÄRDIGHET. f. 3. 1) Egenskapen att vara rättfärdig. — 2) (i religiös mening) Noggrant iakttagande af religionsläras bud. *Uppfylla alla r.* Detta uttryck brukas äfven ofta, nästan skämtvis, i samma mening som: uppfylla alla sina skyldigheter, göra allt hvad som skäligen kan begäras.

RÄTTFÄRDIGT. adv. På ett rättfärdigt sätt; rättvist.

RÄTTFÖRSTÅDD. a. 2. Riktigt förstådd, uppfattad, insedd. *Hans eget r-a intresse bjuder honom det.*

RÄTTFAFVERI. n. 3. (nytt ord, bildadt efter det tyska *Rechtshaberei*) Felet, att alltid vilja hafva rätt.

RÄTTHET. f. 3. Se *Riktighet*.

RÄTTIGHET. f. 3. 1) Lof att äga, åtnjuta eller bruka något, och att försvara det emot andra. Befogenhet att antingen själf göra eller underlåta något, eller att fordra, det en annan till ens fördel skall göra eller underlåta något. *Hafva r. till något. Hafva r. till det man ärligt förvärfvat. R. till aktning. R-en att befalla, att tala. Göra sina r-er gällande. Naturliga r-er, grundade i människors gemensamma natur och af statsinrättningen beroende. Ovilkorliga r-er (äfv. kallade medfödda ell. ursprungliga), som tillkomma en människa till följe af hennes natur, såsom människa betraktad. Vilkorliga r-er (äfv. förvärfvade ell. härledda), som genom särskilt vilkor, genom stiftad lag eller aftal, tillkomma henne. — *Syn.* Rätt, Befogenhet, Lof. — 2) Föremålet för en dylik befogenhet. *Erihet och heder äro människans naturliga r-er.* — 3) (i inskränkt mening) Blott moralisk befogenhet att vänta något af en annan. *Blodets, vänskapens r-er. Förvärfva sig r-er till ens erkänsla, aktning.* — 4) Befogenhet att äga, åtnjuta eller göra något, hvilken mer eller mindre uteslutande tillkommer en person, antingen på grund af samhällsfördraget, eller såsom tilldelad af regering eller vederbörlig myndighet. *R-en att slå mynt. Han har r. att brygga dricka. Kronans r-er. Adels r-er.* — 5) Se *Prest-rättigheter*.*

RÄTTIK. rätticks, f. 1. (t. *Rettig*) 1) Växtsläkte af de korsblommiga, inhemsk i södra Europa. — 2) Den ampra, magstärkande roten deraf.

RÄTTILIGEN. se *Rätteligen*.

RÄTTILÖS. a. 2. 1) Som icke har några rättigheter, eller blifvit förklarad dem förlustig. — 2) Laglös. *R-t tillstånd.*

RÄTTILÖSHET. f. 3. 1) Saknad af rättigheter. — 2) Laglöshet.

RÄTTILÖSHETS-TILLSTÅND. n. 3. Det slags

tillstånd, då människor lefva tillsammans utan lagar, eller utan att lagarne handhafvas.

RÄTTMÄTIG. a. 2. (t. *rechtmässig*) 1) Öfverensstämmande med lag och rätt. *R. besittning, fordran. R. egendom.* — *Syn.* Lagenlig, Rättsenlig, Laglig. — 2) Som med stöd af lag och rätt äger, besitter, innehafver något. *R. ägare, besittare, innehafvare. R. konung.* — *Syn.* Laglig.

RÄTTMÄTIGHET. f. 3. Egenskapen att vara rättmätig. — *Syn.* Lagenlighet, Laglighet.

RÄTTMÄTIGT. adv. Med stöd af, i öfverensstämmelse med lag och rätt. — *Syn.* Lagenligt, Lagligt.

RÄTTNING. f. 2. 1) Handlingen, då man gifver rät riktning åt något. — 2) (milit.) Rörelser af en linie, då alla dithörande soldater jemka sig efter hvarandra, så att hela linien blir rät.

RÄTTNU. rättnu ell. rättnu, adv. Om en stund, på stund, innan kort, snart. *Han kommer r.*

RÄTTNUNNAS. rättunnass, adv. (pop.) För en stund sedan.

RÄTTROENDE. a. 1. eller

RÄTTROGEN. a. 2. neutr. — *et.* Som bekänner sig till den rätta tron. Sages egentligen i religiös mening, men brukas äfven om vetenskapliga läror, stundom och skämtvis.

RÄTTROGENHET. f. 3. Bekännande af den rätta tron.

RÄTTROGET. adv. På ett rättroget sätt.

RÄTTTRÄDIG. a. 2. Som råder, tillstyrker, anbefaller det rätta. — *Rättträdigt,* adv.

RÄTTTRÄDIG. a. 2. Hvars trådar gå i rät riktning.

RÄTTTRÄDIGHET. f. 3. Rättträdigt sinne.

RÄTTSSANSPRÅK. n. 3. Anspråk på rätt till något.

RÄTTSENIG. a. 2. Öfverensstämmande med lag och rätt. — *Rättsenlighet.* f. 3. — *Rättsenligt,* adv.

RÄTTSPÅRÅG. f. 1. Fråga, som hör till rättsläran eller lagen.

RÄTTSPÖRHÄLLANDE. n. 4. Förhållande mellan personer, hvilket har sin grund i lag.

RÄTTSGILTIG. a. 2. Som af rättsläran eller lag gillas. *R-a anspråk.* — *Rättsgiltighet.* f. 3. — *Rättsgillt,* adv.

RÄTTSGRUND. m. 3. Det lagbud eller den grundsats i rättsläran, hvarpå en rättighet, ett anspråk o. s. v. stöder sig.

RÄTTSSINNAD. a. 2. Se *Rättsinnig*. — *Rättsinnadt,* adv.

RÄTTSSINNE. n. 4. Se *Rättsinnighet*.

RÄTTSSINNIG. a. 2. Som älskar och vill det rätta. *En r. man.* — *Syn.* Rättsinnad, Rättsint, Rättskaffens, Rättskande, Rättsäkt, Rättskande.

RÄTTSSINNIGHET. f. 3. Kärlek till det rätta och vilja att öfva, befordra och försvara det. — *Syn.* Rättsinne, Rättsinhet, Rättskaffenshet, Rättskärlek.

RÄTTSSINNIGT. adv. På ett rättsinnigt sätt. — *Syn.* Rättsint, Rättsinnadt.

RÄTTSTINT. a. o. adv. Se *Rättsinnig* och *Rättsinnigt*.

RÄTTSKAFFENS. a. oböjl., utan komparativ och superlativ. 1) Alltid böjd att emot andra iakttaga hvad som är rätt och tillbörligt. *En r. man.* Men säger äfv.: *Ett r. sinne, hjerta.* — *Syn.* Redlig, Rättsinnad. — 2) Sages äfv. om hvar och en, som väl uppfyller sina åligganden, är i sitt yrke sådan han bör vara; af rätta arten.

En r. soldat, tjennare, embetsman. En r. prest. — *Adv.* Med samvetsgrant iakttagande af det rätta. *Handla r.*

Anm. En och annan yrkar, att ordet bör skrivas *Rättshaffen*, såsom bildadt efter det tyska *rechtschaffen*; men det borde då, i analogi med *Beschaffen* (af *beschaffen*), snarare heta *Rättshaffad*. Det allmänna bruket, så i tal som skrift, så hos äldre som yngre skriftställare, vittnesbörd af alla våra lexikografer, har dock förklarat sig för *Rättshaffen*. Möjligen torde ordet stå på rent inbems grund, såsom varande ursprungligen en gentilform af *Rätt* och det gamla ordet *Skap*, sinne, art, under tidens lopp småningom öfvergången till rent adjektiv, då äfven ordets oböjlighet är lätt förklarad.

RÄTTSKAFFENSHET. f. 3. Rättskaffens sinne, hjerta. — *Syn.* Redlighet, Rättsinne. — Skrifves äfv. *Rättshaffenhet*.

RÄTTSKRIFNING. f. 2. Bokstafvernas rätta bruk i skrift, så att orden blifva rätt skrifna och stafvade. — *Ss. R-slära.*

RÄTTSKÄNSLA. f. sing. Känslan af det rätta.

RÄTTSLÄRA. f. 1. Läran om människans naturliga rättigheter. — *Syn.* Naturrett.

RÄTTSSOLS. adv. Med solen; i samma riktning som solen går.

RÄTTSPILGT. f. 3. En sådan pligt, till hvilken vi af andra kunna tvingas.

RÄTTSTILLSTÅND. n. 3. Tillstånd af människors sammanlefnad under regering och kungjorda lagar.

RÄTTSTJENARE. m. 3. Person, hvilken det tillhör att verkställa en domstols befallningar, kalla rättegångsparter, o. s. v.

RÄTTSTRIDIG. a. 2. Stridande mot lag och rätt. — *Syn.* Lagstridig, Rättsvidrig.

RÄTTSTRIDIG. a. 2. Se *Rättstridig*.

RÄTTSSÖKANDE. a. 4. En, som söker rättvisa vid domstol, i en rättegångstvist.

RÄTTVIS. a. 2. 1) Som öfvar rättvisa. *En r. domare. Gud är r.* — 2) Öfverensstämmande med rättvisan. *En r. dom. Ett r-t straff. Det är r-t, att han får ersättning.* — *Syn.* Billig.

RÄTTVISA. f. 1. 1) Dygden att tilldelat hvar och en hvad honom med rätta tillkommer, att visa aktning för andras rättigheter. *Öfva r. Läta någon r. vederfåras.* — 2) Den dygden hos en domare, att döma utan anseende till person, efter bästa vett och bestående lagar. — 3) Lagskipping, domareamt. *Handhafva r-n. Öfverlemba någon i r-n's händer.* — 4) Rättsenlighet, rätt. *Förtrösta på r-n af sin sak. Jag har r-n på min sida. Erkänna r-n af ens anspråk.* — 5) Erkännande af ens rätt.

Göra någon r. Begära, erhålla r. — *Göra någon r.* Betyder äfv.: erkänna dess goda egenskaper, förtjenster, o. s. v. I samma mening sages äfv.: *Göra r. af ens förtjenster, goda af-sigter, af ens mod, o. s. v.*

RÄTTVISA. v. a. 1. Se *Rättfärdiga*. — *Rättvisande,* n. 4.

RÄTTVISLIGEN. adv. eller

RÄTTVIST. adv. På rättvist sätt, med iakttagande af rättvisa. *Döma r.*

RÄTTVIST. a. 1. Som älskar det rätta

En r. man.

RÄTTVIST. a. 1. Se *Rättsinnad*.

RÄTTVINGAD. a. 2. *R-e* kallas, i naturalhistorien, en ordning af de vingade insekterna.

RÄTVINKLIG. a. 2. Som har rätta vinklar.

En r. figur. R. triangel, som har en rät vinkel.

kel. — *Rätvinklighet*, f. 5. — *Rätvinkligt*, adv.

RÖ, f. sing. Se *Rör*, II.

RÖD, a. 2. neutr. *rödt*. 1) Benämning på den af de tre hufvudfärgerna (blått och gult äro de två andra), hvilken i den prismatiska solbilden, liksom i regnbågen, är den första, d. v. s. minst af alla färger bryter solstrålarna. Utsträcker till alla de olika skiftningarna deraf. Den *r-a färgen* i regnbågen. *R. som en ros*, som skarlakan, som en *räf*, som *eld*, som *guld*. *R. fläck*. *R-t här*, skugg. — 2) Sages äfv. i fråga om ansigtshyn, då den har stark rodnad. *R. i ansigtet*. *Vara r. som en tupp i ansigtet*. *Blifva r. i ansigtet*, rodnad. (Fam.) *Skaffa sig en r. näsa*, supa eller dricka omåttligt, så att näsan deraf blir starkt röd. — *Rödt*, n. sing. Röd färg. — *Ss. R-aktig*, -*hårig*, -*hårig*, -*måla*, -*målade*, -*målning*, -*näs*, -*prickig*, -*randig*, -*skaggig*, -*spräcklig*, -*strimmig*, -*äd*.

RÖDARFE, m. sing. Örten *Anagallis arvensis*, på åkrar, med saftiga blad, hängande frukt och röda blommor.

RÖDBEN, n. 3. En art *Snäppa*, med röda ben. *Totanus Calidris*.

RÖDBETA, f. 1. En bekant sockerhaltig rotfrukt, hvars saft får stark röd färg genom syror. *Inlägga r-tor i ättika*.

RÖDBETS, rödbetts, m. sing. Svagare syrlig vätska, hvarmed borttagas orenligheterna på ytan af gods, som skall gulbetsas.

RÖDBLACK, a. 2. Ljusröd, stötande i mörkgult.

RÖDBLOMMIG, a. 2. 1) Tecknad, målad, värd o. s. v. med röda blommor. — 2) (om person) som har friska, röda kinder. — *Rödblommighet*, f. 3.

RÖDBRUN, a. 2. Brun med skiftning i rödt.

RÖDBRUSIG, a. 2. Kopparfärgad och fnasig. *R. i ansigtet*. *R-t ansigte*. *R. hy*.

RÖDBRÄCKA, f. sing. Egenskapen hos jern, att vara rödbräckt.

RÖDBRÄCKT, a. 1. Så kallas jern, då det vid rödguldning brister, eller spricker för hammarlagen.

RÖDBÄR, s. n. 3. Se *Smultron*.

RÖDDUK, m. sing. Ett slags med konsionell starkt färgadt linne från Levanten.

RÖDFISK, m. 2. 1) Fisk af de Taggfeniga, nära en fot lång, med tjock kropp, färgen ofvan vackert röd, inunder silfverglänsande, fenorna gula. *Mullus barbatus*. — 2) Se *Röding*.

RÖDFLÄCKIG, a. 2. Som har röda fläckar på botten af annan färg.

RÖDFNASIG, a. 2. Röd och fnasig. *R. i ansigtet*. *R-t ansigte*. — *Rödfnasighet*, f. 3.

RÖDFOT, m. 3. pl. — *fötter*. Se *Strandskata*.

RÖDFÄRG, m. sing. Ett slags röd färg, bestående i röd jernoxid.

RÖDFÄRGA, v. a. 1. Anstryka med rödfärg. — *Rödfärgande*, n. 4.

RÖDFÄRGARE, m. 3. Person, hvars vanliga sysselsättning är att rödfärga byggnader o. d.

RÖDFÄRGNING, f. 2. 1) Rödfärgande. — 2) Påstruken rödfärg.

RÖDGLÖDGA, v. a. 1. Glöda något, så att det blir rödt till utseendet. — *Rödgöldgande*, n. 4. o. *Rödgöldgning*, f. 2.

RÖDGRÅ, a. 2. neutr. — *grått*. Grå med tillblandning af rödt.

RÖDGRÖT, m. 2. Mos af röd vinbärssaft med mjöl.

RÖDGUL, a. 2. Gul, skiftande i rödt; äfv. blandadt röd och gul.

RÖDGYLDENERTS, m. sing. Röd silfvermalm.

RÖDHAKA, f. 1. Släkte af Sparfågellarna, emellan 3 och 6 tum lång, med framhals och bröst gulröda, ofra kroppsdelen mörkt olivgröna eller grågröna. *Sylvia rubecula*. Kallas äfv. *Rotgel*, *Rödhakesångare*.

RÖDHET, f. 3. Egenskapen att vara röd; röd färg.

RÖDHET, a. 2. neutr. — *hett*. Glödande röd.

RÖDHVEN, m. sing. Grässläget *Agrostis rubra*.

RÖDING, m. 2. En art lax, en till två fot lång, ofvan brun, inunder gul, med rödt kött. *Salmo Salvelinus*.

RÖDJA, v. a. 2. Impf. *Röjde*. Sup. *Röjt*. Part. pass. *Röjd*. (i äldre språket *Rydia*) 1)

Genom rothuggning och stenars bortförande göra obruten mark tjenlig till odling. *R. mark till uppodling*. *R. af, upp*, se *Afrödja*, *Upprödja*.

— 2) (i allmänhet) Undanföra allt, som kan vara hinderligt för något visst ändamål eller är i vägen, för att derigenom få fritt utrymme. *R. rum*, göra platsen fri för någon kommande eller för saker, som skola der ställas. *R. väg*, undanföra träd, stubbar, stenar o. s. v. för anläggning af väg. *R. skog*, ur skog bortrens torra träd, utgallra allt som hindrar de större trädens växt. *R. ren*, genom rödjande göra en plats fri och öppen. *R. bort*, undan, se *Undanrödja*. [Röja.]

RÖDJANDE, n. 4. Handlingen, förrättningen, arbetet, då man rödjer. [Röj —]

RÖDJNING, f. 2. Se *Röjning*.

RÖDKJUXA, f. 1. Se *Lafskrika*.

RÖDKLINT, m. sing. Örten *Agrostemma Githago*, med purpurroda blommor.

RÖDKLÖFVER, m. sing. Allmänt växande klöfverart, med röda blommor. *Trifolium pratense*.

RÖDKNAPP, m. 2. Ett slags röd svamp, på döda qvistar. *Tubercularia*.

RÖDKRITA, f. sing. Ett slags rödt mineral, som begagnas till färgmaterial, bestående af lerjord med jernoxid.

RÖDKRITPENNA, f. 1. Stift af fin rödkrita, som användes till ritning.

RÖDKULLA, f. 1. 1) Örten *Bartsia Odonites*, med rödbruna blommor. — 2) Se *Rödklöfver*.

RÖDKÅL, m. sing. En sort Kål med mörkröda, ljusröda eller violetta hufvuden.

RÖDLETT, a. 1. (af gamla ordet *Let*, färg) Som har röd färg. Sages mest i fråga om ansigtshyn. *Ett r. ansigte*. *En r. flicka*. [Rödlätt.]

RÖDLING, m. 2. Se *Flamingo*.

RÖDLÖK, m. 2. Allmänt odlad Lökart, med rödaktig blomlock och röd lök. *Allium Cepa*.

RÖDMADRA, f. 1. Se *Färgmadra*.

RÖDMO, f. sing. Rödkaktig mojdord.

RÖDMOSSA, f. 1. En rödaktig bladmossa, som bildar hela lager i en del kärr och slutligen bidrager till deras igenväxande. *Sphagnum*.

RÖDOCKRA, f. 1. Röd jernockra.

RÖDPIL, f. 2. Buske af Pilslättet med röda qvistar, som brukas till korgflätning, och inre barken svafvelgul. *Salix purpurea*.

RÖDROCK, m. 2. (fam.) 1) Person med röd

rock. — 2) Öknamn på militärer med röda uniformer, t. ex. engelska och danska.

RÖDSELHEMMAN, n. 3. Se *Röfselhemman*.

RÖDSKIMMEL, m. 2. pl. — *skimlar*. Rödskimligt häst.

RÖDSKIMLIG, a. 2. Sages om röda hästar med inblandade hvita och grå hår.

RÖDSKÄGG, n. 3. (fam.) Person med rödt skägg.

RÖDSOT, m. sing. Ett slags sjukdom, som har sitt säte i de tjockare tartarna, och är förknädd med täta och smärtsamma ref, pinsamma krystningar, brännande, ruttna uppstigningar, samt stämmiga, obetydliga, oftast blodblandade aflöningar.

RÖDSPRÄNGD, a. 2. Isprängd med röda fläckar, liknande flammor eller qvistar.

RÖDSPUTA, f. 1. En art Flundra, $1\frac{1}{2}$ fot lång, rutfornig, gråbrun, rödfärgig. *Pleuronectes Platea*. Kallas äfv. *Skrubba*, *Skolla*.

RÖDSTEN, m. 2. Ett slags rödaktigt kalk.

RÖDSTJERT, m. 2. Sångfågel, 3—6 tum lång, med rostrod stjert. *Sylvia phoenicurus*.

RÖDSTJERTSÅNGARE, m. 3. Se *Rödstjert*.

RÖDTUPPA, f. 1. Se *Rödklöfver*.

RÖDVIAR, m. sing. Se *Rödpl.*

RÖDVIFVA, f. 1. En art Vifva med blå eller violetta blommor. *Primula farinosa*.

RÖDVINGE, m. 2. pl. — *vingar*, eller RÖDVINGETRÄST, m. 2. Se *Talltrast*.

RÖDVÄPLING, m. 2. Se *Rödklöfver*.

RÖF, f. 2. pl. *röfvar*. (isl. *Rauf*, egentl.: håll) Lågt uttryck för Säte, Stuss.

RÖFVA, v. a. 1. (af gamla verbet *Riufa*, rifva; bryta) Med våldsamt hand framtaga en något. *R. något ifrån en person*. *R. en resande*. *Posten har blifvit r-d*. *R. bort*, se *Bortröfva*.

— *R-d*, part. pass. *R-t gods*. — *Röfvande*, n. 4.

RÖFVARAKTIG, a. 2. Lik en röfvars. *R-t beteckande*. — *Röfvaraktigt*, adv.

RÖFVARANFÖRARE, m. 3. Anförare för ett röfvarband.

RÖFVARBAND, n. 3. Flere röfvar, som lefva tillsammans under en anförare.

RÖFVARE, m. 3. 1) Den, som röfvar någon. — 2) En, som lefver af röfveri.

RÖFVAREHISTORIA, f. 3. pl. — *rier*. Berättelse om handlinger, hvari röfvarer spela hufvudrollen.

RÖFVAREHAND, f. 3. pl. — *händer*. *Falla i r. ell. r-er*, råka ut för röfvarer; (fig.) blifva plundrad, prejad.

RÖFVARFARTYG, n. 3. Fartyg, som föres af röfvar, för att plundra andra fartyg.

RÖFVARFOLK, n. 3. Folk, som lefver af röfveri och plundring.

RÖFVARKULA, f. 1. 1) Jordkula, der röfvarer hafva sitt tillhåll. — 2) Se *Röfvarnäste*.

RÖFVARKÖP, n. 3. (fam.) Öfverdrivet godt pris för något, det man köpt, såsom vanligen pliggar vara fallet med röfvadt gods. *Sälja, få för ett r.* — *Syn*. *Röfvarpris*, *Spottpenning*, *Spottstifter*, *Röfvarpenning*.

RÖFVARNÄSTE, n. 4. 1) Tillhåll för röfvarer. — 2) (fig.) Ställe, der folk skinnas, prejas.

RÖFVARPACK, n. 3. (fam.) Dåliga meniskor, som lefva af att skinna, preja och blodsuga andra.

RÖFVARPENNING, m. sing. Se *Röfvarköp*.

RÖFVARPRIS, n. sing. Se *Röfvarköp*.

II.

RÖFVARROMAN, --- ån, m. 3. Roman, hvars hjetle är en röfvaranförare.

RÖFVARSKIPP, n. 3. Se *Röfvarfartyg*.

RÖFVARSLOTT, n. 3. Slott, hvars ägare lefde af röfverier, såsom t. ex. i Tyskland under medeltiden.

RÖFVARÄTTIKA, f. sing. Ett slags ättika, beredd af vinättika, rosmarin, salvia, lavendel och kryddneglika.

RÖFVERI, n. 3. Borttagande af andras egen- dom med användande af våld.

RÖJA, v. a. 2. (ursprungl.: anklaga, angifva) 1) Uppenbara ens hemliga anläggning, plan, af- sikt, förehavanden, ett brott, o. s. v. Har till subjekt och objekt både person och sak. *Hon röjde honom*. *Detta röjde hans bedrägeri*. *En tillfällighet röjde honom*. — *Syn*. *Förråda*, *Uppdaga*, *Uppenbara*, *Uppkläcka*, *Blotta*, *Lägga i öppen dag*, *Yppa*. — 2) Tillkännagifva, vara tecken till. *Det röjer bröst på vett att bära sig så åt*. — *Syn*. *Förråda*, *Utvisa*, *Tillkännagifva*. — *R. sig*, v. r. *Uppenbaras*, *ypas*. — *Röjande*, n. 4.

RÖJMÄTISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på röjmätism. — Äfv. *Rheumatisk*.

RÖJMÄTISM, --- ism, m. 3. (från grek.) Inflammation i de sero-fibrösa hinnorna med ytterst häftig värk. — Äfv. *Rheumatism*.

RÖJNING, f. 2. Se *Röjdjande*.

RÖJSELHEMMAN, n. 3. Se *Stubbehemman*.

RÖJSELRÄTT, m. sing. Se *Stubberätt*.

RÖJSTOCK, m. 2. Graderad måttstock, hvar- med afståndet ifrån sprundet till ett kärls bott- nar mätes.

RÖK, m. 2. I. (isl. *Reikur*) 1) Af fint sönderdelt kol bestående, ännu oförbrända partiklar, som i form af ett moln, jemte åtskilliga gasarter, uppstiga från brinnande eller blott upphettade kroppar. *R. uppstiger ur skorstenen*. *Gå upp i r.*, förstöras genom eld; (fig.) blifva till intet. (Ordsp.) *Ingen r. utan eld*, intet rykte utan någon grund. — 2) Dunst, ånga, gas; som uppstiger likt en rök. *När solen efter regn baddar på, uppstiger r. ifrån marken*. (Fig. fam.) *Få r. om något*, se *Få nys om* (under *Nys*). *På r-en*, rusig. — Bildor sammansättningen: *Solrök*. — 3) Hushåll, matlag. *Betala för hvar r. By af 50 r-ar*. *Skall efter r-arna*.

RÖK, m. 2. II. (isl. *Urakur*) Stor sädeskyl, bestående af tjugu kärvar.

RÖKA, v. n. 2. 1) Se *Ryka* (för denna bem. den rätta formen). — 2) Bränna rökelse. *R. i ett rum*, i en kyrka. *R. med tjära*. Aktivt säges: *R. ett rum*, röka deruti. *R. upp*, bekosta på rökelse. — V. a. 1) Omgifva med en atmosfär af rök, för att bevara emot förskämning, smitta, göra smittad person eller sak oskadlig, o. s. v. *R. kött, sill*. *R. en person*, som kom- mer ifrån smittad ort. *R. bref*, varor emot smitta. *R. bort, ut*, med rök fördrifva, utdrifva. *R. ihjel*, döda genom rökning. *R. ned*, svärta med rök. — 2) (äfv. neutralt) Genom ett rör insupa i munnen röken af ett ämne och åter ut- blåsa den. Sages isyn. om tobak. *R. tobak*. *R. en pipa tobak*. *Han röker ofta med den pipan*. *R. cigarr*. *R. och blossa ell. bolma*. *R. upp*, bekosta på tobaksrökning. *R. ut*, röka en pipa, en cigarr, tills den blir slut. — *Rö- kande*, n. 4.

Ännu i vissa landsorter brukas ordet i konjug. 1. (*rökade, rökat*), hvilket dock icke i skriftspråket godkännes som riktigt.

RÖKALTARE, n. 4. Altare, hyr på rökofter brändes.

RÖKARE, m. 3. 1) En, som röker tobak. — 2) En, som röker kött, fläsk, o. s. v.

RÖKELSE, m. 3. 1) a) Ett slags väluktande gummihart, som utflyter ur den ostindiska växten *Boswellia serrata*, och nyttjas att röka med, t. ex. vid den katolska gudstjensten. — b) Äfv. ett väluktande harts af de i södra Europa växande träden *Juniperus lycia* och *thurifera*. — 2) (fig.) Smicker.

RÖKELSEKAR, n. 3. Litet kärl af ler eller bleck, hvori öfver glödande kol rökelse brännes.

RÖKFAT, n. 3. Se *Rökelsekar*.

RÖKFÄNG, n. 3. Öppningen, hvarigenom röken utgår ifrån en eldstad.

RÖKGUBBE, m. 2. pl. — *gubbar*. 1) Liten kägla af väluktande ämnen med antingen platt eller tredelad fot, och som användes till rökning i rum. — 2) (fig. fam.) En, som smickrar regeringen och de högt uppsatta.

RÖKHUF, m. 2. pl. — *hufvar*. 1) Ett slags inrättning, hvarigenom vid kemiska operationer rök och illaluktande ångor afledas. — 2) Huf öfver ljus, för att hindra dem att röka.

RÖKHÅL, n. 3. Hål, hvarigenom röken utgår, t. ex. på ett port.

RÖKIG, a. 2. 1) Full af rök; som luktar eller smakar af rök. *En r. tafta. R-a väggar. R. mat, soppa.* — 2) Som ger mycken rök. *R. eld.* — 3) Säges om rum, der det röker in. *R-a rum. R-t kök.* — 4) (fam.) Rusig.

RÖKKAKA, f. 1. Se *Rökgubbe*.

RÖKKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar*. Se *Rökrum*.

RÖKKLUBB, m. 2. Förening af personer, som sammankomma på något ställe, för att röka tobak, läsa tidningar, språka, o. s. v.

RÖKKORT, rökört, n. 3. Med väluktande ämnen genomdränkt papper i kortform, hvilket begagnas att parfumera ett rum, då man håller det öfver ljuslågan.

RÖKLÄCK, n. sing. Ett slags lack af väluktande hartser och flygtiga oljor, som användes till rökning i rum.

RÖKLJUS, n. 3. Se *Rökgubbe*.

RÖKMALT, n. sing. Malt, som blifvit torrakt genom rökning.

RÖKMEDEL, n. 3. Medel, hvarmed genom bränning eller värmes användande välukt utbredes.

RÖKMOLN, n. 3. Massa af rök, liknande ett moln.

RÖKMÖSSA, f. 1. Ett slags rund, slät kalottlik mössa, som brukas af karlar inomhus till skydd för hufvudet emot köld och drag.

RÖKNING, f. 2. 1) Handlingen, då person eller sak rökes. — 2) Se *Tobaksrökning*.

RÖKNÄFVA, f. 1. Örtan *Polygonum Persicaria*.

RÖKOFFER, n. 3. 1) Offer, bestående i rökelses brännande. — 2) (fig.) Smicker. *Tända r. för.* smickra.

RÖKPANNA, f. 1. Se *Rökelsekar*.

RÖKPASTILL, m. 3. Se *Rökgubbe*.

RÖKPULVER, n. 3. Blandning af torra, groft pulveriserade, brännbara ämnen, till rökning i rum.

RÖKPÖRTE, n. 2. Pörte, der kött och fläsk rökes.

RÖKRUM, n. 3. Särskilt rum i ett hus, bestämmt för tobaksrökning.

RÖKSALT, n. sing. Flygtigt alkali.

RÖKSTUGA, f. 1. 1) Se *Rökrum*. — 2) (fordom) Stuga eller rum utan skorstenrör, der röken gick ut genom ett hål i taket.

RÖKSVAMP, m. 2. Se *Blindmjöl*.

RÖKTOBAK, m. sing. Sådan slags tobak, som begagnas till rökning.

RÖKTOPAS, m. 3. (mineral.) Neglikbrun bergkristall, ett slags ädelsten.

RÖKYVERK, n. 3. 1) Se *Rökelse*. (Fig.) *Tända r., smickra.* — 2) (fig.) Smicker.

RÖLLE, m. 2. pl. *röllar*. (fam.) Röd häst eller oxe.

RÖLLEKA, f. 1. Örtsläktet *Achillea*.

RÖN, n. 3. Försök, som anställes, för att utforska förhållandet med något. Brukas mest i vetenskaplig mening. *Genom flera r. har jag funnit, att...* *R. och försök.*

RÖNÄ, v. a. 2. 1) (ursprungligen, nu obrukligt) Försöka, probata. *R. en häst.* — 2) Erfara, spörja. *R. otack. R. bevis af välvilja. Ni lär få r. det. Nu rönes sanningen af hans ord.* — *Rönande*, n. 4.

RÖNN, f. 2. Allmänt känt trädslag med stora hvita blomvippor och eldröda bär. *Sorbus aucuparia*.

RÖNNAL, f. 2. En art *Al*, hvars löf likna rönnträdets.

RÖNNBÄR, n. 3. Bär af rönn. (Talesätt) *Säga som råfven om r-en, låtsas sig förakta, det man tycker om, men ej kan få.*

RÖNNPÅK, m. 2. Påk af ung rönn.

RÖNNTRÄD, n. 3. Se *Rönn*.

RÖR, n. 3. I. Samling af klappersten, upphopad för hvarjehanda ändamål. Se *Rå och rör*, under *Rå*, V.

RÖR, n. 3. II. 1) a) Benämning på vissa ihåliga, ledade växter, såsom Bamburör, Socker-rör, m. fl. (se dessa ord). *Italienskt R.*, sådan växt i södra Europa, tio fot hög, tumstjock, ganska stark, begagnad till metspön, blomsterkäppar, m. m. *Arundo Donax. Spanskt R.*, en palmväxt med ihålig, ledad stam, se *Rotting*. — b) (särskilt) Växtsläktet *Arundo*, isynn. arten *Strandror* eller *Bladvass* (*A. Phragmites*). Se *Bladvass*. — 2) Afhuggen stam eller gren af en Rörväxt, isynn. det afhuggna ströet af *Bladvass*. *Täcka med r. Spanskt r.*, stycke af Rottingväxtens stam, sådant det förekommer i handeln; äfv. spåtskäpp, deraf gjord. — 3) a) Lång, ihålig cylinder af jern, bly, bleck, koppar, trä, lera, glas o. s. v., för hvarjehanda ändamål, såsom för vattenledning, att tala igenom (Språkrör), att antända minor eller kanaler med (Antändningsrör), o. s. v. *R-et på en barometer, en kikare.* Se äfv. *Nyckelrör*. — Har flera sammansättningar, såsom: *Bly-, Koppar-, Glas-, Vattenledningsrör, m. fl.* — b) Den murade, till skorstenen ledande öppning, som släpper ut röken ifrån en eldstad (Kakelugnsrör, Skorstenrör). — c) Stenlagd ränna, t. ex. för en vattenåder (Brunnsrör). — d) (anat.) Långt, smalt, cylindformigt kärl, hvarigenom en vätska ledas. *Eustachiska r-et*, en gång ifrån trumhålan genom örats ben till munhålan. — e) Den ihåliga ändan af en fågelpenna (Pennrör). — f) (i äldre språket) Pistol. *Långt r.*, bössa, musköt.

RÖRA, v. a. 1. I. *Täcka*, belägga med rör.

RÖRA, v. a. o. n. 2. II. 1) Lägga fingret, handen på något. *R. något med fingret, handen. Ni får se derpå, men rör det icke.* Neutralt: *R. på, vid något. Rör icke vid lodet, det är hett.* — 2) På annat vis sätta sig i beröring med ett föremål. *R. någon med foten,*

armen, armbågen, med sin handske, sin hatt. Han rörde honom med käppen. — Neutralt äfven: *R. på, vid.* — Syn. (för begge bem.) *Beröra, Vidröra.* — 3) (Neutralt) Komma, vara i beröring med något. *Han dr så lång, att hufvudet rör vid taket.* — Syn. *Beröra, Vidröra, Näkas, Nä.* — 4) Sätta i rörelse, flytta ur stället. *R. armarna, benen. Han kunde icke r. fingrarna. Han rör hvarken hand eller fot. R. något af, ur stället. R. en sten ifrån dess plats. Hundra människor skulle icke kunna r. denna sten. R. på sig, se R. sig.* — 5) (Neutralt) *R. i, för* fingret, handen eller något, som man håller i handen, omkring uti en vätska, o. s. v. *R. i vattnet med fingret, med handen, med en sticka. R. i gröten med en slef.* (Fig.) *R. i en sak, närmare granska, undersöka den.* (Ordspr.) *Ju mer man rör i smutsen, ju mer luktar den, i en smutsig sak uppdragas allt flera omständigheter, som stöta sedskanslan, ju mer man stysselsätter sig med dess undersökning.* — *R. i, r. i n*, inblanda under rörning. *R. i öhop, se Hopröra. R. om, röra omkring. R. om hvarannat, blanda om hvarannat, i det man rör deri. R. om ibland, röra händerna fram och tillbaka bland föremål, så att de komma i oordning, t. ex.: R. om ibland kläder. R. upp, se Uppröra.* — 6) (fig.) a) Tillfoga något slags våld, lägga våldsam hand på, göra för när. *Han vågade icke r. honom. Jag har icke rört honom. Blifva rörd af slag, få slaganfall.* — b) Taga af något. *Dessa penningar äro oflagda till ett visst behof, derför får du icke r. dem. Allt bejansn qvar; ingen hade rört något.* — c) (både aktivt och neutralt) Göra förändring i något. *Konungen ändrade nästan allt i sitt rike, men grundlagarna vågade han ej r. Man har icke velat r. vid denna artikel i reglementet.* — d) Vacka rörelse i ens själ, hjerta; väcka känslor af sorg, medlidande, ånger, o. s. v. *Dessa ord rödde honom djupt. R. ens hjerta. R. någon till tårar, till medlidande, ånger. Han rödes ej af dessa bevekliga ord.* — Syn. *Beveka, Gripa, Skaka.* — e) Ångä, beträffa. *Det rör er fördel. Saken rör en ganska vigtig fråga. Det rör hans heder och ära. Det rör mig icke alls. Hvad rör det mig?* — Syn. *Se Ångä.* — 7) *R. trumman, spelet*, slå på trumman, låta musiken spela. — *R. sig, v. r. 1)* Röra sin kropp. *Han var så sjuk, att han ej förmådde r. sig.* — 2) Förflytta sig ifrån stället. *Rör er ej ur fläcken.* — 3) Taga kroppsrörelse. *Ni rör er för litet.* — 4) Säges om ting, då de förändra sin ställning till andra kroppar. *Molnen r. sig. Det är något, som rör sig i busken.* — 5) (fig.) a) Företaga något, handla sjelfständigt. *Han vågar ej r. sig för fadren.* — b) Inlåta sig i affärer, i näringsföretag, o. s. v. *Han har mycket penningar att r. sig med. Ha att r. sig med, halva penningar att förfoga om.* — c) Verka, handla. *Akta dig, att han ej börjar r. sig i den saken.* — *Rörd*, part. pass. *Djupt r. R. af slag. R. till sina sinnen, se Sinnessvag.*

RÖRA, f. 1. III. 1) Hoprörd blandning, t. ex.: *Mjölörä.* — Syn. *Sörja, Mörja, Slask.* — 2) (fig.) Förvirrad, oordnad, oredig blandning. *En r. af ord.* — Syn. *Mischmasch, Sammelsurium, Blandfoder, Hackmat, Hackelse.*

RÖRANDE, a. 1. (egentl. part. akt. af *Röra*) Som går till hjerta, väcker känslor af medlidande, o. s. v. *En r. berättelse. Det är något r. i*

hans tal. — Nyttjas ofta absolut, såsom preposition, i samma mening som *Ångående*. Se detta ord. *R. denna sak äro meningarne delade.*

RÖREBLOMSTRIG, a. 2. (bot.) Så kallas en blomkör, när alla dess småblommor äro rörförmiga.

RÖRDRUM, m. 2. Fågel af Vadarne, 2½ fot lång, rostfärgad och brungul, hjessa och nacke svarta, näbben spetsig som en syl, benen gulgröna. *Ardea stellaris*.

RÖRELSE, f. 3. 1) En kropps i hvarje ögonblick fortfarande ombyte af läge. *Komma, sätta i r. Vara i r.*, säges om en kropp, när blott dess delar förändra sin ställning emot andra kroppar, t. ex. ett klot, som svänger kring sin axel. *Jfr. Röra sig. Verklig r.*, då den kropp, som synes röra sig, verkligen gör det. *Skenbar r.*, en synvilla, förorsakad af någon verklig rörelse, som icke märkas. *Egen r.*, då en enda kropp förändrar sitt läge mot andra. *Gemensam r.*, då flera kroppar gemensamt röra sig, men bibehålla sitt inbördes läge. *Bukel r.*, då en eller flera krafter verka i en och samma rätliniga riktning. *Sammansatt r.*, då två eller flera krafter, som icke ligga i samma rätliniga riktning, drifva en kropp till rörelse. *Jemn eller likformig r.*, när en kropp på lika tider genomlöper lika vägstycken, d. v. s. när den alltid bibehåller samma hastighet. *Ojemn, olikformig r.*, då kroppen på lika tider genomlöper olika vägstycken, d. v. s. då hastigheten är föränderlig. *Tilltagande r.*, då de på lika tider genomlöpta vägstyckena tillväxa; *aftagande r.*, då de minskas. — 2) Säges i medicinen om hvarje kroppens förrättning, som förändrar någon inre eller yttre kroppsdelens läge, skapnad, storlek. *Hjertats, lungornas, inlefvornas r.* — 3) Säges äfven om en krigshärs, en trupps marscher, manövrer, evolutioner. *Gifva akt på fiendens alla r-r. Arméen gjorde en r. åt höger, venster, framåt, bakåt.* — 4) Det omväxlande, rörliga lif af kommande och gående, som förete sig på gator och offentliga platser. *På denna gata är mycken r.* — 5) Tecken till oro, som visa sig ibland en folkhop, genom trängande fram och tillbaka, o. s. v. *Det uppstod en stark r. bland folkhopen.* — 6) Uppståndelse bland en mängd personer, till följe af någon händelse eller nyhet, som väcker allmän förskräckelse, oro, fruktan eller andra starka sinnesrörelser. *Allt kom i r. vid denna oförväntade nyhet.* — 7) (i dietetiskt hänseende) Hvarje slags handling, hvarigenom kroppen får tillfälle att röra sig, och som kan tjena till att stärka och bibehålla helsen och krafter. *Taga sig r. Hafva daglig r.* — Syn. *Kroppsrorelse.* — 8) Se *Handelsrörelse. Enkan fortsätter r-n efter sin man.* — 9) Äfv. *Bruksrörelse, Penningrörelse, m. fl.* — 9) a) I allmänhet, hvarje förändring i själens, sinnets, hjertats tillstånd, då den gör ett djupare intryck. Se *Själströrelse, Sinnesrörelse.* — b) Genom yttre föranledning skedd väckelse af goda känslor, såsom medlidande, ånger; innerligt erkännande af det sköna, sanna och rätta. *Man kunde ej utan r. skåda detta uppträde. Detta tal väckte djup r. hos alla.* — 10) Säges äfven om tecken, som förräda ovanligt stark verksamhet i sinnena, då den har något visst politiskt mål. *Upproriska r-r.* — 11) Lifligt sträfvanne bland en befolkning, för att genomdrifva samhällsförändringar. — Syn. *Agitation.*

RÖRELSEKAPITAL, -----ä, n. 3. o. 3. Summan af de penningmedel, hvarmed någon driver sin rörelse. [— capital.]

RÖRELSEKRAFT, f. 3. (mek.) Kraft, hyar-igenom en kropp sättes i rörelse.

RÖRELSELAG, m. 2. (mek.) Allmän naturlag för kroppars rörelse.

RÖRELSELEM, m. 2. pl. — *lemmar*. Hvarje af de lemmar, hyarmedelst ett djur rör sig.

RÖRELSEPUNKT, m. 3. (mek.) En *häftstängs* r. kallas dess hvilopunkt, emedan häftstängan kan deromkring röra sig.

RÖRELSESTYRKA, f. sing. (mek.) En *kropp*s r., dess kraft att verka på en annan vid jemn rörelse.

RÖRELSETAKT, m. 3. Den takt, hyarmed en rörelse sker.

RÖRFLÉN, n. sing. (bot.) En foderväxt vid stränder af sjöar och floder, samt på sankta ställen. *Phalaris arundinacea*.

RÖRFORMIG, a. 2. Till formen liknande ett rör.

RÖRHVAL, m. 2. En hvalart med tjockare kropp än andra arter af dess släkte. *Balena Boops*.

RÖRIG, a. 2. Säges om af flera ämnen hoprörd mat, då den är svårsmält. *R. mat*.

RÖRIGHET, f. 3. Egenskapen att vara rörig.

RÖRING, m. 2. (skepp.) Tågvirke, hyarmed ringen på ett ankare är klädd.

RÖRJERN, n. 3. Jern, hyarmed vid tillverkning af messing den smälta messingen omröres.

RÖRKA, f. 1. *Rörkor* kallas platta ringar på gevär eller bössa, i hvilka stift inskjutas, som äfven gå genom stocken, och sålunda kvarhålla pipan vid denna; äfv. de hylsor, i hvilka laddstocken instickes.

RÖRKNIPPA, f. 1. Knippa af rör (bem. 2).

RÖRKORALL, -- äll, m. 3. Benämning på de koralldjur, som bo i rörformiga stammar, t. ex. *Tubularia*.

RÖRKÄPP, m. 2. Käpp af någon rörväxt.

RÖRLIG, a. 2. 1) Som kan sättas i rörelse eller flyttas. *En r. kropp*. *R. egendom*, se *Lösöre*. — 2) Föränderlig. *R. fest*, som icke hvarje år återkommer på samma dag. — 3) Lätt på foten, rask, verksam. *Han är mycket r.*

RÖRLIGHET, f. 3. 1) Den egenskap hos kropparna, till följe hvaraf de kunna ombyta plats eller läge. — 2) Föränderlighet. — 3) Lidlighet i rörelser, raskhet, verksamhet.

RÖRLÄS, n. 3. Ett slags bössläs.

RÖRLÄGGA, v. a. 2. (båjes som *Lägga*) Se *Lägga rå och rör* (under *Rå*, V).

RÖRLÄGGNING, f. 2. Ägoskilnads utstakning genom att lägga rå och rör.

RÖRMASK, m. 2. Mask, tillhörande första ordningen af Ringmaskar, med fjäder- eller busk-likn gälar, nästan alltid boende i rör.

RÖRNING, f. 2. Handlingen, då man rör sig i något. *R. i sötgröl*.

RÖROM, rö rå mm ell. rö rå mm, m. 2. (fam.) Redskap till omrörning, såsom slef, spade, o. s. v.

RÖRPIPA, f. 1. 1) Pipa af rör eller vass, att blåsa i. — 2) Se *Trumpetpipa*.

RÖRSLEF, f. 2. pl. — *slefvar*. Slef att röra om med.

RÖRSNÄCKA, f. 1. Se *Slanga*.

RÖRSOCKER, n. sing. Socker, beredt af Sockerröret.

RÖRSOPP, m. 2. Svampsläktet *Polyporus*.

RÖRSPADE, m. 2. pl. — *spadar*. Spade att röra om med.

RÖRSTOCK, m. 2. (tekn.) Dorn, som begagnas af kopparslagare.

RÖRSTOL, m. 2. Se *Rollingstol*.

RÖRSTRÅ, n. 4. Strå af Bladvass.

RÖRSTÄNG, f. 3. pl. — *stänger*. Stäng att röra om med.

RÖRSVINGEL, m. sing. Foderväxt, liknande Ängsvingeln, men större och gröfre. *Festuca arundinacea*.

RÖRTAK, n. 3. Tak, belagdt med rör (bem. 2).

RÖRTAND, f. 3. Svampsläktet *Sistotrema*.

RÖRVASS, m. sing. Se *Bladvass*.

RÖRVÄSKA, f. 1. (artill.) Väska, hvari antändningsrör m. m. förvaras.

RÖSA, v. a. 1. o. 2. Ustaka ägoskilnad genom rörläggning.

RÖSCHA, f. 1. (t. *Röschen*) Benämning i boktryckerierna på figurer af åtskilligt utseende och storlek, af hvilka sammansätts allehanda sirater.

RÖSE, n. 4. Se *Stenröse*.

RÖSNING, f. 2. Ägoskilnads utstakande genom rörläggning.

RÖST, n. 3. 1) (skepp.) Ett, något akter om hvarje mast, i ömse sidor af fartyget horisontellt fastbultadt, starkt plankstycke, hvari undra ändarne af ett undervatt fasthållas medelst deri fastade jungfrur. — 2) Se *Takröste*.

RÖST, f. 3. II. 1) a) Det ljud, som uppkommer genom den i lungorna inandade luftens återutandning genom Luftrösprieken, hvarefter det medelst tungan och munöppningen kan på mångfaldiga sätt förändras till läten och ord. *Upphålla sin r.* *Hög, sakta r.* *Igenkänna någon på r-en*. — b) Säges äfv. om det ljud, som vissa djur hafva, t. ex.: *Fåglarnes, papegojans r.* (Fig.) *Ryklets r.*, ryktet. — 2) Säges särskilt om detta människans ljud, användt till sång. *Hafva en vacker, klangfull, stark, svag r.* — 3) Sångare eller sängerska. *Ett sångstycke för fyra r-er*. — 4) (fig.) a) Inre rörelse, som förmår oss att göra eller undvika något. *Naturens, mensklighetens r.* *Blodets r.*, släktskapskänslan. *Lyda samvettets r.* *Qvåfva förnuftets r.* — b) Råd, uppmaning. *Hör er väns r.* *Var ej känslolös för en mors r.* — c) Omdöme, tanka, uttryckt vid omröstning. *Gifva sin r. för någon. Samla r-erna.* *Han har fått tio r-er, tio hafva röstat för honom.* *R-ernas pluralitet, se Pluralitet*. — d) Se *Röst rättighet*. *Han har ingen r. i församlingen.* *Konungen har två r-er i Högsta Domstolen.* *Rådgifvande r.*, rättighet att yttra sin tanka, men ej att rösta. — e) Omdöme, tanka. *Allmänna r-en är för honom.* *Folkets r. är Guds r.*

RÖSTA, v. n. 1. Gifva sin röst vid omröstning. *R. för, emot någon eller något.* (Fig.) *R. för, önska, gilla*. — *R-nde*, part. pres. Brukas stundom substantivt: *De r.* — *Röstande*, n. 2.

RÖSTBERÄTTIGAD, a. 2. Som äger röst-rättighet.

RÖSTE, n. 4. Se *Takröste*.

RÖSTNING, f. 2. Se *Omröstning*.

RÖSTRÄTTIGHET, f. 3. Rättighet att rösta vid omröstning.

RÖSTSPRINGA, f. 1. Se *Luftrörsspricka*.

RÖSTÄGANDE, a. 1. o. s. Se *Röstberättigad*.

RÖTA, f. sing. 1) Förruttnelse. *En kropp, som icke är utsatt för r.* *Taga r.*, börja att ruttna. — 2) Ruttet ställe i en organisk kropp. *R. i en land, i ben, i sår, i trä*. — 3) Rötning. *Linet har fått sin r.*

RÖTA, v. a. 2. 1) Göra ruttan. *Snellt röter linne.* *R. ned, upp*, göra alldeles ruttan. —

2) *R. lin, hampa*, antingen medelst inverkan af luft eller vatten frambringa förruttnelse i lin- eller hamplantan, för att betaga det innanför barken eller tågorna liggande trädaktiga växtstämhet dess fasthet. — *R-s*, v. d. Blifva rött.

RÖTANDE, n. 4. Se *Rötning*.

RÖTAKTIG, a. 2. Som närmar sig till röta; något rött.

RÖTBÖLD, m. 3. Se *Ellerböld*.

RÖTTEBER, m. 2. pl. — *febrar*. Feber, hvarvid större samling af gallaktiga orenligheter i första vägarne äger rum.

S.

RÖTKOJA, f. 1. Litet hus, förfallet af röta.

RÖTMÄNAD, m. 3. Benämning på tiden ifrån 25 Juli till 25 Augusti, emedan hetten då lätt åstadkommer röta. (Fig. fam.) *Han har r-en i hufvudet*, är icke riktigt redig.

RÖTNING, f. 2. Förfarandet eller verknigen, då något rötes.

RÖTSIMPA, f. 1. Fisksläktet *Scorpena*.

RÖTSÄR, n. 3. Sår, som ständigt varar sig.

RÖTÄGG, n. 3. 1) Ruttet ägg. — 2) (fig.) Person, som utgör en skamfläck för ett sällskap, ett samfund.

S, äss, n. 3. 1) Nittonde bokstafven i alfabetet. Har i svenskan alltid samma ljud, t. ex.: *Sak, ras, tass, resa, lassa*. — Sk ljuder som

sch framför *e, i, y, ä, ö*, uti samma grundstafvelse, t. ex.: *Sked, skinn, sky, skal, sköte*; här äfven samma ljud framför *a* och *o* uti *Skarlaha, skatull, marskalk, menniska, menniskor*.

— *Sj, skj, stj*, i samma stafvelse, uttalas som *sch*, t. ex.: *Sjette, sju, själ, sjö, skjorta, skjul, stjelk, stjerna*. — 2) Ljudet, då bokstafven *s* uttalas. — Man säger äfven: *s-ljud*. —

3) Fjäder, krok i form af ett *S*. — 4) Förkortning: *S*, *Sit* ell. *Set*. — Sanct (helig, t. ex.: *S:t Erik*). — *S. S.* — *Sacra Scriptura* (den heliga skrift). — *S. T.* — *salvo titulo* (d. v. s. titeln bibehållen: ord, som skrives på utskriften af ett bref, då man icke vill utsätta titeln). —

s. e. c. — *salvo errore calculi* (d. v. s. med förbehåll att få rätta möjligen begånget räknafel: ord, som stundom skrivas nedanför en räkning). — *s. v.* — *salva venia*, d. v. s. med förlöf sagdt.

SABADILL, -- ill, f. 3. Mexikansk ört af fam. *Melanthaceæ*, hvars frön nyttjas i läkekonsten. Veratrum *Sabadilla*. — *Se S-frö*.

SABBAT, sabbatt ell. sabbätt, m. 3. (hebreiskt ord) Helig hvilodag, helgedag. *Hålla s-en*, iakttaga föreskrifterna för dess firande. *Bryta s-en*, bryta deremot. (Sabbat, Sabbath, Sabbath.)

SABBATSBROTT, sabbattsbrått, n. 3. Hvarje öfverträdelse af sabbatens helgd, så vida den kan blifva föremål för laga åtal.

SABBATSBRYTARE, m. 3. Den, som begår sabbatsbrott.

SABBATSDAG, sabbattdag, m. 2. Se *Sabbat*.

SABBATSÄR, n. 3. Så kallades, hos Judarna, hvarjt sjunde år, som af dem hölls heligt.

SABEL, sabb, m. 2. pl. *sablars*. Ett längre sidogevär med eneggad, mer eller mindre krokig klinga, och som föres af ryttare. — *Se S-balja, -formig, -hugg, -klinga*.

SABELMUS, f. 3. pl. — *möss*. Se *Fjälllemmel*.

SABELTASKA, f. 1. Bred och lång lädertaska, som busarar bära hängande på remmar bredvid sabeln, för att deri förvara åtskilliga småsaker.

SABELÄRT, f. 3. *S-er* kallas en utmärkt god sort af sockerärter.

SABLA, v. a. 1. *S. ned*, se *Nedsabla*.

SACELLANI, sasällani, n. 3. (af lat. *Sacella*,

åt ett helgon invigdt kapell) En komministers syssla.

SACKA, v. n. 1. (af *Sjunka*) 1) (om jord) *Sjunka*. — 2) (om fartyg) Gå akterut, tillbaka i stället för framåt. *S. i lä*, säges om ett fartyg, som blir allt mer efter andra fartyg, med hvilka det kryssar i sällskap. — *Sackande*, n. 4. o.

Sackning, f. 2.

SACKTA, se *Sakta*.

SACRAMENT, m. fl., se *Sakrament*.

SADEL, säd'l, m. 2. pl. *sadlar*. (t. *Sattel*) Säte, som till bekvämlighet för rytaren fastes på hästens rygg. *Rida med, utan s. Stiga, sätta sig, kasta ell. svinga sig upp i s-n. Kasta, lyfta en ur s-n*, sades isynn. om den, som fordom vid spärddning med lanssen kastade sin motståndare af hästen; (fig.) uttränga någon ur ens ynnest, o. s. v. — *Se S-formig*.

SADELBOM, m. 2. pl. — *bommar*. Benämning på de tvenne bågar af trä, som fram- och bakhlit utgöra grundlaget för en sadel.

SADELBROTT, n. 3. Särnad på ryggen, som en häst fått af sadelns skafning.

SADELBROTEN, a. 2. neutr. — *et*. (om hästar) Särnad på ryggen till följe af sadelns skafning.

SADELBÅGE, m. 2. pl. — *bågar*. Se *Sadelbom*.

SADELDYNA, f. 1. Den stoppade sitsen på en sadel.

SADELFÄST, a. 1. Som sitter fast och stadigt i sadeln.

SADELGJORD, f. 2. Gjord, hyarmedelst sadeln befastes på hästens rygg.

SADELKÄPP, m. 2. Knapptformig upphöjning på främre bommen af en sadel.

SADELMÄKARE, m. 3. Handverkare, som förfärdigar sadlar och alla slags seldon; bekläder vagnar, m. m. — *Se S-arbete, -handverk*, m. m.

SADELMÄKARENÄL, f. 2. Näl, som brukas af sadelmakare, 1½ till 2 tum lång, och med ett rundt skär i stället för spets.

SADELPUTA, f. 1. Se *Sadeldyna*.

SADELTRÄ, n. 4. Se *Sadelbom*.

SADELTÄCKE, n. 4. Täcke, som lägges öfver eller under en sadel.

SADELVÄSKA, f. 1. Liten väska eller ficka på hvardera sidan af en sadel, att deri förvara åtskilliga småsaker.

SADLA, v. a. 1. Pålägga och medelst buk-jord befästa sadeln på en häst. *S. en häst.* I samma mening säges äfv.: *S. på. S. af, om, se Afsadla, Omsadla. — Sadlande, n. 4. o. Sadling, f. 2.*

SADUCE, m. 3. *S-er* kallades en sekt hos de forna judarna, som förkastade den muntliga traditionen och icke trodde på själens odödlighet.

SAF, se *Safva*.

SAFFABUSKE, m. 2. pl. — *buskar.* En orm-bunkväxt. Osmunda regalis.

SAFFIAN, --än, m. sing. 1) Ett fint, af bock- eller getbudar på åtskilligt sätt beredt, på ena sidan färgadt läder, äfv. kalladt Marokkäng. — 2) Rå och oraffinerad alun, som afsätter sig af den kokade alunluten. — *Ss. S-sberedning, -sfabrik, -sko, o. s. v.*

SAFFLOR, säfflor, m. sing. 1) En tistellik växt med röda blommor, hvilka torkade användas till färgning. *Carthamus tinctorius.* — 2) Färgämne, hvarmed färgas gult och rött, och som utgöres af dessa blommor torkade. — Skrifves äfv. *Safflor.*

SAFFRAN, säffran, m. sing. 1) En växt af fam. Iridæ, från Mindre Asien. *Crocus sativus.* — 2) Allmänt bekant krydda, som utgöres af märkena på stilen i blommorna af tvenne afarter utaf förenämde växt. — *Ss. S-sfärgad, -sgul, -slukt, -ssmak.*

SAFFRANSBRÖD, n. 3. Fint hvetebröd, i hvars deg saffran blifvit tillblandad.

SAFFRANSFÄRG, m. 3. Saffransgul färg.

SAFFRANSPÅSTER, n. 3. Påster af vax, terpent, kolofonium, ammoniakgumm, galbanum, saffran, mastix, myrra och olibanum.

SAFIR, -ir, m. 3. En ädelsten, rent blå, stundom skiftande i grått och grönt.

SÄFNING, f. 2. Säfvens uppstigande i träden, om våren.

SAFRAND, sävränd, m. 3. pl. — *ränder,* eller SAFRING, m. 2. Ring, som för hvarje år bildar sig af safva utomkring stammen af ett träd.

SAFT, m. 3. 1) Vätska, som innehåller musten och kraften i kött, växter, frukter, blommor m. m., och för hvarjehanda ändamål ur dem utdrages eller utpressas. Deraf Kött-, Växt-, Fruktsaft, Citron-, Kårsbärssaft, m. m. *Pressa s-en ur en citron.* — 2) (fig.) Det innehållsrika, kärnfulla i en bok, skrift, o. s. v. — 3) Se *Safva.* — *Ss. S-full, -rik.*

SAFTA SIG, v. r. 4. Blifva saftig.

SAFTBLÅTT, n. sing. Blå saftfärg.

SAFTFÄRG, m. 3. 1) Färg, beredd af växtsaft. — 2) Färgämne, som lätt upplöses i vatten.

SAFTGRÖNT, n. sing. Grön saftfärg, som beredes af saften utaf Getapels här.

SAFTGULT, n. sing. Gul saftfärg.

SAFTID, säv'tid, m. 3. Den tid på året, då träden safva.

SAFTIG, säftig, a. 2. 1) Full af saft. *S. frukt. S-t kött.* — 2) (fig.) Eftertrycklig, kraftig, innerlig. *S. kyss. S. stil. S. pensel, kraft i uttrycket vid målning. — Saftighet, f. 3.*

SAFTLÖS, a. 2. Utan saft. Brukas både i egentlig och bildlig mening. *S. frukt. (Fig.) S. stil. Jfr. Saft. — Saftlöshet, f. 3. — Saftlöst, adv.*

SAFTRÖR, n. 3. Rör hos växterna, hvaruti saften uppstiger.

SAFVA, f. ell. SAFVE, m. sing. Den vattenaktiga saft, som värtiden ifrån roten uppstiger i träden.

SAFVA, v. a. 1. Aftappa safvan af ett träd. *S. träd.* — V. n. (om träd) Värtiden fyllas med safva, som uppstiger ur roten. *Träden börja s. SAFVIG, a. 2. Uppfylld af safva.*

SAGA, f. 1. (af *Säga*) 1) Sagen, rykte, allmänt talämne. Brukas för denna bem. numera endast i vissa uttryck, såsom: *Det är en s. öfverallt, alla människor tala derom. Han har genom sina besynnerligheter gjort sig till en s. Bära syn för s., hafva ett utseende, som tyckes bestyrka, hvad människor säga om en.* — 2) Historisk berättelse, historia. Sages egentligen om den gamla Isländska litteraturens historiska alster. *Ynglinga S-n. Olof d. Heliges S.* — Utsträcker äfven till diktade berättelser, tillhörande samma litteratur, t. ex.: *Blomsturevalla S.* — 3) Smärre diktad, vanligtvis underbar berättelse från en äldre tid, af hvarjehanda innehåll, i allmänhet numera tillhörande folklitteraturen. *S-n om Lunkentus, om Riddar Blåskägg. Tala om en s.* — 4) (fig.) Se *Fabel*. 4. — *Ss. Sagoskrifvare.*

SAGACITET, --ett, f. 3. (lat. *Sagacitas*) Skarpsinnighet, skarpsynhet.

SAGESMAN, m. 3. pl. — *män.* Den, som sagt, berättat, omtalat något. *Uppgifva sin s. Jag har en trovärdig s., en trovärdig person har sagt mig det.*

SAGG, n. sing. Saggande.

SAGGA, v. n. 1. (frekventativ af *Säga*) Alltjemt tala, påminna om ett och samma. — *Syn. Käka, Käta. — Saggande, n. 4.*

SAGGIG, a. 2. Fallen för att sagga.

SAGO, sägo, n. sing. oböjl. 1) Födoämne, som erhålles af Sagoträdets och flera palmarters merg. — 2) Se *Sagogrön.*

SAGOBROTT, n. 3. Till våra dagar bevarad del af en saga, hvaraf det öfriga gått förlorat.

SAGOGRYN, n. 3. Gryn, beredda dels af sago, dels eftergjorda af stärkelse ur batater och potates. *Heita S., se Tapioca.*

SAGOLIK, a. 2. Liknande en saga, högst underbar. *En s. berättelse, händelse.*

SAGOLITTERATUR, -----ur, f. 3. Isländska s-en, samtliga de gamla isländska sagorna.

SAGOPALM, f. 3. En ostindisk palmart, hvaraf det mesta sago fås. *Sagrus Rumphii.*

SAGOTRÄD, n. 3. Ett trädslag på Moluckerna och andra östasiatiska öar, hvaraf sago fås. *Cycas circinalis.*

SAGOÄLDER, m. 2. S-n, den förhistoriska tiden, hvarom man endast af sagan har en dunkel och otillförlitlig kännedom. — *Syn. Fabelålder.*

SAK, f. 3. 1) Hvarje slags föremål, i motsats till Person. Brukas i juridisk mening äfv. om djur, men ej i dagligt tal. *Ett ord, som nyttjas både om person och s. — Syn. Ting.* — 2) Verkligt föremål, verklighet (i motsats till: ord, namn, o. s. v.). *Gå från ord till s. Namnet förskräcker ofta mer än själva s-en.* — 3) (i juridisk mening) Allt hvad som kan blifva föremål för rättighet (i motsats till person). *Jfr. bem. 1. — Syn. Ting. — 4) Se Rättegångsmål.*

Hafva en s. vid domstolen. Göra en s. anhängig vid domstol. Vinna, afslösa, afgöra, bildga en s. Han har tappat s-en. Söka s. med någon, söka att komma i delo med honom. — Har sammansättningarna Rättegångssak, Tjustsak, Litssak, m. fl. — 5) Angelägenhet, göromål. Komma öfverens om en s. Det är, blir min s., det sörjer jag för. Det blir er s., det får ni sörja för. Det är just hans s., hvad han bäst

förstår, kan. Det är icke min s. att ljuga, jag är ej van att ljuga. Förstå sin s., vara väl hemma i sin vetenskap, sin konst, sitt yrke, i hvad man förehar. Vara säker, viss på sin s., vara säker på hvad man säger, uppgifver, påstår; vara fullkomligt skicklig i sitt yrke, o. s. v. Göra sin s. väl, illa, väl, illa utföra hvad man har för händer. Hvar s. för sig, allting har sin tid och ordning; man bör ej blanda ihop hvad som ej har samband med hvarannat. (Ironiskt) Stor s. i stor s. i det! det gör ingenting. Stor s. i vädret! lika mycket, hurudant vädret är! — Ingår i sammansättningen Religionssak, m. fl. — 6) Ämne, angelägenhet, hvarom är fråga. Komma till s-en. Gå rakt på s-en. Hålla sig vid s-en. — 7) Förhållande, omständighet. Det är en annan s. Det är s. samma med honom, samma förhållande med honom. Det är s. samma, äfv. betyder ingenting. S-en är den att... Så hänger s-en ihop. Efter s-ens beskaffenhet. Han har sagt mig förvånande s-er. Det gör till s-en, gör mycket till s-en, är af vikt. Det gör föga till s-en, betyder föga. S-ernas ställning, ordning, det närvarande tillståndet, den bestående ordningen. Hans s-er stå illa, han är i en svår ställning, illa deran. — 8) Skuld, brottslighet. I uttrycket: Känd s. är så god som vittnad, bekännelse är lika fällande som vittnesmål. — S-er, pl. Allenhanda slags bohag, husgeråd, redskap, verktyg, kläder, o. s. v. Hafva mycket s-er. Lägga ned, ihop sina s-er.

SAKER, a. (utan neutr. sing. indef. Nyttjas icke gerna i bestämd form och i plural; hellre brukas då ordet: Skyldig) Brottslig, skyldig till straff.

SAKERSTIA, se *Sakristia*.

SAKFALL, n. 5. (lagt). Så kallat, då i vissa svårare brottmål, isynn. högförräderi, brottslingens egendom tillerkännes staten.

SAKFÄLLA, v. a. 2. Fälla till en sak, döma skyldig. — Part. pass. S-ild brukas ofta både adjektivt och substantivt. — *Sakfällande, n. 4.*

SAKFÖRARE, m. 3. 1) Person, som i en rättegång förer en annans talan. *Heitken är hans s.?* — 2) Se *Advokat*, 2.

SAKFÖRHÄLLANDE, n. 4. Förhållande som rör sak, någonting verkligt (i motsats till blotta ord). — *Syn. Faktum.*

SAKFÖRING, f. 2. Rättegångens utförande.

SAKFÖRKLARING, f. 2. Förklaring, som rör sak. — *Motsats: Ordförklaring.*

SAKFÖRVALTARE, m. 3. Se *Sakförare*.

SAKKUNNIG, a. 2. Som äger en genom erfarenhet vunnen kännedom i en viss konst, ett visst yrke, så att man deruti kan fälla ett tillförlitligt omdöme.

SAKKUNNIGHET, f. 3. eller

SAKKUNSKAP, f. 3. Genom erfarenhet vunnen kännedom i en sak, konst, yrke. — *Syn. Praktisk kunskap.*

SAKKÄNDEDOM, m. sing. Se *Sakkunskap*.

SAKLIG, a. 2. (nytt ord) Som angår sak.

SAKLÖS, a. 2. Utan skuld, oskyldig, ej saker.

SAKLÖSHET, f. 3. Skuld (i fråga om förbrytelse, hvarför någon blifvit anklagad).

SAKLÖST, adv. Utan att kunna anklagas för brott eller beskylldas för fel. Det kan han s. göra. — *Syn. Ostraffadt, Strafflöst.*

SAKNA, v. a. 1. 1) Finna sig halva förlorat, märka förlusten af något. Jag s-r en bok. — 2) Märka en persons frånvaro. Jag s-de er ibland gästerna. — 3) Lifiigt känna förlusten af en

frånvarande eller död person. Man s-r honom allmänt. Man skall icke genast s. mig. Han s-s mycket. Han s-de först efter döden. — 4) Vara utan. De s-de hvarken djerfhet eller mod. — S-s, v. d. Fattas, felas. Der s-s så och så mycket. En s-s. Ingenting s-s, för att göra hennes skönhet fullkomlig. — S-d, part. pass. Hans dygder gjorde honom allmänt s.

SAKNAD, m. 3. 1) Känsla af obehag, af smärta, till följe af något, som man förlorat. Djupt känna s-en af en bortgången vän. — 2) Brist. S. af lifsmedel. Vara i s. af penningar. Han är i s. af allt.

SAKORD, n. 3. (gram.) Ord, som betecknar en sak. — *Syn. Substantiv.*

SAKRAMENT, --mänt, n. 3. o. 5. (lat. *Sacramentum*) En högtidlig, af Gud institutad handling, hvaruti han, genom synliga och jordiska ting, meddelar osynliga och himmelska nådegåvor. Döpselsens S. Altarets S. [Sacr.—]

SAKRAMENTERLIG, a. 2. Som tillhör ett sakrament. [Sacr.—]

SAKRAMENTSKAD, a. 2. (pop. o. fam.) Se *Förbannad*. [Sacr.—]

SAKRAMENTSKADT, adv. (pop. o. fam.) Se *Förbannadt*. [Sacr.—]

SAKREGISTER, säkrej'st'r, n. 5. Register öfver saker, ämnen, som förekomma i en bok. — Brukas till skillnad ifrån Namnregister.

SAKRIK, a. 2. Som innehåller mycket i sak. En s. diskussion. — Brukas som motsats till det, hvilket öfverflödar af ord utan innehåll och sakkunskap.

SAKRISTAN, --än, m. 3. (medelt. lat. *Sacristanus*) Klockare.

SAKRISTIA, säkris'tia, f. 4. Särskilt mindre rum i en kyrka, der prästerne uppehålla sig under den tid af gudstjänsten, då de icke uppträda för församlingen, och der kyrkans dyrbarare lösörepersedlar förvaras.

SAKTA, säkta, a. oböjl. I. (Betyder ursprungligen: lugn, stilla, fredlig, af gamla ordet *Sef*, lugn.) 1) (om ljud) Ej hög, ej högljudd. *S. röst, stämma. Ellt s. ljud. S. buller. S. läsning. En s. musik. — Syn. Låg. — 2) Långsam. S. gång, rörelse. — 3) Ej häftig; lindrig, svag. En s. vädrefrust. S. eld. — Adv. 1) (om ljud) Ej högt, tyst. Tala s. Spela s. Läs s. Gå s. — 2) Långsamt. Gå s. Röra sig s. Röra s. i backarna, äfv. (fig. fam.) gå sakta till väga. — 3) Ej häftigt, ej hårdt, lindrigt, svagt. S. röra vid något. Taga s. uti något. Klappa s. på dörren. Han tryckte s. min hand. Gå s. till väga. Elden brinner s. Marken slutar s. Hon stötte honom s. ifrån sig. — Int. Icke högt! icke hårdt! icke fort! icke häftigt! S! säger jag dig. — Fördubblas ofta, för att stegra uttrycket, t. ex.: S., s! icke så hårdt! — *Syn. Still! Vackert! [Sackta, Sagta.]**

SAKTA, säkta, v. a. 1. 1) Göra saktare. S. sin röst, gång. — 2) (fig.) Stilla, hindra, minska. Detta medel s-de värken. S. sin öfver. — S. sig, v. r. Blifva saktare, lindrigare. Stormen börjar s. sig. Febern har s-t sig. — *Saktande, n. 4. [Sackta, Sagta.]*

SAKTELIG, a. 2. (föga brukl.) Helt sakta. — Oftare nyttjas adverbet *Saktelig* eller *Sakteligen*.

SAKTELIGEN, adv. Helt sakta. Han steg s. upp.

SAKTMOD, n. sing. Saktmodigt sinne, lynne; saktmodigt sinnesstämning; saktmodigt uttryck i

tal och ämbörder. *S. är en god egenskap. Med s. göra någon en föreställning.* [Säkt-, Sägt-] **SAKTMODIG**, a. 2. 1) (om person) Som går sakta, lugnt och tyst till väga i sina handlingar, har ett stilla väsende, sätt att vara. *En s. meniska.* — *Syn. Stilla, Sällig, From, Fredlig.* — 2) Som röjer ett sådant sinne, väsende. *S-t tal. En s. förmaning. S-a föreställningar.* [Säkt —, Sägt —.]

SAKTMODIGHET, f. 3. Se *Saktmod.* **SAKTMODIGT**, adv. Med saktmod. *S. föreställa en något.*

SAKTOM, säktömm, a. 2. Tom på innehåll i sak.

SAKUPPGIFT, f. 3. Uppgift, som rör sak (ej ord).

SAKUPPLYSNING, f. 2. Uppllysning, som rör sak (ej ord).

SAKÄGANDE, a. 1. o. s. eller

SAKÄGARE, m. 3. Hufvudman i en rättgångssak.

SAKÖRE, n. 4. (af *Sak*, skuld, förbrytelse, och *Öre*, penning; brukas mest i plur.) Böter. *Rättens s-n*, dess andel i dömda böter.

SAKÖRESLÄNGD, f. 3. Förteckning, lista på dömda böter.

SAL, m. 2. (af Moes. G. *Saljan*, bo) Stort rum, der man spisar, ett sällskap församlas sig, konserter och baler gifvas eller vissa högtidligheter anställas. Deraf *Mat.*, *Konsert.*, *Dans.*, *Audienssal*, m. m. — *Ss. S-sbord*, *-sdörr*, *-sfönster*, *-snyckel*, m. fl.

SALA, v. n. 1. (fam.) *S. ihöp*, se *Samman-skjula*.

SALAD, sålad, (uttalas i allm.: sällatt) m. 3. (fr. *Salade*, af lat. *Sal*, salt) 1) Kall rätt, bestående af vissa råa grönsaker, tillagade med salt, olja och ättika, understundom äfven med peppar, senap, m. m. *Tillaga s.* — 2) Benämning på alla slags växter, som dertill användas, men isynn. *Lactuca sativa*. — *Ss. S-sfat*, *-stallrik*. — Skrifves äfv. *Sallat*.

SALAHYPKEN, salahyp'p'k'n (i allm. säges salahyp'k'n), n. sing. oböjl. Ett slags hasardspel med kort, hvarvid en af spelarne är bankör och de öfrige hålla mot honom på utlagda korthögar, då vinst eller förlust bestämmes efter de underliggande kortens valör, jämförd med det underliggande kortets i bankörns hög.

SALAMANDER, --ämnd'r, m. 3. pl. — *andrar*. (grek. *Salamandra*) 1) Djur af Reptilierna, svart med brandgula fläckar, till useendet likt en ödla, 6 tum långt; troddes fordom kunna lefva i elden. *Salamandra maculata*. — 2) Eldsande.

SALANG, -ång, m. 3. Ett slags helt liten ostindisk svala, hvars bon räknas i Kina för en stor läckerhet. *Hirundo esculenta*.

SALARIIUM, salarium, n. 3. pl. — *rier*. (lat.) Arbetslön, arvode.

SALBAND, salband, n. 3. (t. *Sahlband*) 1) (bergv.) En föga mäktig sköl af någon främmande bergart, som ligger emellan bergarterna och gångarna. — 2) (fabr.) Klädeslist.

SALDERÄ, salldera, v. a. 1. (ital. *Saldare*) Afsluta (en räkning). — *Saldering*, f. 2.

SALDO, såldo, n. sing. (ital.) Skillnaden emellan Debet och Credit i en räkning, eller det öfverskott, som uppstår i Debet eller Credit, sedan man subtraherat den mindre summan ifrån den större.

SALEP, såläpp, m. sing. De närande, hvitgula rotknölarne af flera Orkisarter.

SALFVA, **SALFVIA**, se *Salva*, *Salvia*. **SALICIN**, --i'n, n. sing. (kem.) Ett eget kristalliserande ämne, som innehålles i aspbråk.

SALIG, a. 2. (ursprungl.: God) 1) (i allm.) Säll, lycklig. *S-e äro de, som icke se och dock tro.* — 2) Säges om en död, som kommit i åtnjutande af den eviga saligheten. *De s-a andar. Hvad skall jag göra, att jag må blifva s?*

— Brukas ofta substantivt, t. ex.: *De s-e i himmelen.* — 3) (fig.) Afiden. *Män s. far.* *S. i äminnelse.* Om konungar och drottningar brukas: *Högstsalig*; om ej regerande furstar och furstinor: *Högtsalig*. — 4) (skämtv., iron.) Skenhelig. *En s. min.* — 5) (fam.) Drucken, rusig. — 6) (pop.) Långsam och trög i sina rörelser och i sitt arbete.

SALIGEN, adv. Se *Saligt*.

SALIGGÖRA, v. a. 2. (höjes som *Göra*) Göra salig. Brukas mest i kyrklig mening. — *S-nde*, part. akt. Brukas oftast adjektivt, t. ex.: *En s. tro.* — *Saliggörande*, n. 4.

SALIGGÖRARE, m. 3. Den, som gör salig. Brukas i kyrklig mening. *Christus, vår s.*

SALIGHET, f. 3. 1) (i allm.) Sällhet, lycka. Brukas för denna bem. mest i högre och poetisk stil. — 2) (i religiös mening) *Den eviga s-en*, det lyckliga tillstånd, som efter döden blir deras lott, hvilka lefvat i en sann tro. I samma mening brukas äfv. blott *Salighet*. *Ärfva, förlora s-en.* *På ell. vid min s.*, så sant jag vill bli salig. *Försäkra på sin s.* — 3) (fam. skämtv.) Rusighet, rus.

SALIGHETSLÄRA, f. 1. Läran om sättet att vinna den eviga saligheten. — 2) Undervisningsbok, som derom handlar. *Anders s.*

SALIGHETSMEDEL, n. 3. Se *Sakrament*.

SALIGHETSVÄG, m. 2. Sättet att vinna den eviga saligheten.

SALIGT, adv. 1) Sällt, lyckligt. *S. leende.* — 2) På ett sätt, som medför den eviga saligheten. *S. afsmad.* — 3) (skämtv., iron.) Skenheligt. — 4) (fam.) Rusigt. — 5) (pop. skämtv.) Trögt, senfärdigt.

SALINISK, a. 2. (fr. *Salin*) Saltartad.

SALIV, --i'v, m. sing. (lat. *Saliva*) Spott. [-if.]

SALIVATION, ---tschön, f. 3. 1) Ymnig spolning. — 2) (med.) Spottkur.

SALIVERÄ, v. n. 1. (fr. *Saliver*; med.) Spotta ymnigt.

SALIVERING, f. 2. Se *Salivation*.

SÄLLAKE, se *Salllake*.

SÄLLAT, se *Salad*.

SÄLLIST, f. 3. (fabr.) Klädeslist.

SÄLM, se *Psalm*.

SÄLMIÄK, sällmiäc, m. sing. (sammandraget af lat. *Sal ammoniacum*) Saltsyra ammoniak.

SÄLNING, f. 2. (skepp-) Se *Långsälningar*.

SALOMONISK, a. 2. Som har afseende på konung Salomo. *En s. dom*, vis som konung Salomos ryktbara dom. *S. vishet*.

SALONG, sålång, m. 3. (fr. *Salon*) 1) Stort och praktfullt rum, hvari man emottager sällskap. — 2) Sal, der konstverk utställas.

SÄLOPP, såläpp, m. 3. (fr. *Salope*, osnygg kvinna) Fordom bruklig morgonkappa för fruntimmer. — Namnet härleder sig förmodligen deraf, att den ursprungligen var ämnad att betäcka smutsiga nattkläder.

SALPETER, sållpet'r, m. sing. (fr. *Salpêtre*, af lat. *Sal petra*, d. v. s. stensalt) Salpetersyradt kali. — Skrifves äfv. *Saltpeter*. — *Ss. S-aktig*, *-artad*, *-haltig*, *-lik*.

SALPETERGROP, f. 2. Grop, hvari salpeterjord samlas.

SALPETERGÅRD, f. sing. eller

SALPETERHJELP, f. sing. En skatt, som allmogén år 1642 åtog sig, i stället för att i natura framförla salpeterjorden till kronans salpetersjudare.

SALPETERJORD, f. sing. En blandning af kalkhaltig jord med animaliska ämnen (häst- och fårspilling, blod, afvall vid lädergarverier, o. d.), som upplägges i högar uti salpeterladorna, för att öfvergjutas med rattnad urin.

SALPETERLADA, f. 1. Byggnad, uppförd till betäckning öfver upplag af salpeterjord.

SALPETERLAG, n. 3. Förening af flera hemmansägare för tillverkning af salpeter.

SALPETERLUT, f. sing. Vatten, hvari salpeterjord blifvit utlakad.

SALPETERPANNA, f. 1. Stor kopparpanna, hvaruti salpeterlut sjudes.

SALPETERSJUDARE, m. 3. Af staten anställd person, som besörjer salpeterstillverkningen inom ett visst distrikt.

SALPETERSJUDERI, n. 3. Ställe, der salpeter tillverkas.

SALPETERSYRA, f. 1. Mineralisk syra, som fås af salpeter, då den destilleras med svafvelsyra eller med svafvelsyradt jern, och innehåller 2 delar kväfve med 5 delar syre. Kallas äfven *Qväfsyra*.

SALPETERSYRAD, a. 2. Förenad med salpetersyra.

SALPETERSYRLIGHET, f. 3. En lägre grad af salpetersyra, ofullkomligt mättad med syre, innehållande 2 delar kväfve med 5 delar syre. Kallas äfven *Qväfsyrlighet*.

SALPETERVERK, n. 3. Inrättning, der salpeter tillverkas.

SALSKRAKE, m. 2. pl. — *krakar*. Fågel af Skräkslägtet med svart vingspegel samt ett hvitt tvärstreck öfver midten och baktill.

SALSOFI, sallsäff, m. 3. Växtsläktet *Tragopogon*.

SALT, n. 3. (lat. *Sal*) 1) (i kemisk mening) Förening af en syra med en oxid eller oxidul. *S-erna äro mer eller mindre lösliga i vatten.* *Salpeter är ett s. Engelskt s.*, se *Engelsk*. — 2) Se *Köksalt*. *Strö s. på maten.* (Fig. talesätt) *S. i surt öga*, något som djupt förrargar, harnar. — 3) (fig.) Hvad som i tal och skrift är retande och gör lifligt intryck. *Hans skrift är utan s.* — *Ss. S-aktig*, *-aktighet*, *-art*, *-artad*, *-beredning*, *-binge*, *-bod*, *-för-råd*, *-handel*, *-handlare*, *-klump*, *-korn*, *-härl*, *-magasin*, *-rik*, *-slag*, *-smak*, *-tillverkning*, *-tunna*.

SALT, a. 1. 1) Som smakar af salt. *S. vatten*. *S. smak*. — 2) Saltad. *S. kött*, *fläsk*, *fisk*. *S. mat*. *S-a varor*.

SALTA, v. a. o. n. 1. 1) Bestro eller blanda med salt, göra salt. *S. sin mat*. *S. på köttet*. *S. gröten för hårdt*. — 2) Inlägga i saltlake, för att bevara mot förskämning. *S. fläsk*, *sill*. *S. en ned, om*, se *Insalt*, &c. — 3) (fig.) *S. sitt tal*, gifva det något retande, som gör lifligt intryck. — *Saltande*, n. 2.

SALTARE, m. 3. Person, hvars befattning är att insalta varor, t. ex. kött, fläsk, m. m.

SALTBAD, n. 3. Bad, som tages i salt vatten.

SALTBALJA, f. 1. Balja, hvari kött och fläsk insaltas.

SALTBAS, m. 3. (kem.) Benämning på den

beständsdel i ett salt, med hvilken dess syra är förenad.

SALTBILDARE, m. 3. (kem.) Benämning på de fyra metalloiderna, chlor, brom, iod och fluor, för deras egenskap att utan allt syre bilda salter.

SALTBRUK, n. 3. Se *Saltverk*.

SALTBRUNN, m. 2. Brunn med salt vatten.

SALTBRYTARE, m. 3. Arbetare, som bryter salt i en saltgruva.

SALTDAM, m. 2. pl. — *dammar*. Afstängd dam vid hafsstranden, der saltvattnet får afdunsta i solhettan.

SALTGLASERAD, a. 2. Glaserad med koksalt. *S-t stengods*.

SALTGRUFVA, f. 1. Grufva, der bergsalt brytes.

SALTGRÄS, n. 3. Växten *Triglochin maritimum*, med långa ax, på hafsstränder. Kallas äfv. *Hafssälting*.

SALTGRÖN, a. 2. Grönaktig till färg af insaltning. *S-t kött*.

SALTGURKA, f. 1. Gurka, inlagd i saltlake.

SALTET, f. 3. Egenskapen att vara salt.

SALTHINNA, f. 1. Hinna eller tunt öfverdrag af salt.

SALTJORD, f. sing. Jord, blandad med salt.

SALTKEAR, n. 3. Litet kärl, hvaruti bordsalt framsättes på ett matbord.

SALTKEG, m. 2. Keg, hvari salt upphämtas vid saltverk.

SALTKEK, saltke'c, m. 3. Afstängning vid hafsstranden, der saltvattnet lemnas att afdunsta i solhettan.

SALTKÄLLA, f. 1. Källa, som håller salt vatten.

SALTKE, m. sing. Den vätska, som uppkommer af smält salt och saften af ett insaltadt ämne.

SALTLEA, f. sing. Ett slags lera, som åtföljer stensaltet, och består af kol och bitumen.

SALTLEA, m. 2. Lär, bing, hvari salt förvaras.

SALTMÄTARE, m. 3. Edsvuren person i stapelstäd, hvars befattning är att mäta utrikes ifrån inkommande salt.

SALTNING, f. 2. Händlingen, då man saltar.

SALTO MORTALE, sålto mortale, s. n. 3. pl. — *taler*. (ital.) 1) Halsbrytande språng af lindansare, konstberidare, m. fl. — 2) (fig.) Stort vägstycke.

SALTPANNA, f. 1. Panna af starkt jernbleck, hvari saltsjudning verkställes.

SALTPETER, se *Salpeter*.

SALTPROFFVARE, m. 3. Se *Saltväg*.

SALTSJUDARE, m. 3. Person vid ett saltverk, som sjuder det graderade saltvattnet.

SALTSJUDERI, n. 3. 1) Se *Saltsjudning*. — 2) Konsten att sjuda salt. — 3) Se *Saltverk*.

SALTSJUDNING, f. 2. Det graderade saltvattnets sjudning i saltpannorna.

SALTSJÖ, m. 2. 1) Sjö med ett salt vatten. — 2) *S-n*, benämning på hafvet, emedan dess vatten är salt.

SALTSJÖBAD, n. 3. Se *Hafsbad*.

SALTSJÖFISK, m. 2. Hafsisk.

SALTSJÖVATTEN, n. 3. Hafs-vatten, såsom varande salt.

SALTSJÖAL, m. 2. Hafsäl.

SALTSKATT, m. 3. Ett slags skatt, som erlägges i vissa länder.

SALTSKORPA, f. 1. Skorpa af salt, som öfvertäcker något.

SALTSKUM, n. sing. Skum, bestående af salt. Se äfv. *Glasgalle*.

SALTSLEKE, n. 4. 1) Sudd o. d., doppad i sillake, som gifves kreatur att slicka på, såsom godt förvaringsmedel emot röta. — 2) (jäg.) Saltblandad lera, som gifves åt hjortar.

SALTSOLA, f. 1. Saltvatten ur saltkällor.

SALTSPRITUS, m. sing. *Rökande s.*, gammalt namn på saltsyra.

SALTSTEN, m. 2. Klump af salt.

SALTSTOD, m. 3. Stor saltmassa i form af en bildstod.

SALTSYRA, f. 1. Se *Chlorvätesyra*.

SALTSYRAD, a. 2. (kem.) Förenad med saltsyra.

SALTTORG, n. 3. Saltorg, bestämdt till försäljning af salt.

SALTULL, m. 2. Tull, som erlägges för inkommande salt.

SALTVARA, f. 1. Saltad matvara, såsom salt kött, fisk, m. m. Brukas mest i plural.

SALTVATTEN, n. 3. Vatten, som innehåller salt.

SALTVERK, n. 3. Ställe, der salt stüdes.

SALTVERKSPUMP, m. 2. Pump till vattens uppförande ur saltgrufvor.

SALTVÄG, m. 2. Instrument, hvarmedelst saltvattens salthalt bestämmes.

SALTÖRT, f. 3. Ört, som växer vid saltkällor och ger soda. *Salsola Kali* et Soda.

SALU, sälu. Böjd kasus af gamla ordet *Sala*, försäljning. *Till s.*, till försäljning. *Hälla, hafva till s.*, hafva något att försälja. *Vara till s.*, att få köpa. *Utbjuda till s.* — I sammansättningar betyder *Salu* d. s. s. Försäljnings, t. ex.: *Salubod*, -magasin.

SALUACCIS, säluaccis's, m. 3. En afgift af vissa borgerliga näringar i några af de svenska städerna.

SALUT, -üt, m. 3. (lat. *Salus*) Helsing med ett antal kanonskott, som gifves af lartyg vid vissa tillfällen. *Gifva s.* — *Ss. S-skott*.

SALUTERA, v. a. 1. (lat. *Salutare*) Håls med militärisk hedersbevisning, såsom kanonskott, värjans eller fanans sänkning, m. m. *S. med fanan. S. med fyra skott. S. en fästning. S. tillbaka*, besvara en salut. — *Salutering*, f. 2.

SALVA, f. 1. I. (t. *Salbe*) Till utwertes bruk bestämdt läkemedel af smörlik konsistens, hvars hufvudsak utgöres af fett, vax eller harts.

SALVA, f. 1. II. (af lat. *Salve*, god dag!) Aflossning af flera kanoner eller handgevär på en gång.

SALVAGARDE, salvagärde, n. 4. (fr. *Salvegarde*, ital. *Salva guardia*) Skyddsvakt.

SALVELSE, f. 3. 1) (gam.) Smörjelse; väl-luktande salva. — 2) (fig.) Rörande, väckande kraft i tal eller skrift; anderlighet, anda och kraft.

SALVIA, sälvia, f. sing. (bot.) 1) a) Örtslägtet *Salvia*. — b) (vanligast) En allmänt bekant, starkt luktande art deraf, som nyttjas i medicin. *S. officinalis*. Trädgårds-s. — 2) En art Renfana med gula blommor och stark, behaglig lukt. *Tanacetum Balsamita*. Äfv. *Salvie-Renfana*.

SAM, 1) Sammansättnings-partikel i st. f. Samman, Hop, Med, Gemensam, m. fl. — 2) Adjektivt ändelse, t. ex. i *Tacksam, Längsam*.

SAMARFVA, a. pl. oböjl. Som ärlva tillsammans.

SAMBAND, n. 3. Förbindelse mellan saker, förhållanden eller tillstånd. Jfr. *Sammanhang*.

SAMBLADIG, a. 2. (bot.) *S-i blomfoder*; när blomfoderbladen äro hopväxta till ett sammanhängande foder.

SAMBRODER, m. 3. pl. — *bröder*. Se *Helbroder*.

SAMBRUK, n. 3. Samfält bruk. Sägdes isynn. om jord.

SAMBYGGARE, m. 3. Se *Monoecia*.

SAMDRÄGT, f. 3. Se *Endrägt*.

SAMDRÄGTIG, a. 2. Se *Endrägtig*.

SAMDRÄGTIGHET, f. 3. Se *Endrägt*.

SAMDRÄGTIGT, adv. Se *Endrägtigt*.

SAMEVIG, sammä'vigg, a. 2. Lika evig. Brukas i teologien om personerna i gudomen.

SAMFIENDE, m. 3. (föga brukl.) Gemensam fiende.

SAMFUND, n. 3. (egentl. Sammankomst) Förening af personer för något bestämdt ändamål, med egen styrelse samt lagar, stadgar eller reglementen, som dess medlemmar böra efterleva. *Borgerligt s.*, tillstånd af människors sammanlefnad under regering och kungjorda lagar. (Fig.) *De lärdes s.*, de lärde. (Teol.) *De heligas s.*, se *Helgamanna-samfund*. — *Syn.* Sällskap, Samhälle, Korporation, Förening.

SAMFUNDSDYGD, f. 3. Sådän slags dygd, som fordras i och för samhällslifvet.

SAMFUNDSEFNAD, m. 3. Se *Samhällslif*.

SAMFÄLD, **SAMFÄLDT**, se *Samfält*.

SAMFÄLLIG, a. 2. Se *Samfält*.

SAMFÄLLIGHET, f. 3. Gemensamhet i egendoms besittning och användande.

SAMFÄLLIGT, adv. Se *Samfält*, adv.

SAMFÄLT, a. 1. (af gam. verbet *Fälla*, föga, hvaraf *Samfälla*, sammanfoga) 1) Gemensam. *S. besittning, äganderätt*. — *Syn.* Samfällig, Gemensam. — 2) Sammantagen. *I s-a tre år*. — *Adv.* 1) Gemensamt. *S. äga och bruka en egendom*. — 2) Samtaget. *Alla s.*

SAMFÄRDSEL, m. sing. (nytt ord) Gemenskap, inbördes beröring i handel ochandel; umgänge mellan människor. Motsvarar det franska *Commerce*.

SAMGÖMMIG, a. 2. (bot.) *S. frukt*, som omslutes af en egen köttig, läderartad eller trårtad beklädnad.

SAMHÄLLE, n. 4. (af *Hälla tillsammans*) 1) *Borgerligt s.* ell. blott *s.*, se *Borgerligt samfund* (under *Samfund*). *Grunda ett s.* (Fig.) *De lärds s.*, de lärde. — *Syn.* Samfund, Stat. — 2) Stad, köping, socken eller annat smärre distrikt, som utgör ett helt för sig inom staten, med egen statsmakten underordnad styrelse.

SAMHÄLLELIG, a. 2. Som tillhör, har afseende på samhälle. *S. dygd, förtjenst*.

SAMHÄLLIG, a. 2. Se *Enhällig*.

SAMHÄLLIGHET, f. 3. Se *Enhällighet* och *Samhälle*.

SAMHÄLLIGHETSDRIFT, f. 3. Åträn att lefva tillsammans med andra människor.

SAMHÄLLIGT, adv. Se *Enhälligt*.

SAMHÄLLSDYGD, f. 3. Se *Samfunddygd*.

SAMHÄLLS-FÖRENING, f. 2. Människors förening i borgerligt samhälle.

SAMHÄLLS-FÖRSTÖRANDE, a. 1. Som verkar förstörande på samhällets bestånd. *S. läror*.

SAMHÄLLSLAG, m. 2. Lag för lefnaden i borgerligt samfund. — Kallas äfv. *Borgerlig Lag*, *Mensklig Lag*, i motsats till *Naturlig Lag*.

SAMHÄLLSLEFNAD, m. 3. eller

SAMHÄLLSLIF, n. 3. Människors lefnad i samhälle, under gemensamma lagar.

SAMHÄLLSLÄRA, f. 1. 1) Läran om de allmänna grunderna för en stats inrättning och förvaltning. — *Syn.* Statslära, Filosofisk Statsvetenskap. — 2) Lärobok deruti. *Grubbes s.*

SAMHÄLLSÖRDNING, f. 2. Det af lag ordnade tillståndet i ett samhälle.

SAMHÄLLSPLIKT, f. 3. Plikt, som har sin grund i samhällsföreningen.

SAMHÄLLSSTRIDIG, a. 2. Som verkar emot samhällets ändamål.

SAMHÄLLSTILLSTÅND, n. 3. Det människornas tillstånd, då de lefva i samhälle.

SAMEA, v. a. 1. Samla. *S. på sig*, se *Åsamka sig*.

SAMKLÄNG, m. 3. Ett för örat behagligt samfund af flera toner. — *Syn.* Ackord.

SAMKONUNG, m. 2. En konungs medregent.

SAMKULLE, a. oböjl. *S. barn, syskon*, af samma kull. — *S. f. pl.* (bot.) Se *Monadelphia*.

SAMKÖNAD, a. 2. (bot.) *S. blomma*, som innesluter på en gång både ståndare och pistiller.

SÄMLA, v. a. 1. 1) Förä, bringa, skaffa tillsammans, gömma ihop. *S. krigsfolk, trupper, penningar, almosor. S. bidrag till ett arbete*. (Fig.) *S. gatpojkar efter sig, omkring sig, förorsaka, att de samlas. S. skuld, ådraga sig s. S. sina sinnen, sansa sig. S. sina tankar*, i lugn öfvertänka allt, som hör till en sak, ett ämne, o. s. v. *S. i'n, ihop, äpp, se Insamla, &c.* *S. på sig*, ådraga sig, t. ex.: *s. på sig skulder*. — *Syn.* Sammanbringa, Sammanföra, Hoppa, Sammanhopa, Sammanbämta. — 2) (ridk.) *S. en häst*, lifva hans uppmärksamhet, hålla hans krafter väckta och till hands. — *S-s*, v. d. Sammankomma. *Rädel s.* — *S. sig*, v. r. Komma, stöta tillsammans. *Tjocka moln s. sig vid horisonten*. (Fig.) *Alla olyckor s. sig öfver mig på en gång*. — *S-d*, part. pass. (Fig.) *Hafva tankarna s-s*, tänka endast och uteslutande, samt med all uppmärksamhet, på ett visst ämne, utan att vara förströdd af andra.

SÄMLAG, n. 3. Köttsligt umgänge. *Hafva s. med någon*. — *Syn.* Bebildelse, Umgänge.

SÄMLANDE, n. 4. Handlingen, då man samlar. Jfr. *Samla*.

SÄMLARE, m. 3. En, som samlar. *S. af nyheter*.

SÄMLEFNAD, m. 3. Se *Sammanlefnad*.

SÄMLING, f. 2. Personer, som samlat sig eller blifvit samlade; hvad som blifvit samlat. *S. af folk, af gäster. S. af bidrag till ett arbete*.

SÄMLINGSPLATS, m. 3. eller

SÄMLINGSSTÄLLE, n. 4. Plats, ställe, der personer, trupper o. s. v. samlas.

SÄMLJUD, n. 3. 1) Tvenne eller flera på en gång ljudande toner. — 2) Se *Samklang*.

SÄMLJUDA, v. n. 1. (Brukas endast i pres. indik. o. infin.) Ljuda tillsammans på ett för örat behagligt sätt.

SÄMMA, se *Samme*.

SÄMMALEDES, **SÄMMALUNDA**, adv. Se *Likaledes. Gack du och gör s.*

SÄMMAN, adv. (Ursprungligen ett substantiv, som betyder: församling.) Se *Tillsammans. Ringa s.*; se *Ringa*, II, 1. — *Samman* brukas mest som sammansättnings-partikel i enahanda mening som *Hop* (jfr. d. o.), men hör mera till den staddade stilen än detta ord. Dyläks sjelfklara sammansättningar äro: *Sammanbita*, -bygga, -bära, -böja, -drifva, -flytta, -fästa, -föra, -fösa, -haka, -häfta, -hakta,

-jaga, -kasta, -kedja, -killa, -kli-stra, -klämma, -knipa, -koka, -kopp-la, -kräma, -krypa, -kröka, -limma, -linda, -locka, -mota, -nagla, -packa, -passa, -plocka, -pressa, -rinna, -rulla, -räfsa, -skaffa, -skotta, -släpa, -smeta, -snöra, -sopa, -sy, -valka, -veckla, -vika, -vräka, -välla.

SÄMMANÄFLA, v. a. 1. (lagt.) Äfla med hvarandra. *S. barn*.

SÄMMANBINDA, v. a. 3. böjes som *Binda*) 1) Medelst band förena. *S. nycklar*. — 2) (fig.) Förena, hopfoga. *S. tvenne meningar*. — *Syn.* Se *Förena*. — 3) (log.) Förena flera föreställningar till enhet.

SÄMMANBINDANDE, n. 4. Handlingen, då man sammanbinder.

SÄMMANBINDNING, f. 2. Se *Sammanbindande* och *Sammanhang*. (Gram.) *Ordens s.*, se *Konstruktion*, 4.

SÄMMANBJUDA, v. a. 3. Se *Hopbjuda*. — *Sammanbudning*, f. 2.

SÄMMANBLANDA, v. a. 1. Blanda tillsammans med hvarannat. Sägdes både i fysisk och andlig mening. *S. tvenne slags viner. S. begrepp med hvarandra*. — *Sammanblandning*, f. 2.

SÄMMANBLÄSA, v. a. 2. 1) Genom blåsning samla. — 2) (tekn.) Med tillhjälp af blås-rör hopsamlta.

SÄMMANBRINGA, v. a. 2. (böjes som *Bringa*) Bringa, föra ihop, tillsammans. — *Sammanbragt*, part. pass. (Lagt.) *S-a barn*, barn af förra gifvet, som man och hustru vid äktenskaps ingående hafva i lifvet.

SÄMMANBUNTA, v. a. 1. Se *Hopbunta*.

SÄMMANDIKTA, v. a. 1. Se *Hopdikta*.

SÄMMANDRÄBBA, v. n. 1. Komma i drabbning, i handgemäng. — Äfv. *Drabba ihop*. — *Sammandrabbande*, n. 4. o. *Sammandrabbning*, f. 2.

SÄMMANDRAG, n. 3. Hvad som blifvit sammandraget. *Göra s. af en berättelse. Lärobok i s.*

SÄMMANDRAGA, v. a. 3. (böjes som *Draga*) 1) Samla, förena genom dragning. — 2) Sammanfatta det väsentligaste af en bok, en skrift. *S. en berättelse*. — 3) (med.) Bringa delarna af något närmare intill hvarandra och derigenom göra dem mindre. *Ett medel, som s-ger ineflvorna*. — *S-snde*, part. akt. Brukas i medicinen adjektivt. *S. medel*. — *Sammandragande*, n. 4. o. *Sammandragning*, f. 2.

SÄMMANFÄLLA, v. n. 3. (böjes som *Fälla*) 1) Fälla ihop, tillsammans. — 2) (fig.) Komma på ett ut, träffa in, öfverensstämna.

SÄMMANFÄTTA, v. a. 1. 1) I korthet, i sammandrag framställa, anföra. *S. i få ord*. — 2) Se *Redigera*. — *Sammanfattande*, n. 4.

SÄMMANFATTNING, f. 2. 1) Framställande i korthet. — 2) Hvad som blifvit sammanfattadt.

SÄMMANFLICKA, v. a. 1. 1) Genom flickning hopfoga. — 2) (fig.) Af plockgods lösligt sammanskrifva, utan plan och enhet. — *Sammanflickande*, n. 4. o. *Sammanflickning*, f. 2.

SÄMMANFLYTA, v. n. 3. (böjes som *Flyta*) 1) Flyta ihop, tillsammans. — 2) (fig.) Samlas ifrån flera håll. — *Sammanflytande*, n. 4. o. *Sammanflytning*, f. 2.

SÄMMANFLÄTA, v. a. 1. 1) Genom flätning förena, hopfoga. — 2) (fig.) Förena, sammanbinda.

S. dikt med sanning. — Sammanflätande, n. 4. o. Sammanflätning, f. 2.

SAMMANFÖGA, v. a. 1. 1) Genom fogning förena. — 2) (fig.) Förena, sammanbinda. S. orden i en mening. — Sammanfogande, n. 4. o. Sammanfogning, f. 2.

SAMMANFÄLLA, v. a. 2. Se Hopfälla. SAMMANGÄDDA SIG, v. r. 1. Förena sig till uppror, myteri, uppståndighet eller till ens skada. — Syn. Sammanrota sig, Sammansvärja sig. — Sammangaddning, f. 2.

SAMMANGJUTA, v. a. 3. (böjes som Gjuta) 1) Förena genom gjutning. — 2) (fig.) Se Förena. — Sammangjutning, f. 2.

SAMMANGYTTRA, v. a. 1. Se Hopgyttra. SAMMANHÄNG, n. 3. 1) (fys.) Delarnes förenig och sammanhållning i en likartad kropp. — 2) (fig.) a) Förbindelse, förenig. Begge dessa omständigheter ha s. med hvarandra. Det har intet s. med denna fråga, är utan allt s. dermed. I s. härmed. — Syn. Samband. — b) De särskilda delarnes logiska förbindelse med hvarandra i tal eller skrift. Hans tal var utan s. En skrift, som saknar allt s. — c) Förloppet af en händelse, rätta förhållandet med en sak. Berätta s-et af en händelse. Framställa en sak i dess rätta s.

SAMMANHANGS-FRÄNDSKAP, f. 3. eller SAMMANHANGSKRAFT, f. 3. Se Kohesion. SAMMANHOPA, v. a. 1. Samla i hop eller hopar; samla. — Sammanhopande, n. 4. o. Sammanhopning, f. 2.

SAMMANHÄLLA, v. a. 3. (böjes som Hälla) 1) Hålla tillsammans invid hvarannat. — 2) (fig.) Jemföra. — Sammanhållande, n. 4. o. Sammanhållning, f. 2.

SAMMANHÄMTA, v. a. 1. Se Samla. — Sammanhämtande, n. 4. o. Sammanhämtning, f. 2.

SAMMANHÄNGA, v. n. 2. Hänga ihop, hafva sammanhang. Sages både fysiskt och andligt. Jfr. Sammanhang. Denna fråga s-ger på det närmaste med den andra. — S-nde, part. pres. Brukas ofta adjektivt om det, hvars delar hafva sammanhang. En s. berättelse. — Sammanhängande, n. 4.

SAMMANJAGA, v. a. 1. Se Hopjaga. SAMMANJEMKA, v. a. 1. Se Hopjemka. SAMMANKALLA, v. a. 1. Kalla till sammankomst, till sammanträde. S. rikets ständer. — Sammankallande, n. 4. o. Sammankallelse, f. 3.

SAMMANKLUDDA, v. a. 1. Se Hopkludda. SAMMANKNIPPA, v. a. 1. 1) Hopbinda i knippa eller knippor. — 2) (fig.) Se Förknippa. — Sammanknippling, f. 2.

SAMMANKNYTA, v. a. 3. (böjes som Knyta) 1) Knyta ihop, tillsammans. — 2) (fig.) Förbinda. — Sammanknytning, f. 2.

SAMMANKNÄPPA, v. a. 2. Se Hopknäppa. SAMMANKOMMA, v. n. 3. (böjes som Komma) Samlas till ett ställe i och för något gemensamt förehåvande. S. till gudaktighetsöfningar, till öfverläggning. — Syn. Sammanträda.

SAMMANKOMST, c. 3. 1) Händelsen, tillfället, då personer sammankomma eller äro sammankomne. Hålla en s. Vid, under s-en. — Syn. Sammanträde. — 2) Se Konjunktion. 3. SAMMANKRYMPA, v. n. 2. Se Hopkrympa.

SAMMANKÖRA, v. a. 2. Se Hopköra. SAMMANLACRA, v. a. 1. Se Hoplacka. SAMMANLEFNAD, m. sing. Lefnad tillsam-

mans i samma bostad och med samma hushållning. S. som man och hustru. Äkta s., i äktenskap. Oloftig s., som man och hustru, utom äktenskapet. Efter tjugu års s.

SAMMANLEFVA, v. n. 1. (böjes som Lefva) Lefva tillsammans med hvarandra. De haitjugu år s-t med hvarandra.

SAMMANLETA, v. a. 1. Se Hopleta. SAMMANLIGGA, v. n. 1. (böjes som Ligga) Ligga, vara belägne tillsammans. Mest i part. pres. S-nde.

SAMMANLIKNA, v. a. 1. Jemföra, förlikua. — Sammanliknande, n. 4. o. Sammanliknelse, f. 3.

SAMMANLUGA, v. a. 3. Se Hopluga. SAMMANLOPP, n. 3. Sammanlöppande. S. af folk.

SAMMANLUTA, v. a. o. n. 1. Luta ihop. — Sammanlutning, f. 2.

SAMMANLYFTA, v. a. 1. o. 2. Se Hoplyfta.

SAMMANLÄNA, v. a. 1. o. 2. Se Hopläna. SAMMANLÄGGA, v. a. 2. (böjes som Lägga)

1) Lägga ihop, tillsammans. — 2) (fig.) Förena, förknippa, hopfoga, öfverväga det ena med det andra. — S-lagd, part. pass. Allt s-i, allt öfvervägadt, betraktadt. — Sammanläggande, n. 4. o. Sammanläggning, f. 2.

SAMMANLÄKA, v. a. 2. Se Hopläka.

SAMMANLÄNKA, v. a. 1. 1) Förena länk i länk, det ena med det andra. — 2) (fig.) Förena, förknippa. — Sammanlänkning, f. 2.

SAMMANLÖDA, v. a. 2. Se Hoplöda. — Sammanlödnig, f. 2.

SAMMANLÖPA, v. n. 3. (böjes som Löpa) 1) Springande samlas, löpa ihop till ett ställe. — 2) (fig.) Förenas i en punkt. Tvenne linier, floder, som s. — Sammanlöppande, n. 4.

SAMMANMALA, v. a. 3. (böjes som Mala) Låta undergå malning tillsammans. S. två slags säd. — S-malen, part. pass. S-et mjöl. — Sammanmalning, f. 2.

SAMMANPARA, v. a. 1. Se Hoppara. — Sammanparning, f. 2.

SAMMANRAFSA, v. a. 1. Se Hoprafsa. — Sammanrafande, n. 4. o. Sammanrafning, f. 2.

SAMMANRINGNING, f. 2. Sista ringningen till gudstjänst.

SAMMANROFFA, v. a. 1. Se Hoproffa.

SAMMANROPA, v. a. 1. o. 2. Genom rop sammankalla.

SAMMANROTA SIG, v. r. 1. Se Sammangadda sig. — Sammanrotande, n. 4. o. Sammanrotning, f. 2.

SAMMANRÄKNA, v. a. 1. Räkna och lägga ihop. — S-d, part. pass. Allt s-i, allt öfvervägadt, det ena med det andra. — Sammanräknande, n. 4. o. Sammanräkning, f. 2.

SAMMANRÖRA, v. a. 2. Se Hopröra.

SAMMANSKAFVA, v. a. 1. Se Hopskarfa. SAMMANSKJUTA, v. a. 3. (böjes som Skjuta)

Se Hopskjuta. — Sammanskjutande, n. 4. o. Sammanskjutning, f. 2.

SAMMANSKOTT, n. 3. 1) Samlande genom tillskott af flera personer. Göra s. Bispringa någon genom s. — 2) Hvad sålunda blifvit samlat. Ett betydligt s.

SAMMANSKRAPA, v. a. 1. Se Hopskrapa. — Sammanskrapande, n. 4.

SAMMANSKRIFVA, v. a. 3. Se Hopskrifva. — Sammanskrifning, f. 2.

SAMMANSKRUFVA, v. a. 1. Se Hopskrufva. — Sammanskrufvande, n. 4. o. Sammanskrufning, f. 2.

SAMMANSLAGNING, f. 2. Handlingen, då något sammanslås.

SAMMANSLUTA, v. a. 1. o. 3. (böjes som Sluta) Sluta ihop. — Sammanslutning, f. 2. (äfr. för v. n. Sluta ihop ell. tillsammans.)

SAMMANSLÄ, v. a. 5. (böjes som Slä) 1) Hopplägg, hopsammara, hopräkna. — 2) Förena till ett. S. tjemster. S. venne församlingar. — Sammansläende, n. 4.

SAMMANSMIDA, v. a. 2. Se Hopsmida. — Sammansmidande, n. 4.

SAMMANSMÄLTA, v. a. 2. Se Hopsmälta. — V. n. Förenas i och genom smältning. — Sammansmältning, f. 2.

SAMMANSMÖRJA, v. a. 2. (böjes som Smörja) Se Hopsmörja.

SAMMANSNÖRPA, v. a. 2. Se Hopsnörpa. — Sammansnörpning, f. 2.

SAMMANSPARA, v. a. 1. o. 2. Se Hopspara. — Sammansparande, n. 4.

SAMMANSPIKA, v. a. 1. Se Hopspika. — Sammanspikande, n. 4. o. Sammanspikning, f. 2.

SAMMANSPINNA, v. a. 3. (böjes som Spinna) Se Hopspinna.

SAMMANSPÄNNA, v. a. 2. Se Hopspänna.

SAMMANSTAFVA, v. a. 1. Se Hopstafva. — Sammanstafvande, n. 4. o. Sammanstafning, f. 2.

SAMMANSTICKA, v. a. 1. Genom stickning förfärdiga.

SAMMANSTRYKA, v. a. 3. (böjes som Stryka) Se Hopstryka.

SAMMANSTRÖMMA, v. n. 1. 1) Strömma ihop till ett ställe. — 2) (fig.) Samlas, förenas, komma ihop till en punkt ifrån flera håll. Folket s-de i tusental. — Sammanströmande, n. 4.

SAMMANSTÄENDE, a. 1. Sages om föremål, som stå tillsammans. S. träd.

SAMMANSTÄLLA, v. a. 2. Se Hopställa. — Sammanställande, n. 4. o. Sammanställning, f. 2.

SAMMANSTÄMMA, v. a. 2. I. Stämma, kalla ihop. S. folket till ting.

SAMMANSTÄMMA, v. n. 2. II. 1) (om instrumenter) Stämma med hvarandra. — 2) Se Öfverensstämma. De s-mde alla i hans beröm. Detta s-mer med hvad jag förut hört om honom. — S-nde, part. pres. Efter allas s. utsago. S. beröm. — Sammanstämmande, n. 4. o. Sammanstämning, f. 2.

SAMMANSTÖRTA, v. n. 1. o. 2. Störta ned i en hop. — Sammanstörtande, n. 4. o. Sammanstörtning, f. 2.

SAMMANSTÖTA, v. a. 2. Se Hopstöta, v. a. — V. n. 1) Se Hopstöta, v. n. — 2) Plötsligt sammanträffa. — 3) (fig.) a) Förenas, sammankomma. Vägarna s. der. — b) Inträffa på samma gång. Flera omständigheter s-te till hans undergång. — Sammanstötande, n. 4. (för v. a.). — Sammanstötning, f. 2. (för v. a. och v. n.).

SAMMANSVÄRJA SIG, v. r. 3. (böjes som Svärja) 1) Genom ed förpligta sig till gemensamt deltagande i något hemligt förehåvande, såsom uppror, myteri, o. s. v. S. sig till frihetens återställande. S. sig emot någon. — Syn. Sammanrota sig, Sammangadda sig. — 2) Förenas

sina bemödanden emot någon. Alla hade s-svurit sig till hans förderf. — 3) (fig.) Förenas sig, bitraga (till ens olycka, o. s. v.). Allt hade s-svurit sig emot honom. — S-svuren, part. pret. Som sammansvurit sig. Brukas mest substantivt, alltid i plural. De s-rne.

SAMMANSVÄRJNING, f. 2. Sammansvärne personers hemliga förehåvande, företag. S-en blef upptäckt. S-ens hufvudmän.

SAMMANSÄTTA, v. a. 2. (böjes som Sätta) Se Hopsäta. — S. sig, v. r. Se Sammangadda sig. — Sammansätt, part. pass. Brukas ofta adjektivt och betyder: a) (fil.) Som består af delar. — b) (kem.) S. kropp, som kan sönderdelas i två eller flera enkla kroppar. — Motsats: Enkel. — c) (bot.) S. ax, som består af flera småax. S. blomma, då flera småblommor, med sammanväxta ståndareknappar, sitta på ett gemensamt fäste inom ett gemensamt svepfoder. — Sammansättande, n. 4.

SAMMANSÄTTARE, m. 3. Ett verktyg, som nyttjas vid sammansättningen af ur.

SAMMANSTÄTTNING, f. 2. 1) Handlingen, då något sammansättes. — 2) Sammangaddning.

SAMMANSÖKA, v. a. 2. Se Hopöka. — Sammansökande, n. 4.

SAMMANTAGA, v. a. 3. (böjes som Taga) Se Hoptaga. — S-tagen, part. pass. Allt s-et, allt öfvervägadt, det ena med det andra. — Sammantagande, n. 4. o. Sammantagning, f. 2.

SAMMANTIGGA, v. a. 2. Se Hopdigga. — Sammantiggande, n. 4.

SAMMANTIMRA, v. a. 1. Se Hoptimra. — Sammantimrande, n. 4.

SAMMANTOFVA, v. a. 1. Se Hopstofva.

SAMMANTRASSLA, v. a. 1. Se Hoptrassla. — Sammantrassling, f. 2.

SAMMANTRYCKA, v. a. 2. Se Hoptrycka. — Sammantryckande, n. 4. o. Sammantryckning, f. 2.

SAMMANTRÄDA, v. n. 2. Sammankomma till underhandling, öfverläggning, ransakning, o. s. v. — Sammanträdande, n. 4.

SAMMANTRÄDE, n. 4. Se Sammankomst.

SAMMANTRÄFFA, v. n. 1. Träffa ihop, råkas, sammanstöta. — S-nde, part. pres. S. omständigheter. — Sammanträffande, n. 4.

SAMMANTRÄNGA, v. a. 2. Se Hoptränga. — Sammanträngande, n. 4. o. Sammanträngning, f. 2.

SAMMANTVINGA, v. a. 1. Se Hopvinga. — Sammantvingande, n. 4. o. Sammantvingning, f. 2.

SAMMANVARA, v. n. 3. (böjes som Vara) Vara tillsammans. — S-nde, part. pres.

SAMMANVARELSE, f. 3. (fil. o. teol.) Samtidig tillvaro. SAMMANVARO, f. sing. oböjl. (egentl. böjd kasus af obrukl. Sammanvara) Vistelse tillsammans. Under vår s.

SAMMANVIGA, v. a. 2. Se Hopviga. — Sammanvigande, n. 4. o. Sammanvigning, f. 2.

SAMMANVISPA, v. a. 1. Se Hopvispa. — Sammanvispning, f. 2.

SAMMANVRIDA, v. a. 3. (böjes som Vrida) Se Hopvrida. — Sammanvridning, f. 2.

SAMMANVÄXA, v. n. 2. (böjes som Växa) Se Hopväxa. — Sammanväxande, n. 4.

SAMMASTÄDES, adv. På samma ställe.

SAMME, m. **SAMMA**, m. f. o. n. pron. dem. 1) Som icke är någon annan, något annat, än den, det ifrågakommande. *Det är s-a man. Vid s-a tillfälle. S-a dag, då han kom. Af s-a slag ell. s-a slags. På s-a gång, på s-a tid, vid samma tillfälle, samtidigt.* — 2) Lika. *S-a skäl, omständigheter. Han har haft s-a öde som fadern. På s-a sätt, lika, t. ex.: Det går på s-a sätt med honom som med den andre.* — En och s-e ell. s-a, Ett och s-a, se **Samme**, 1. En och s-e man. En och s-a visa. — Den s-e ell. s-a, pron. dem. Har enahanda betydelse med **Samme**, hem. 1. Jag gör det s-a som han. Det är det s-a, likgiltigt. Alltid det s-a och s-a, alltid ett och s-a, alltid utan omväxling, enahanda, likadant. — I det s-a, adverbialt uttryck, som betyder: i samma ögonblick, just då, t. ex.: *Han kom i det s-a. I det s-a han skulle gå. I och med det s-a, på samma gång, just derigenom, t. ex.: I och med det s-a han skymfar henne, förnedrar han sig sjelf.*

SAMMELPLATS, m. 3. Se **Samlingsplats**. **SAMMELSURUM**, - - surium, n. 3. pl. — rier. (af holl. *Sammelsur*, egentl.: sur samling; hvarjehanda hopplöckade lemningar af mat) Se **Röra**.

SAMMET, sammett, n. sing. (medelt. lat. *Samitum*) Tjockt, fint sidentyg, med kort, tät lugg. Se **Bomulls-**, **Silkes-** och **Ylle-sammet**. Len som s., ytterst len. — *Ss. S-sfabrik, -sfabrikant, -skappa, -skläder, -slen, -slik, -smössa, -svock, -sväfvare, -svädst.*

SAMMETS BAND, n. 5. Ett slags band, väfda som sammet.

SAMMETS BLOMMA, f. 1. Se **Sammetros**. **SAMMETS BORSTE**, m. 2. pl. — borstar. Ett slags borste, med mjuka borst och sammetlen för känseln.

SAMMETSHYETE, n. sing. Ett slags hyete med på öfra sidan håriga agnar.

SAMMETSHÅRIG, a. 2. (bot.) Som har sammetstena, hår.

SAMMETSROS, f. 1. Blomväxt med strålblommor, som till utseendet likna sammet. Tagetes. *Brun S.*, med rödbruna blommor; *Gul S.*, med brungula.

SAMMETSSVART, a. 1. (bot.) Liknande svart sammet.

SAMNAD, a. 2. (egentl. part. pass. af numera obrukliga verbet *Samna*, samla) Med s. hand, makt, tillsammans, i förening. *Under s. hand, i gemensamt bruk.*

SAMQVEDA, a. pl. oböjl. (lagt.) Födde af samma moder.

SAMQVINNA, f. 1. Se **Frilla**.

SAMQVÄM, n. 5. (af *Sam* och *Moes*, G. *Quiman*, komma; således egentligen: sammankomst) Samling af personer för nöje skull och inbördes umgänge.

SAMREGERING, f. 2. Gemensam regering.

SAMRÅD, n. 5. Gemensamt råd, gemensam afserläggning. *Gå i s., samråda, komma öfverens, t. ex.: De gingo i s. med hvarandra att förgöra honom; hon gick i s. med honom att... Vara i s., hafva efter gemensamt rådslående kommit öfverens om något, t. ex.: De äro i s. med hvarandra att bedraga t. r.*

SAMRÅDA, v. n. 2. ell. **SAMRÅDAS**, v. dep. 2. Se **Råd göra**.

SAMS, adj. oböjl. o. adv. (pop. o. fam.; af *Sämja*) Se **Ense**. *Vara s. med någon. Nu*

äro de s. Lefva s. med någon. Vara, komma s. om köpet, vara, blifva ense &c.

SAMSKYLD, sammskyld, a. 2. (lagt.) S-e bröder, födde af samma far och mor.

SAMSLÄGTAD, a. 2. Af samma släkt.

SAMSPRÅK, n. 5. Se **Samtal**.

SAMSYSKON, n. 5. Syskon af samma far och mor.

SAMSYSTER, f. 2. pl. — *sysstrar*. Syster, född af samma far och mor som en annan.

SAMSÄTTA SIG, v. r. Se **Sammansätta sig**. **SAMT**, konj. 1) Tillsammans. Bibehållet endast i uttrycken: *S. och synnerligen*, alla tillsammans och hvar och en för sig, alla samtliga. *Jemt och s., alltjemt.* — 2) Äfvensom, jemte, med. *Fadren och modren s. barnen. S. med, sades förr i samma mening, men är numera föråldrad.* — 3) Brukas stundom äfven att förbinda tvänne satser i samma betydelse som: Och. *Han steg upp och gick fram, samt bockade sig för presidenten.*

SAMTAGEN, a. 2. neutr. — et. Sammantagen, sammanslegen, tänkt eller räknad tillsammans.

SAMTAL, n. 5. 1) Vexling af tal och svar emellan tvänne eller flera personer, i umgängs- eller affärslifvet. *Börja, inleda, fortsätta, sluta ett s. Hålla s. med någon om en sak. Komma, vara i s. med någon.* — *Syn. Samspråk, Colloquium, Dialog, Diskurs.* — 2) Brukas äfv. som titel på åtskilliga skrifter, författade i form af samtal. »S. i de dödes rike».

SAMTALA, v. n. 1. o. 2. Hålla samtal, vara i samtal. *S. med någon om nytt och gammalt, om en vigtig angelägenhet.* — *Syn. Samspråka, Tala, Orda, Språka, Prata, Glamma, Diskurrera.* **SAMTALSFORM**, m. 3. Form af samtal. *Författad i s.*

SAMTALSÄMNE, n. 4. Ämne för samtal. *Han har gjort sig till ett s. för hela staden.* — *Syn. Talämne.*

SAMTELIG, m. fl., se **Samtlig**, &c.

SAMTID, m. 3. De, som lefva eller lefvat på samma tid med någon. *Misskänd af sin s. S. och efterverld skola beundra honom.* — *Syn. Samtida.*

SAMTIDA, a. oböjl. Se **Samtidig**. En s. hufvudecknare. — Brukas äfv. substantivt, t. ex.: *En af hans s. Hans s. prisade honom.* — *Syn. (för plur.) Samtid.*

SAMTIDIG, a. 2. 1) Som sker på samma tid. *En s. rörelse.* — 2) Som lefver eller lefvat på samma tid med någon. *S-a skriftställare berömma honom mycket.*

SAMTIDING, m. 2. (föga brukl.) Samtida person.

SAMTING, n. 5. *Strengnäs S.* en marknad i Strengnäs, som hålles i Februari månad och har sitt namn deraf, att fordom vid denna tid i Strengnäs hölls ting med hela Södermanland.

SAMTJOCK, a. 2. Af så tjock konsistens, att den närmar sig till fasthet.

SAMTLIG, a. 2. Inbegripande alla, hel och hållet; (för plur.) alla. *S-a borgerskapet. Hans s-a kreditorer.* — Brukas i plural äfv. substantivt, t. ex.: *Alla s-e.*

SAMTLIGEN, adv. Alla tillsammans, alla utan undantag. *De äro s. bjudne.*

SAMTYCKA, v. n. 2. Se **Bifalla**, hem. 1. *S. till något. Han har s-kt till förslaget. S., att något sker. Jag s-ker ej.* (Ordspr.) Den som ligger, han s-ker, anses hafva samtyckt. —

Syn. Bifalla, Lemna, Gifva sitt bifall, Tillåta, Medgifva, Bevilja, Sägja ja, amen till.

SAMTYCKE, n. 4. Se **Bifall**, hem. 1. *Det skedde med, utan hans s. Dertill fordras föräldrarnes s. Gifva sitt s. till, se Bifalla.* — *Syn. Bifall, Lof, Tillåtelse, Beviljande, Begifvande, Medgifvande.*

SAMUM, såmumm, m. sing. En het vind, som blåser i Arabien, Syrien och Mesopotamien, samt på ögonblicket dödar människor och djur, som inandas den.

SAMVARA, v. o. 3. (höjes som *Vara*, men brukas endast i inf. o. part. pres.) Se *Koexistera*.

SAMVARELSE, f. 3. (teol.) Se *Koexistens*.

SAMVARO, f. sing. oböjl. Se *Sammanvaro*.

SAMVERKA, v. n. 1. Verka gemensamt, i förening. *Allt s-de till hans undergång.*

SAMVERKAN, f. sing. indef. Gemensam verking. *Flera krafters s.*

SAMVETE, såmmvette, n. 4. (Af *Sam* och *Veta*, således egentl.: medvetande.) Föruftats om-döme om det rätta eller orätta i våra handlingar. *Hafva godt, lugnt, rent s., icke veta med sig något ondt. Hafva ett ömt s., vara samvetsgrann. Hafva inlet s., vara utan s., utan ånger göra det onda. Med godt s., utan att behöfva ångra, t. ex.: Det kan du med godt s. göra. Ondt s., medvetande af brott, synd, förbrytelse, fel. Hafva ondt s. öfver något. Plåga s-t, väcka, orsaka ånger, t. ex.: Minnet deraf plågade hans s. Ej hafva s. att..., vara för ömsint att..., t. ex.: Jag har ej s. att bry henne. Ej göra sig s. att..., utan fruktan för samvetsagg göra något, t. ex.: Han gör sig ej s. att preja sina egna underhåfvande. För sitt s-s skull, ell. för att freda sitt s., af fruktan för samvetsagg. Hafva något på sitt s., hafva begätt något, som man ångra eller borde ångra. Taga något på sitt s., åtaga sig det moraliska ansvaret deraf. Lägga något på ens s., göra någon moraliskt ansvarig för en sak. Fråga en på s., med fordran af svar enligt samvete. I samma mening säges äfv.: *Såga, försäkra, bedyra o. s. v. på s., t. ex.: Säg mig på s., huru dermed förhåller sig; på mitt s. försäkrar jag er, att... Efter s., samvetsgrant. — Ss. Samvetsförebärelse, -spröfnig.* (Samvette.)*

SAMVETSAGG, n. 5. Känsla af oro öfver begånget brott, synd, öfverträdelse. — *Syn. Samvetsqual.*

SAMVETS-BETÄNKLIGHET, f. 3. Se *Samvetssskrupel*.

SAMVETSENLIK, a. 2. Enlig med det inre medvetandet.

SAMVETSFRID, m. sing. Rent, lugnt samvete. — *Syn. Samvetslagn.*

SAMVETSFRIHET, f. 3. Frihet att i religionsämnen följa sin enskilda öfvertygelse, såvida man ej bryter emot bestående lagar eller verkor på ett för det allmänna bästa skadligt sätt. — *Motsats: Samvetsfvång.*

SAMVETSFRÅGA, f. 1. Se *Samvetsmål*, 1.

SAMVETSGRANN, a. 2. 1) Som alltid rådför sig sitt samvete och noga rättar sig derefter. *En s. menniska.* — *Motsats: Samvetslös.* — 2) Se *Grannlaga*. *Vara s. i valet af vänner.*

SAMVETSGRANNHET, f. 3. Egenskapen att vara samvetsgrann.

SAMVETSGRANT, adv. På ett samvetsgrant sätt, med samvetsgrannhet.

SAMVETSLUGN, n. sing. Se *Samvetsfrid*.

SAMVETSLÖS, a. 2. Som icke frågar efter pligt och samvete; omensklig, hjertlös. — *Motsats: Samvetsgrann. — Samvetslöshet, f. 3. — Samvetslöst, adv.*

SAMVETSLÖST, n. 5. 1) Tvifvelaktigt fall, då samvetet ej rätt vet, hvad som bör göras eller icke. — *Syn. Samvetsfråga.* — 2) Se *Samvetslak*.

SAMVETSPLIGT, f. 3. Sådan pligt, till hvars uppfyllande vi väl förbindas af vårt samvete, men ej af andra kunna tvingas.

SAMVETSQUAL, n. 5. Fortfarande pinsam känsla af oro till följe af samvetets förebärelser.

SAMVETSHO, f. sing. Se *Samvetslagn*.

SAMVETSSAK, f. 3. Sak, mål, angelägenhet, som anses så vigtig, att den uraktlåten kan orsaka samvetsförebärelser. *Det är en s. Göra sig något till s.* — *Syn. Samvetsmål.*

SAMVETSSKRUPEL, såmmvetssskruppel, m. 3. pl. — *skrupler*. Ångsligt tvifvel, huruvida man handlar rätt, i likgiltiga fall. — *Syn. Samvetsbetänklighet, Samvetsvifvel.*

SAMVETSTVIFVEL, n. 5. Se *Samvetssskrupel*.

SAMVETSTVÅNG, n. 5. Det slags tvång, som äger rum, då man i religionsämnen ej får följa sin enskilda öfvertygelse.

SAMVETSÅRM, a. 2. Se *Samvetsgrann*.

SAMÄGARE, m. 5. En, som har något i samägo med en annan. [Sameg-]

SAMÄGO, f. sing. indef. oböjl. *I s., i gemensam ägo.* [Samego.]

SANCT, se **Sankt**.

SAND, m. sing. Samling, massa af gröfre eller finare korn af kisel, quarz m. m., en produkt af mångfaldiga, isynnerhet kvartshaltiga bergarters söndersmulning. *Grof, fin s.* — Se f. ö. *Flugsand, Strömsand, m. fl. — Ss. S-aktig, -art, -backe, -berg, -blandad, -botten, -grop, -grund, -hög, -korn, -lager, -mark, -trakt, -väg, -ås, -öken.*

SANDA, v. a. 1. Beströ med sand. *S. ett golf, skrifvet papper.*

SANDARAK, se **Sandrak**.

SANDAL, sandal, m. 3. (grek. *Sandalon*) 1) (hos de forna Grekerna) Hög sula af lätt trä, kork eller läder, som fästades med remmar om foten. — 2) Preststoff.

SANDBAD, n. 5. 1) (ktr.) Det slags bad, då hela kroppen omhöljes af ett lager varm sand. — 2) (kem.) Ett kärls upphettning i varm sand.

SANDBAGGE, m. 2. pl. — *baggar*. Insekt af skalbaggar, hvars larver gräfvit sig ned i sand. Ciciudela.

SANDBANK, m. 2. Bank i hafvet, bestående af sand.

SANDBORDSPLANKA, f. 1. (skepp.) S-kor, de bordläggningsplanor, som äro närmast kölén.

SANDBYGD, f. 3. Bebyggd trakt med sandmark.

SANDBÖSSA, f. 1. eller

SANDDOSA, f. 1. Med små hål upptill tät genomborrad dosa, hvari strösand förvaras.

SANDEL, m. sing. *Röd s.*, den blodröda veden af träden *Pterocarpus santalinus* och *Pt. indicus*.

Gul s., den gula, hårda, tätta, tunga, törnrosuktande, aromatiskt smakande veden af ostindiska trädet *Santalum album*. Kallas äfv. *Gult Ambra-trä. Hvít s.*, den lukt- och smaklösa veden af samma träd.

SANDELTRÄD, n. 5. Gemensam benämning på de träd, hvaraf sandel fås.

SANDERZ, m. sing. (mineral.) Ett slags sandsten, som håller bly, koppar och tenn.

SANDFORM, m. 2. Form för gjutning i sand.

SANDGÅNG, m. 2. Gång med påkörd sand, i park, trädgård, o. s. v.

SANDHAFRE, m. sing. En sort hafre, som trivas bäst på sandjord.

SANDHED, f. 2. Hed med sandmark.

SANDIG, a. 2. Som består af, blandad med, uppfylld af sand. *S. mark, jord, sjöbotten. S. trakt.*

SANDJORD, f. sing. Jordmån, som innehåller till det mesta sand (öfver 80 procent).

SANDKAPELL, -- pä'll, n. 3. o. 3. (kem.) En tillställning, hvari sand upphettas, för att deri sätta glaskärl till afdunstningar, kokning eller destillering. [*capell.*]

SANDKRYPARE, m. 3. Fisk af Cyprinslägtet, 6 till 8 tum lång, svartgrå, med gröna prickar. Cyprinus Gobio.

SANDKÄRRA, f. 1. 1) Kärra att köra sand uti. — 2) Kärra, lassad med sand.

SANDKÖRARE, m. 3. 1) En, som kör sand. — 2) Se Sandåkare.

SANDLILJA, f. 1. Ört med snöhvita, nästan klocklika blommor. *Anthemum Lilago.*

SANDLOPPA, f. 1. Se *Tschik.*

SANDLÖPARE, m. 3. Ett slags fågel, nära 2 tum lång, ofvan ljusgrå eller rödbrun och svartäckig, med vit mage. *Arenaria.*

SANDMANER, -- er, n. 3. Ett etsningsätt med användande af sand, för kopparstickstryck.

SANDMO, m. 2. Ofruktbart sandfält.

SANDMOSSA, f. 1. Se *Blaslemossa.*

SANDMUSSLA, f. 1. Ett slags mussla.

SANDMYLLA, f. sing. Lerbaltig jordmån med sand till 60--80 procent.

SANDMÄLERI, n. 3. Strömmåleri med färgad sand.

SANDNEGLIKA, sännndä'jlicka, f. 1. En i sand växande art af Neglikeslägtet, med hvita, väluktande blommor. *Dianthus arenarius.*

SANDORM, m. 2. En art huggorm med ett litet mjukt horn på nosen. *Vipera ammodytes.*

SANDPAPPER, n. sing. Med fin, mycket skarp qvartssand öfverdraget papper, hvilket vid vissa tillfällen begagnas såsom smörgälpapper.

SANDPILL, m. 2. Se *Myrlejon.*

SANDRAK, sänndrack, m. sing. Ett slags harts af det nordafrikanska barrträdet *Thuja articulata*, hvilket begagnas till feroissa. [*Sandarak, Sandrack.*]

SANDREFVEL, m. 2. pl. — *reflar.* I hafvet utlöppande sandås.

SANDREGN, n. 3. Regn, blandadt med sand, som upptages i luften af hyvlande och starkt elektriska moln, då de stryka fram nära utmed jorden.

SANDRIS, n. 3. Örtslägtet *Draba.*

SANDRULLING, m. 2. Fågel af Vadarne, 7 tum lång med pomeransula ben och en bred svart gördel öfver bröstet. *Charadrius hiaticula.*

SANDRÄTTA, f. 1. *Capska S-n*, djur af Gnagarne, stort som en kanin, med en bred och stark nos, tjenlig att gräva i jorden. *Bathyergus maritimus.*

SANDRÖR, n. 3. Se *Sandhafre.*

SANDSKIFFER, m. sing. Ett slags skifrig sandsten.

SANDSTARR, m. sing. En art Starr, som planteras att hämma flygsand. *Carex arenaria.*

SANDSTEN, m. 2. Stenart, som vanligen är

en hopgyttring af sand. — *Ss. S-sarbete, -sberg, -sbrott.*

SANDSÄCK, m. 2. Med sand fylld säck, som nyttjas vid belägringar.

SANDTÄRTA, f. 1. Ett slags tärt, med en tjock blandning af hvitt franskt vin och finsiktadt socker struken emellan kakorna.

SANDTÄGT, f. 3. 1) Hämtning af sand ifrån en sandgröp, o. s. v. — 2) Rättigheten dertill.

SANDUR, n. 3. Se *Timglas.*

SANDVÄLL, m. 2. 1) Vall af sand. — 2) Hop af sand, som under tidens lopp bildat sig vid glaciärer.

SANDÄL, m. 2. Mjukfenig benfisk, 6 till 10 tum lång, trind eller något fyrkantig, af grönbrun färg; gräver sig djupt ned i sanden. *Ammodytes Tobiasus.* Kallas äfv. *Tobis.*

SANDÖDLA, f. 1. Ett slags ödla, 9 till 10 tum lång, ofvan gråbrun, undra kroppsdelarne silfvergrå, skiftande i gröngult och svartprickig. *Lacerta agilis.*

SANDÖRT, f. 3. Örtslägtet *Arenaria.*

SANGVINISK, a. 2. (af lat. *Sanguis*, blod) Benämning på dem, som hafva ett lätt blod, äro mycket öppna för alla sinliga känslor och råka snart i passion. *S. komplexion*, fina, spända, retliga muskel- och nervtrådar; en tunn, röd, lätt flytande blod; kroppen vanligen blond, rödlett, qvick i rörelser. *S-t temperament*, då man har lätta och lifliga känslorörelser, med lätt uppväckta begär. *S-t-koleriskt temperament*, anlag till glädtighet och verksamhet. *S-t-flegmatiskt temperament*, benägenhet för hvila och vällefad.

SANIKEL, sänick'l, m. 3. pl. — *kler.* Särskild ört med hvita blommor. *Sanicula europaea.*

SANITET, -- ét, f. 3. (lat. *Sanitas*) Sundhet.

SANITETSGODS, -- étsgödds, n. 3. Ett slags sämre porstin.

SANITÄR, -- är, a. 2. Som angår eller har afseende på helsan.

SANK, sänngk, a. 2. (af *Sjunka*) Lågländ och sumpig. *S. mark.*

SANK, sänngk, (af *Sjunka*; egentl. djup, boten) *Gå i s.*, sjunka till botten, gå i grund. *Skjuta i s.*, medelst grundskott försänka ett fartyg.

SANKHET, sänngkhét, f. 3. Egenskapen att vara sank.

SANKT, sänngkt, adv. Lågt och vattensjukt. *Ligga s. Vara s. belägen.*

SANKT, sänngkt, (lat. *Sanctus*) Helig. Brukas framför katolska helgons namn, t. ex.: *Sankt Erik, Sankt Olof.* Förkortas då vanligtvis till *S.*, *Set.* ell. *S:t*, t. ex.: *S:t Erik.*

SANKTION, sänngktschön, f. 3. (lat. *Sanctio*) Stadfästelse. [*Sanction.*]

SANKTIONERA, sänngktschonëra, v. a. 1. (fr. *Sanctionner*) Stadfästa. [*Sanct --.*]

SANN, a. 2. neutr. *sant.* 1) Med rätta förhållandet, verkligheten, öfverensstämmande. *En s. berättelse. S-a skildringar, teckningar, uppgifter. Det är icke sant. Icke ett ord deraf är sant. Han säger aldrig ett sant ord. Det är sant ell. sant är, att man kan klaga, men ..., visst kan man klaga, men ...* (Fam.) *Det är sant ell. det var sant*, säges, när man plötsligt erinrar sig något. — *Syn.* Sanningsenlig. — 2) Af rätta slaget, verklig. *En s. vän. S. ånger.* — *Syn.* Sannskyldig, Verklig, Riktig, Rättskaffens, Äkta. — 3) Som verkligen tilldragit sig, verklig. *En s. händelse.* — *För sann*, adv. (föräldr.) Sannerligen. *Jag säger dig för s., att ...*

SANNA, v. a. 1. 1) Bekräfta, vittnorda sanningen af något. *Han s-r ordspråket, att ... S. en spådom*, förverkliga den, låta den gå i uppfyllelse. — 2) Erkänna sanningen af något. *Du skall en gång s. mina ord, att ...* — *S-s*, v. dep. Blifva sann, slå ju, gå i fullbordan. *Nu s-s mina ord.*

SANNERLIGA ell. SANNERLIGEN, adv. I sanning. *S-a, s-a, säger jag eder ... Det går s-en icke an.* — *Syn.* I sanning, Visserligen, För visso, Sakerligen, Verkligen, För sann.

SANNFÄRDELIGA ell. SANNFÄRDELIGEN, adv. Se *Sannfärdigt.*

SANNFÄRDIG, a. 2. 1) Sanningsenlig, sann. *En s. berättelse.* — 2) (om person) Som noga håller sig vid sanningen. *S. författare. S-t vittne.* *Gud är s., Gud säger sanningen och fullbordar hvad han sagt.*

SANNFÄRDIGHET, f. 3. Egenskapen att vara sannfärdig. *Guds s.*

SANNFÄRDIGT, adv. I öfverensstämmelse med sanningen. *S. skildrad händelse.* — *Syn.* Sanningsenligt.

SANNBET, f. 3. (mindre brukl.) Egenskapen att vara sann.

SANNING, f. 2. 1) Begreppens öfverensstämmelse med föremålen; omdömens, grundsatsers och slutsatser riktighet. *Söka s-en. S-en af ett omdöme, en slutsats. Kristna religionens s. En läras s. Känsla för s-en. Det är icke all s., som får sägas.* — 2) Öfverensstämmelse mellan tal eller skrift och rätta förhållandet. *Säga, tala s. Det är s. hvad jag säger. Det är s. det s-en. Säga en s-en. Hålla sig vid s-en. S-en är, att ... S-en att säga, för att säga sanning, om jag skall tala sanning.* — 3) Sann sats, lärdom, lära. *Religionens s-ar. En moralisk s. — 4) Uppriktighet. Han talade med en min af s., som öfvertygade mig.* — 5) (estet.) Trogen efterbildning af naturen. *Det är mycken s. i denne poets arbeten, i denne skådespelares aktion, i detta landskapsstycke.* — *I sanning.* Adverbialt talesätt, af samma betydelse som: med sanning, sanningsenligt, sannerligen, verkligen, i verkligheten. *Jag kan i s. säga, att ... Det är i s. så. Det går i s. icke an. Det är i s. bra besynnerligt.* — *Ss. S-sfull, -skärlek, -slös, -svän, -salskande.*

SANNINGSENLIG, a. 2. Enlig, öfverensstämmande med sanningen. — *Sanningsenlighet*, f. 3. — *Sanningsenligt*, adv.

SANNINGSKÄNSLA, f. 1. Bøjelsen att vara sannfärdig.

SANNINGSMAN, m. 3. pl. — *män.* En, som noga håller sig vid sanningen.

SANNOLIK, a. 2. Säges om det, som kan förmodas vara sant, såsom hafvande flera skäl för än emot sig. *En s. förklaring. Det är s-t, att ...* — *Syn.* Trolig, Liklig, Förmodlig.

SANNOLIKHET, f. 3. En ringare grad af visshet, då flera skäl äro för än emot. — *Syn.* Trolighet, Liklighet.

SANNOLIKT, adv. Efter all sannolikhet. *Det är s. så.* — *Syn.* Se *Troligtvis.*

SANNSAGA, f. 1. 1) Diktad berättelse, hvilken framställes såsom i verkligheten passerad. — 2) Sann, men fabelaktig historia.

SANNSKYLDIG, a. 2. Verklig, (den) rätta. *Han är den s-e gerningsmannen.*

SANNSPÄD, a. 2. Som spår sant. *Han har ej blifvit s. Göra någon s.*

II.

SANS, m. sing. Se *Sansning. Förlora s-en. Utan s. Återkomma till s.*

SANSA SIG, v. r. 1. 1) Återfå sansningen, återkomma till sig själf. I denna bem. mindre brukligt. — 2) Komma till besinning, besinna sig, hämta sig ifrån förskräckelse, häpnad o. s. v., fatta sig.

SANSKRIT, sanskri'tt, n. sing. indef. (egentl. utbildad) Det gamla lärda språket i Hindostan, på hvilket den äldre indiska litteraturen är författad.

SANSKULOTT, m. 3. (fr. *Sans-culotte*, egentl.: byxlös) Benämning på jemlikhetsifranne under första franska revolutionen.

SANSLÖS, a. 2. Utan sans, utan medvetande. *S-t tillstånd.* — *Syn.* Medvetlös, Lidlös.

SANSLÖSHET, f. 3. Fråvaror af sans, sanslöst tillstånd. *Hennes s. varade länge.* — *Syn.* Medvetlöshet, Lidlöshet. — *Ss. S-stillstånd.*

SANSNING, f. 2. Medvetande af sin tillvaro. *Ha s. Förlora s-en. Utan s. Komma till s. igen, återfå s-en.*

SANT, adv. 1) I öfverensstämmelse med sanningen. *Säga, tala s. S. skildrad.* — 2) Visst, säkert. I eder och betydningar. *Så s. Gud lever. Så s. jag lever. Så s. mig Gud hjelpe!* [*Sannt.*]

SAPANTRÄ, sapanträ't, n. sing. Ett slags ostindiskt Brasilieträd.

SAPHIR, se *Safir.*

SAPONIN, -- in, n. sing. (kem.) Eget ämne, som innehålles i örten *Saponaria.*

SAPOTILJTRÄD, n. 3. Ett tropiskt trädslag med välsmaklig frukt. *Achras Sapota.*

SAPP, m. 3. (fr. *Sape*) Belägringsarbete, hvarvid skansorgar begagnas.

SAPPERA, v. a. 1. (befästn.k.) Göra sapper. SAPPÖR, -ör, m. 3. (fr. *Sapeur*) Skansgräfvare.

SAPPÖRBRIGAD, sapor'brigad, m. 3. Afdelning af fyra sapperör.

SARABAND, -- änd, m. 3. Ett slags spansk dans med kastanjetter.

SARDANAPAL, sarddanapall, nom. prop. m. 1) Namnet på den siste och vållustigaste konungen hos Assyrierna. — 2) (fig.) Yppig, qvinlig och vållustig furste.

SARDANAPALISK, a. 2. *S. veklighet*, lik *Sardanapals*, d. v. s. ytterlig.

SARDELL, sarddë'll, m. 3. (fr. *Sardelle*) Fisk af Silsläktet, 8 till 9 tum lång, i Medelhafvet. *Clupea Sardinus.*

SARDER, sard'r, m. 3. Se *Karneol.*

SARDONISK, a. 2. *S-t skrätt*, ofrivilligt, krampaktigt skrätt (egentl. en skrättlik, krampaktig förvridning af ansigtsmusklerna, åstadkommen genom verkan af Herba *Sardonica*, en giftig växt på Sardinien).

SARDONYX, -- y'x, m. 3. Ett slags ädelsten, som utgör en blandning af karneol och kalcidon.

SARF, m. 2. pl. *sarfar.* En allmänt bekant fisk af Cyprinslägtet. *Cyprinus erythrophthalmus.* (Fig.) *Som sarfen i kvar lek*, med öfverallt, i alla sällskaper.

SARFVING, m. 2. (skepp.) Ett slags grof plattning, som vires kring ankartåg, der de äro utsatta för skamfling.

SARG, sarrj, n. sing. Se *Kält.*

SARG (g hårdt), m. 3. Ett slags infattning, af plattad guldråd kring en ädelsten.

SARGA, sarrja, v. n. 1. (frequentativ af *Sära*) Med många små skårer eller hugg sönderslita.

köttet på människor eller djur. — V. n. Se *Källa*. — *Sargande*, n. 4. o. *Sargning*, f. 2.

SARGE, särsch, m. 3. (franskt ord) Den del af stammen på en violin, som förbinder resonansbotten med baksidan.

SARKASM, sarkåsm, m. 3. (grek. *Sarkasmós*, af *Sarkazein*, sönderlita) Stickord.

SARKASTISK, sarkåstisk, a. 2. Bitande, bittert hänande.

SARKOFAG, sarkåfåg, m. 3. (grek. *Sarkophagos*, egentl. köttätande) 1) (hos Greker och Romare) Likkista af ett slags kalksten, som snart förtärde de deri lagda liken. — 2) (nu) Praktfull likkista af sten. [Sarkophag.]

SARONSBLOMSTER, såransblå'minst'r, n. 3. En art af Neglika med röda blommor. *Dianthus Armeria*.

SARS, särs, n. sing. (fr. *Serge*) Ett slags tunt kyrpradt, icke valkad ytletyg. — *Ss. S-fabrik*, -väfvare.

SASSAFRAS, sassafrass, m. sing. Den väl-luktande roten af Sassafraträdet, hvilken begagnas som läkemedel.

SASSAFRASTRÄD, n. 3. En nordamerikansk art af Lagerträdet. *Laurus Sassafras*.

SASSAPARILL, - - - i'll, m. 3. En sydamerikansk växt, hvars rot nyttjas som läkemedel. *Smilax Sassa-parilla*. — Skrifves äfv. *Sarsaparill*.

SATAN, sátann, nom. prop. m. Hebreiskt ord, som egentl. betyder: fiende. 1) Se *Djefvul*. 2) Gentilven *Satans* brukas med andra substantiver i samma mening som: djefvulsk, förbannad, t. ex.: *En s-s människa*, *ett s-s lefverne*. — 2) Se *Djefvul*, 3.

SATANISK, a. 2. Se *Djefvulsk*. — *Sataniskt*, adv.

SATANSTYG, n. 3. Se *Djefvulstyg*.

SATE, m. 2. pl. *satar*. (pop. o. fam.) Se *Satan*, 2.

SATELLIT, satällit, m. 3. (lat. *Satelles*) 1) Lifvakt; trogen, skyddande ledsagare; blindt verktyg för en annans vilja, handläggare. — 2) Biplanet, drabant.

SATIN, -i'n, n. sing. Ett slags fint, slätt och glänsande sidentyg.

SATINAD, - - - äd, m. 3. En sort halfsiden-väfnad af silke och bomull.

SATINETT, - - - nätt, n. 3. En sort skuren bomullsväfnad, äfven kallad Engelskt skinn.

SATIR, -i'r, m. 3. (enligt somliga af *Satyrus*, *Satyr*; rättare af lat. *Satira* ell. *Satura* (poësi), af *Satur*, åtskillig) 1) Skaldedikt, som på ett qvickt och bitande sätt förlöjligar människornas laster och dårskaper. *Horatii s-er*. — 2) Bitande tal eller skrift.

SATIRIKUS, satirikuss, m. pl. *satirici*, eller *SATIRIKER*, satirick'r, m. 3. 1) Författare af satirer. — 2) Satirisk person. — Skrifves äfv. *Satiricus*.

SATIRISERA, v. a. 1. På ett qvickt och bitande sätt förlöjliga.

SATIRISK, a. 2. Som på ett qvickt och bitande sätt förlöjligar människornas laster och dårskaper. — *Syn*. Bitande, Hvass, Försmädlig. — *Satiriskt*, adv.

SATISFACTION, sätissfacktschön, f. 3. (lat. *Satisfactio*) 1) Tillfredsställelse. — 2) Upprättelse, godtgörelse. [— faction.]

SATRÄP, saträpp, m. 3. (grek. *Satrapés*) Ståthållare eller höfding i det fordnä Persien.

SATRAPI, - - pi, f. 3. En satraps höfding-döme.

SATS, satts, m. 3. (af *Sätta*) 1) a) Så mycket som på en gång fordras, tages eller tillsättes till en blandning. — b) Hvarje i lustfyververikonen använd brännbar blandning. — 2) Insats i spel, hvad som utsättes på ett kort, o. s. v. — 3) Hopp. språng, t. ex. af en häst med sin ryt-tare öfver en graf. *Göra en s.* — 4) Påstående, mening, lära. *Det har alltid varit min s., att...* — 5) (log. o. gram.) Ett genom ord uttryckt omdöme. — 6) (i musik) Hvarje grupp af toner, hvilka i sin sammansättning utgöra ett större eller mindre helt.

SATT, a. 1. (egentl. part. pass. af *Sätta*) Se *Undersättig*.

SATTYG, sät-ty'g, n. 3. Se *Satanstyg*.

SATUNGE, sätun'ge, m. 2. pl. — ungar. Se *Djefvulsunge*.

SATURNUS, saturnuss, nom. prop. m. 1) Romarnes benämning på Tidenes gud. — 2) Den största af planeterna i vårt solsystem.

SATYR, satyr, m. 3. (grek. *Satyrós*; mytol.) Bacchi följeslagare, föreställd med långspetsade öron, bocksvans och bockfötter.

SATYRIASIS, - - ri'asiss, f. sing. (grek.) Se *Priapism*.

SATYRÖRT, satyr'ört, f. 3. Örtslägtet *Satyrium*.

SAYANNER, savann'r, f. 3. pl. Stora, sum-piga med vass och högt gräs beväxta landsträckor i norra Amerika.

SAYOJKÄL, sav'jkkäl, m. sing. En finare och tidigare kälsort än hvitkäl, med skrynkliga, till en del krusiga blad.

SAX, f. 2. 1) (i fornspråket) Kort, krokigt svärd. — 2) Ett skärande, till klippning begagnadt verktyg, bestående af tvänne sammannitade stycken (Skalmar) med på inre sidan hvass egg. Sådana äro af flera slag, såsom: *Ull-, Klädes-, Bleck-, Ljus-, Fruntimmers-, Papperssax*, m. fl. *En s. består egentligen af två häftslänger, som röra sig omkring en gemensam punkt.* — 3) (jäg.) Ett redskap att fånga vilda djur, såsom råfvar, vargar, björnar. — 4) (skepp.) Tvänne spiror eller trädstammar, som uppställas i kryss och faststagas vid däckat å ett fartyg, för att begagnas i stället för mastkran. — 5) Ett slags gaffel med två saxlika armar, hvarmed brandvakter i vissa städer äro beväpnade. — 6) (vid myntverk) Ett af jern förfärdigadt verktyg, hvarmed mynt-plattor af silfver eller koppar uttryckas till bestämd storlek. — *Ss. S-fodral*.

SAXVERK, n. 3. Se *Tenalj*.

SAYETTGARN, saj'ettgårn, n. sing. indef. Ett af flera sorter tvinnadt kamullgarn.

SBIRR, m. 3. (ital. *Sbirro*) Polisbetjent uti Italien.

SCAMMONIUM, skamóniumm, n. sing. Ett häftigt laxermedel, som fås af den österländska växten *Convolvulus Scammonia*.

SCEN, sön, m. 3. 1) Skådeplats, skådebana, teater. Benämningen härledd deraf, att de första skådespel gäfvos i tält (gr. *Skänd*). *Upptråda på s-en*, utföra en teaterroll; (fig.) på ett väsendtligt sätt, såsom hufvudperson, deltaga i viktiga händelser. — 2) Hvarje särskild afdelning af en akt i ett skådespel. *En akt, som består af tolf scener. Femte s-en i första akten.* — *Syn*. Upptråde. — 3) Land eller ort, der handlingen i en pjäs föreställes äga rum. *S-en är i Paris.* — 4) (fig.) a) Skådespel, taffa. *En landlig s.*

Hvilken vacker s., att skåda solens nedgång i hafvet! — b) Upptråde. *En obehaglig s. Till-ställa en s.*

SCENERI, seneri, n. 3. 1) Samteliga dekorationer, som tillhöra ett teaterstycke eller någon viss afdelning deraf. *Femte aktens s.* — 2) (fig.) Landskap, taffa.

Anm. Ordet är bildadt med fransk ändelseform, men i franskan finnes ej *Scenerie*.

SCENFÖRÄNDRING, sön- - - , f. 2. Förändring af dekorationer i en teaterpjäs.

SCENISK, sönissk, a. 2. Som angår, göres på skådebanan. *S. föreställning*.

SCENOGRAFI, sön'grafi, f. 3. 1) Konsten att måla teaterdekorationer. — 2) Konsten att måla i perspektiv. [— graphi.]

SCEPTER, schä'ppt'r ell. sä'ppt'r, n. 3. (grek. *Skeptron*) Spira.

SCEPTICISM, schä'pptis'sm ell. sä'pptis'sm, m. 3. 1) Sceptiska filosofien, Sceptikerpes lära. — 2) Tvifvelsjuka.

SCEPTIKER, schä'pptick'r ell. sä'pptick'r, m. 3. eller

SCEPTIKUS, schä'pptikuss ell. sä'pptikuss, m. pl. *sceptici*. (grek. *Skeptikos*) 1) Filosof, som ej vågar antaga något såsom bestämt gifvet, utan tviflar på allt. — 2) Tviflare. — Skrifves äfv. *Skeptiker* ell. *Skeptikus*.

SCEPTISK, schä'pptisk ell. sä'pptisk, a. 2. Tviflande på allt.

SCH! int. Tyst! stilla! — Skrifves äfv. *St!*

SCHABER, scháb'r, s. oböjl. (fam., skämtv.) Penningar.

SCHABRAK, -ák, n. 3. (af turk. *Tschabrak*) 1) Prydligt täcke under sadeln på en rytthäst. — 2) Se *Sadeltäcke*. [Skabrak.]

SCHACK, n. sing. indef. (af pers. *Schah*, konung; således egentl.: kungsspelet) 1) Allmänt bekant spel, som spelas af två personer på ett bräde med 64 rutor, och 16 svarfvade pjäser på hvardera sidan, af hvilkas flyttning på rutorna spelets utgång beror. *Spela s.* *Ett parti s.* — 2) Kungens ställning, då han genom ett drag kommer i pris. *Såga s.* eller blott a./ uttryck, hvarmed man vid ett drag gifver motståndaren tillkänna, att han bör akta sin kung. *Stå i s.*, säges om kungen, när han är i den ställning, att han kan tagas af någon motspelarens pjäs. (Fig.) *Hålla i s.*, tvinga att vara på sin vakt, hindra från att företaga något. — *Ss. S-pjes*, -ruta, -spel, -spelare.

SCHACKA, v. a. 1. I schackspelet, flytta en pjäs så, att motståndarens kung kommer i pris. *S. kungen med hästen.* — *Schackande*, n. 4. o. *Schackning*, f. 2.

SCHACKBRÄDE, n. 4. Bräde med 64 rutor, hvarpå schack spelas.

SCHACKER, n. sing. Se *Schackeri*.

SCHACKMATT, a. 1. 1) Se *Matt*, II. *Göra, vara s.* — 2) (fig. fam.) Matt, utmattad.

SCHACKPATT, a. oböjl. Se *Patt*, adj. oböjl.

SCHACKPIES, m. 3. Hvarje af de svarfvade figurer, som brukas vid schackspelning.

SCHACKRA, v. n. 1. (t. *schachern*, af hebr. *Sachar*, handla) Drifva handel i smått, genom utbudning i hus och gårdar åt kommande och gående. Innesfatta vanligen begreppen af prejeri och bedräglighet. *S. med någon. S. med något. S. af en något.* tillhandla sig något af en person för en spottstyver. *S. bört*, bortsälja smärre saker genom utbudning till kommande och gående. *S. ihóp*, genom schackrande samla. —

Schackrande, n. 4. o. *Schackring*, f. 2. [Schackra.]

SCHACKRARE, m. 3. En, som lefver af att schackra eller är fallen för schackeri.

SCHACKRERI, n. 3. Handels drifvande i smått genom utbudning i hus och gårdar, åt kommande och gående.

SCHACKT, se *Schack*.

SCHAGG, m. sing. Ett slags groft ylletyg.

SCHAGRÄNG, -äng, n. sing. (pers. *Sagre*) Ett slags prickigt läder, beredd af häst- eller äsnehud, eller af huden af hajfisk. — 2) Se *Schagrängläder*.

SCHAGRÄNGLÄDER, n. sing. Ett slags schagrängligt läder, beredd af getskinn eller tunt läder.

SCHAKAL, -ál, m. 3. (hebr. *Schachal*) En art af Vargsläktet, i Afrika och södra Asien, till form, storlek och färg lik en brungrå valhund. [Jahal, Chakal, Jackhals.]

SCHAKT, schácht, n. 3. o. 3. (t. *Schacht*) Lodrätt nedstigande, utsprängd öppning i en grufva, för dess bearbetande. [Schacktt.]

SCHAKÅ, -å', m. 3. (t. *Czakow*; från ungerskan) Ett slags hög, nedtill smalare, upptill vidare, rund hufvudbeträckning af filt, för militärer. [Tschakå, Tschako, Schako.]

SCHAL, m. 2. (eng. *Shawl*) Stor duk för fruntimmer, att breda öfver hals, rygg och bröst, så att den hänger långt ned fram- och baktill. Ursprungligen benämning på det finaste af alla hittills kända ylletyg, som tillverkas i Orienten.

SCHALETT, -l'ett, m. 3. (diminutiv af *Schal* med fransk ändelse) Mindre schal, fruntimmershalsduk.

SCHALONG, se *Chalon*.

SCHALOTTENLÖK, m. 2. Ett slags lök, som växer vild i Mindre Asien. *Allium Ascalonicum*.

SCHALULL, - - , f. sing. Ull af tibetanska får och getter.

SCHAMAD, se *Chamadé*.

SCHAMAN, -án, m. 3. (i Kina, Mongoliet, m. fl.) Prest, som tillika är läkare, trollkarl och andebesvärjare.

SCAMPINJON, se *Champignon*.

SCHAMPLUN, schamplun, m. 3. Modell, form, af trä eller jern; formbräde, formjern.

SCHAMPLUNERA, v. a. 1. Göra schamplun till något.

SCHAMPLUNJERN, schamplunjär'n, n. sing. Sådant slags jern, som betingas efter särskilda tolkar, till byggnader, fabriker, maskiner, m. m.

SCHAMRERA, se *Chamarera*.

SCHANKER, se *Chancre*.

SCHARLAKAN, se *Scharlakan*.

SCHARNER, scharnér, n. 3. (fr. *Charnière*) Beslag, som utgör gångjern på dosor, m. m.

SCHARTEK, scharrtéck, n. 3. o. 3. (af lat. *Charta theca*, pappersomslag) Skrifvet papper af intet värde.

SCHAS! int. Utrop, då man föser bort höns, o. s. v.

SCHASA, v. n. 1. (fam., af fr. *Chasser*, jaga) S. ell. s. bört, fösa bort.

SCHATTERA, v. a. 1. (t. *schattiren*, af *Schatte*, skugga) Så kallas, i målarekonsten, att måla vissa delar af ett föremål, en figur med mörkare färger än dem, af hvilka man betjenar sig för delar, som skola belysas. — *Syn*. Skugga.

SCHATTERING, f. 2. 1) Handlingen, då man schatterar. — 2) Resultatet deraf. — 3) (fig.) Skiftning. — *Syn*. Nyans.

SCHATULL, se *Skatull*.